

23—28 november

Debatter m. m.**Fredagen den 23 november**

	Sid.
Svar på fråga av herr Nordgren ang. avvecklingen av Svenska skifferoljeaktiebolaget	3
Svar på interpellation av herr Ohlin ang. ökad utbildning av läkare	4
Svar på fråga av herr Nilsson i Tvärålund ang. den skogliga upprustningen i Lappmarken	14
Svar på interpellation av herr Antby ang. skörde-skadeskyddet	16

Tisdagen den 27 november

Svar på fråga av herr von Friesen ang. auktorisation av optiker	20
Interpellation av herr Westberg ang. hamnar för trålfisket i Bottenhavet	21

Onsdagen den 28 november

Svar på interpellation av herr Nelander ang. elevområdes omfattning	22
Kustradion på ost- och sydkusten	23
Deltidsarbete i statlig och statsunderstödd tjänst	25
Förening av deltidstjänst med ordinarieskap	29
Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen	30
Inrättande av en professur i geriatrik	45
Professur i funktionell rättsvetenskap	48
Studiebidrag och stipendier till elev vid ej statsunderstödd folkhögskola	51
Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena	53
Landsbygdens avfolkning	87
Interpellation av herr Persson i Heden ang. åtgärder mot halka på vägarna	90

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 28 november**

Statsutskottets utlåtande nr 165, om en av Aktiebolaget Statens skogsindustrier planerad industri i Otterbäcken	23
---	----

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 166, om statsbidrag för TV-mottagare för skolbruk	23
— nr 167, ang. ersättning för markintrång vid framdragande av telefonledning	23
— nr 168, ang. kustradion på ost- och sydkusten	23
— nr 169, om deltidarbete i statlig och statsunderstödd tjänst	25
— nr 170, om förbättring av möjligheterna för gift kvinna att inneha förvärvsarbete, i vad avser förening av deltidstjänst med ordinarie skap	29
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 60, om ändring i uppbördsförordningen	30
— nr 62, ang. godkännande av avtal mellan Sverige och Israel för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap	30
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. ändring i lagen om bankrörelse, m. m.	30
— nr 34, ang. utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen	30
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 37, om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde	45
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 28, om förbättrad väderlekstjänst för jordbruket	45
— nr 30, ang. åtgärder till skydd av djurlivet i samband med skogshyggesbränning	45
— nr 31, ang. gödsling av skogsmark	45
— nr 32, ang. utnyttjande av inhemskt fiberbränsle	45
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 50, om utredning av vissa spörsmål rörande vattendragen	45
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 171, om inrättande av en professur i geriatrik	45
— nr 172, rörande professur i funktionell rättsvetenskap	48
— nr 173, om utredning rörande demografisk forskning och undervisning	51
— nr 174, om studiebidrag och stipendier till elev vid ej statsunderstödd folkhögskola	51
— nr 175, ang. kommunernas återbetalningsskyldighet för statsbidrag till lärarbostäder	53
— nr 176, om statsbidrag till uppförande av simanläggningar vid skolor	53
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.	53
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 42, om ändring i familjebidragsförordningen	53
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 42, ang. undantagande av vissa skogskörslor från bestämmelserna om yrkesmässig biltrafik	53
— nr 43, om bestämmelser angående högsta tillåtna spänningsvariationer vid eldistribution	53
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 51, om åtgärder för tillgodo-seende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena	53
— nr 52, ang. landsbygdens avfolkning och vissa landsbygdproblem	87
— nr 53, om en intensifierad hemsamaritverksamhet	90

Fredagen den 23 november

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 16 innevarande november.

§ 2

Svar på fråga ang. avvecklingen av Svenska skifferoljeaktiebolaget

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordgren har frågat mig, om jag vill lämna kammarer upplysning om huruvida det under avveckling varande Svenska skifferoljeaktiebolaget i Kvarntorp planerar nya investeringar.

Till svar får jag meddela att bolaget kommer att i samband med sin årsredovisning, som beräknas bli offentliggjord i mitten av december, lämna en samlad redogörelse för de åtgärder som vidtagits i anledning av riksdagens beslut om bolagets verksamhet. Jag har också inhämtat, att Kvarntorpskommisionen avser att i anslutning därtill lägga fram sina synpunkter på kvarntorpsfrågans nuvarande läge. Detta material, som självfallet även kommer att avse bolagets investeringar, ämnar jag i lämpligt sammanhang bringa till riksdagens kännedom.

Vidare anförde:

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för handelsdepar-

tementet för svaret på den enkla fråga, som jag ställde så sent som i förrgår.

Bakgrunden till min fråga är dels det besök som jag tillsamman med bankoutskottet gjorde i Kvarntorp för ett par år sedan, dels det principbeslut om avveckling av Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet, som vi tog här i kammaren för snart ett år sedan.

Vid det tillfället anvisade vi 65 miljoner kronor för att avskriwa bolagets skulder till andra långivare än staten. Samtidigt beslöt vi avskriwa statens direkta lån till bolaget och statens aktier i bolaget med 40 miljoner kronor. Sammanlagt gällde det alltså en kapitalförlust för staten på 105 miljoner kronor. I det utlåtande från statsutskottet som låg till grund för riksdagens beslut betonades att avvecklingen borde ske så snabbt som möjligt.

När man för någon tid sedan i en tidskrift kunde läsa om att bolaget höll på att planera nya, mycket betydande investeringar, fanns det skäl att undra över om dessa verkligen står i överensstämmelse med riksdagens beslut om avveckling av bolaget. Visserligen gav riksdagen Kungl. Maj:t rätt att fatta de närmare beslut i fråga om bolagets verksamhet och dispositionen av dess tillgångar som erfordrades för avvecklingen, under förutsättning att mera betydelsefulla åtgärder efter hand anmäldes för riksdagen. Men även om handelsministern således fick rätt att handla inom ganska vida marginaler i det här fallet är det mycket svårt — för att inte säga omöjligt — att tolka riksdagens fullmakt så vidsträckt att beslutet om avveckling även skulle få inrymma ett betydande mått av ny utveckling av bolaget.

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

Av den anledningen ansåg jag det vara angeläget att fråga handelsministern hur det verkligen förhåller sig med de planer på nya betydande investeringar i Kvarntorp som man skriver om i pressen.

Statsrådet säger i sitt svar i dag, »att bolaget kommer att i samband med sin årsredovisning, som beräknas bli offentliggjord i mitten av december, lämna en samlad redogörelse för de åtgärder som vidtagits i anledning av riksdagens beslut om bolagets verksamhet».

Då har ju höstriksdagen redan avslutat sitt arbete, och det är omöjligt för oss att i riksdagen — i varje fall då — diskutera denna fråga. Om vi väntar med diskussionen tills statsverkspropositionen kommer i januari i hopp om att i samband härmed få tillfälle att diskutera frågan, kan ju riksdagen på nytt ställas inför risken att tvingas i efterskott godkänna investeringar som regeringen vidtagit. En så generös tolkning av den fullmakt som riksdagen gett tror jag inte varit avsedd.

Jag hade hoppats att i dag få ett mera tillfredsställande svar på min fråga om de eventuella investeringarna än vad jag nu fått av handelsministern. Såvida handelsministern inte kompletterat svaret måste jag beklaga att vi under höstriksdagen inte fått ett klart besked om eventuella investeringar i Kvarntorp.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag vill upplysa kammarens ledamöter om att de tidskriftsuppgifter som herr Nordgren åberopade är klart missvisande, för att inte säga helt felaktiga. Det är givet att jag följer utvecklingen av bolagets verksamhet med uppmärksamhet och i nära kontakt med bolagsledningen. Efter vad jag inhämtat har inom bolaget inga andra investeringsbeslut fattats än sådana som ligger helt i linje med det riksdagsbeslut som herr Nordgren berörde.

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Jag känner mig lugnare efter detta kompletterande svar, ty det betyder tydligen att uppgifterna var betydligt överdrivna, och det var detta jag ansåg det vara angeläget för riksdagen och kanske även för svenska folket att få reda på. Det är också tillfredsställande att det kompletterande svaret visar handelsministerns avsikt att exakt följa de beslut som fattats.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Ohlin har i en till inrikesministern riktad interpellation som överlämnats till mig för besvarande, anhållit om en redogörelse för vilka åtgärder regeringen företagit eller planerar att företaga som svar på riksdagens skrivelse nr 322 i år om ökad utbildning av läkare — i synnerhet vad beträffar planeringen av en ny medicinsk högskola i Linköping-Norrköping eller Örebro och längre fram inom båda dessa regioner.

Jag vill inledningsvis erinra om vilka åtgärder som under senare år vidtagits för att öka tillgången på läkare i landet.

Den svenska läkarutbildningen reorganiserades från grunden genom beslut vid 1954 års riksdag. Vid den tidpunkten hade de medicinska fakulteterna en sammanlagd intagningskapacitet på 310 nybörjare per år. I samband med läkarutbildningsreformen höjdes denna siffra till 342 nybörjare per år. Redan året därpå beslutades en ökning till 408 nybörjarplatser per år.

Under trycket av det växande behovet av läkare beslöt statsmakterna 1957 att inrätta ännu ett medicinskt lärosäte,

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

nämligen i Umeå. Sedan fattade 1959, 1961 och 1962 års riksdagar successiva beslut rörande intagningen vid de medicinska fakulteterna av den innebörden, att intagningen från och med innevarande läsår höjts till 546 nybörjare per år, och att det efter ytterligare några år bör möjliggöras att öka denna siffra till 656. Ett realiserande av planen innebär en kapacitetsökning från 1954 med inte mindre än drygt 110 procent. Den kraftiga utbyggnaden av läkarutbildningen bygger på en fortlöpande utredningsverksamhet som sedan 1958 pågått i ecklesiastikdepartementet, från år 1960 genom en särskild arbetsgrupp, läkarutbildningsberedningen. Huvudresultaten presenterades i betänkandet »Program för ökad läkarutbildning», avgivet i början av år 1961. Jag vill i sammanhanget påpeka att det var i detta betänkande som frågan om medicinsk utbildning i Örebro eller Linköping första gången diskuterades och rekommenderades.

Det har under de senaste åren blivit alltmer tydligt, att det starka motstånd mot en ökning av läkarutbildningen som ännu i mitten av 1950-talet förelåg, särskilt från fackligt håll, numera undan för undan försvagats. Det har naturligtvis varit nödvändigt att beakta intresseorganisationernas synpunkter i fråga om den mycket komplicerade och dyrbara utbildning som läkarutbildningen är. Men regeringens politik har här liksom på så många andra områden varit den pådrivande kraften. I dagens läge synes det tidigare motståndet mot en ökning av läkarutbildningen till största delen vara borta. Delvis förklaras väl detta av att den behovsprognos under titeln »Om läkarbehov och läkartillgång», som 1961 framlades samtidigt med det nyssnämnda utbyggnadsprogrammet, fått många av de tidigare tveksamma att nu med större tillförsikt se på möjligheterna att i framtiden på ett meningsfullt sätt sysselsätta ett snabbt växande antal läkare. Det finns då all anledning att pröva möjligheterna att ytterligare öka

utbildningskapaciteten vid våra medicinska lärosäten.

Även om man bortser från den finansiella sidan av problemet så måste man likväl med viss försiktighet bedöma möjligheterna att nu *snabbt* öka utbildningskapaciteten *utöver* vad fattade principbeslut innebär. För att öka kapaciteten krävs nya lärare. En ökning av den medicinska utbildningskapaciteten med 100 platser per år kräver för närvarande ca 100 nya lärartjänster under loppet av de 6½—7 år som de 100 nya studenterna passerar genom utbildningsgången. Ökar man *på kort sikt* utbildningskapaciteten mycket starkt, blir följderna att så många nya läkare måste engageras i utbildningsverksamhet, att hälso- och sjukvården utanför utbildningsjukhusen nettomässigt sett t. o. m. får avstå från aktiva läkare trots nytillskott av nyexaminerade. Läger man här till att den medicinska forskningen tar ett växande antal läkares krafter i anspråk, är det lätt att inse att man med hänsyn till vårdbehoven på kort sikt inte kan öka utbildningskapaciteten utöver en viss nivå utan att allvarligt rubba den balans mellan skilda avnämningssjukhusen rättmätiga krav, som man i varje läge måste sträva efter att hålla.

I ett skede med starkt ökad läkarutbildning kan denna balans lättare hållas, om man kan tillföra landet färdigutbildad arbetskraft från utlandet. Under de senaste årens utbyggnad av läkarutbildningen har det varit möjligt, tack vare energiska insatser från vederbörande myndigheter, att mer än väl kompensera den nödvändiga överföringen av läkare till utbildningssektorn. Under de tre kalenderåren 1959—1961 har inte mindre än 217 läkare med utländsk examen erhållit svensk legitimation.

Mot den nu angivna bakgrunden skall jag så ta upp herr Ohlins konkreta fråga till besvarande.

När propositionen 1962: 104 angående ökad utbildning av läkare och tandläkare m. m. behandlades i riksdagen an-

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

förde statsutskottet att den växande bristen på läkare inom olika verksamhetsområden enligt utskottets mening talade för att undersökningar så snart som möjligt påbörjades i syfte att vid lämplig tidpunkt anordna ytterligare utbildningsplatser utöver det antal, som den av riksdagen 1961 godkända utbyggnadsplanen innebar.

Med anledning av detta uttalande, vilket delgavs Kungl. Maj:t i den av herr Ohlin återopade riksdagsskrivelsen nr 322, uppdrog Kungl. Maj:t den 6 juni 1962 åt läkarutbildningsberedningen att biträda med utrednings- och planeringsarbete beträffande en ytterligare ökning av läkarutbildningen. Ett första resultat av detta arbete från läkarutbildningsberedningens sida föreligger i form av ett betänkande »Ökad läkarutbildning vid medicinska fakulteten i Lund», vilket betänkande avgavs 15 september i år. I detta betänkande framlägges dels ett alternativ för ökad läkarutbildning i Lund-Malmö av den storleksordning som ingick i den av 1961 års riksdag fastställda planen, nämligen en årlig utbildningskapacitet om 168 nybörjare per år mot f. n. 120 per år. Enligt ett annat alternativ, vilket läkarutbildningsberedningen för sin del förordar, skulle utbildningskapaciteten i Lund-Malmö öka till 190 nybörjarplatser per år. Eftersom remissbehandlingen av detta förslag just avslutats och ett realiserande av något av förslagen förutsätter avtalsuppgörelse mellan staten och en av de berörda sjukvårdshuvudmännen är jag ej i tillfälle att i förevarande sammanhang kommentera förslagen. Jag räknar dock med att riksdagen ganska snart skall få tillfälle ta ställning till den aktuella frågan.

Vad så beträffar frågan om läkarutbildning på ytterligare någon ort, ingick i läkarutbildningsberedningens program för ökad läkarutbildning år 1961 som ett högsta alternativ att klinisk utbildning skulle planeras jämväl i Örebro eller Linköping. Kungl. Maj:t och riks-

dagen fann emellertid då ej förutsättningar föreligga för ett konkret planeringsarbete i syfte att åstadkomma klinisk medicinsk utbildning på någon av dessa orter. Först måste planeringen av utbyggnaden vid de befintliga lärosätena genomföras.

Med hänsyn till vad jag nyss redovisat rörande förslaget om ökad läkarutbildning i Lund-Malmö, finner jag tidpunkten för närvarande ej vara lämplig att ta upp frågan om läkarutbildning på ännu en ort till diskussion. Däremot torde, när klarhet vunnits i fråga om den lämpliga storleken av utbildningen i Lund-Malmö, bättre förutsättningar föreligga för överväganden rörande det fortsatta planeringsarbetet i lithörande frågor, varvid givetvis läkarutbildningsberedningens förslag från 1961 återigen kan bli aktuellt. Riksdagen kommer att så snart tillfälle ges underrättas om vilka konsekvenser dessa överväganden kan resultera i.

Vidare anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för svaret på min interpellation. Jag måste emellertid beklaga, att eklestistikministern intar en så pass negativ hållning som han gör till tanken på en utvidgning av utbildningsresurserna genom inrättandet av en ny medicinsk utbildningsanstalt. Tillåt mig att anföra några synpunkter på denna fråga.

Givetvis måste det väcka tillfredsställelse att utbildningsmöjligheterna har blivit starkt förbättrade under senare år. Från vårt håll har vi i vittomfattande motioner både 1949 och 1955 försökt att verka för att utbildningsmöjligheterna såväl på detta område som på närbesläktade områden skulle öka. Men det är uppenbart att utbildningskapaciteten, trots den relativt snabba ökningen av utbildningsmöjligheterna under det senaste decenniet, ändå inte har vuxit i

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

takt med behovet. Läkarpå prognosutredningen har i sitt betänkande av år 1961 beräknat läkarbehovet år 1965 till 9 100 men tillgången till 1 370 färre läkare. Det skulle sålunda föreligga en brist på 1 370 läkare. 1970 beräknas läkarbristen vara 2 340, 1975 3 270 och 1980 4 280. Dessa siffror är baserade på de utbildningsmöjligheter, som fanns under läsåret 1960/61.

Sedan dess har vissa beslut fattats om en ökad utbildning. Därigenom skulle läkarbristen visserligen komma att växa men växa i något mindre hastig takt. Men jag ber att få understryka, att läkarbristen skulle fortsätta att öka, medan väl målet för politiken på detta område måste vara att i möjligaste mån åstadkomma en minskning av läkarbristen. Denna kommer att fortsätta, även om man tar hänsyn till den verkan som följer av de sedan 1961 planerade åtgärderna för ökad läkarutbildning och den verkan som det senaste förslaget om en utvidgning i Lund kan få, beträffande vilket man fortfarande inte vet hur regeringen kommer att ställa sig. Man kommer trots detta fram till att läkarbristen under 1970-talet kommer att snarare ökas än minskas och att den kommer att uppgå till över 2 000 läkare och år 1980 vara uppe i närmare 2 400.

Detta är egentligen ganska skrämmande siffror. Om man till dem lägger uppgifter beträffande vakanserna av tjänsteläkare finner man att den brist som hänför sig till tjänster, vilka inte uppehålls av legitimerade läkare, är växande. Från oktober 1960 till oktober 1962 har antalet dylika tjänster vuxit från 542 till 729, det vill säga en ökning med nära 200 per två år.

Det måste betraktas som varande betänkligt, om man inte skulle kunna göra någonting ytterligare åt denna bristsituation — och göra det ganska snart. Alla erfarenheter hittills av gjorda prognoser tyder på att de snarast

är alltför försiktiga och att de har en tendens att underskatta det behov som tränger sig fram genom en stigande levnadsstandard i landet med därav följande ökat behov av kvalificerade tjänster. Det kan inte vara något läkarintresse, att denna brist blir bestående i så stor utsträckning. Tvärtom är det så, att många tjänsteläkare och även andra läkare löper en mycket stor risk att bli överansträngda just därför att deras arbetsbörda på grund av bristen på kvalificerade medhjälpare är mycket stor.

Nu säger ecklesiastikministern: Ja, men man får också betänka, att om man ökar utbildningen, tar man en del personal från läkar- till lärarverksamhet och minskar därigenom vårdmöjligheterna. Ingen kan bestrida att detta i någon mån är fallet. Men låt mig tillfoga den kommentaren, att det väl här framför allt är svårigheten att utvidga den kliniska utbildningen som är kärnpunkten i problemet. Den kliniska utbildningen går hand i hand med själva sjukvården. De kvalificerade läkare, som verkar såsom lärare, verkar samtidigt i icke ringa mån såsom läkare. Man kan därför lätt överdriva den omfattning, i vilken lärarverksamheten minskar deras möjligheter att bedriva sjukvård.

Herr talman! Jag vill framhålla att i den mån denna synpunkt förtjänar beaktande — och det är självklart att den gör det — kommer den att vara lika tungt vägande eller kanske ännu tyngre vägande under tiden framöver, om nämligen läkarbristen tenderar att växa. Även om alltså utvidgningen av undervisningskapaciteten under det närmaste årtiondet skulle ta litet mera krafter i anspråk än utvidgningen under 1970-talet, betyder detta inte i och för sig att man skapar en större brist på sjukvårdsmöjligheter under detta årtionde än vad som kan bli fallet under nästa årtionde. För övrigt behöver jag här inte uppehålla mig vid att

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

problemet mycket nära sammanhänger med sjuksköterskebristen, i fråga om vilken det har visat sig att man har haft alltför optimistiska prognoser och underskattat problemets allvar. Vi får därför fortfarande räkna med ett otillfredsställande läge. — Mot bakgrunden av sådana fakta, herr talman, har jag svårt att förstå att ecklesiastikministern inte ens närmare vill diskutera frågan om en ny medicinsk utbildningsanstalt, i första hand förlagd till antingen Linköping-Norrköping eller Örebro, längre fram till båda ställena — men den frågan behöver vi inte diskutera i dag. Därvidlag skiljer han sig t. ex. från generaldirektören och chefen för medicinalstyrelsen, som i ett anförande i Linköping i augusti månad i år, vilket finns avtryckt i Sveriges Landstings Tidskrift, uttalar bl. a. följande: »De fem undervisningssjukhusen äro redan nu ganska fullständiga regionsjukhus, och det återstår att utbygga Linköping och Örebro. Jag har alltid betraktat de nya regionsjukhusen som potentiella undervisnings- och forskningsjukhus och föreslog i regionvårdsutredningen Linköping som en post-graduate training school för tjänsteläkare och allmänpraktiker.»

Längre fram heter det: »Vi veta, att i rask takt komma ytterligare regionkliniker att uppföras vid Linköpings regionsjukhus, och det är ingalunda förnämligt att se fram mot den dag, då kring regionsjukhuset i Linköping växer fram den medicinska högskolan.»

Dessa i och för sig försiktiga uttalanden andas i alla fall, tycker jag, ett levande intresse för en lösning av denna typ. I våras skrev statsutskottet i sitt utlåtande nr 144 följande: »Utskottet har i det föregående understrukit departementschefens uttalanden om vikten av att alla möjligheter att öka läkarutbildningskapaciteten tillvaratas. Den växande bristen på läkare inom olika verksamhetsområden talar enligt utskottets mening för att undersök-

ningar så snart som möjligt påbörjas i syfte att vid lämplig tidpunkt anordna ytterligare utbildningsplatser utöver det antal, som det av riksdagen i fjol godkända alternativet F innebär.»

Dessa undersökningar skall alltså ske så snart som möjligt. Nåväl, det har kommit till stånd en sådan utredning, om Malmö-Lund som läkarutbildningsberedningen med berömvärd snabbhet utfört under sommarens lopp, men det är den enda utredningen som statsrådet nu inte ens önskar diskutera. Det ligger en viss skillnad mellan den inställning som avspeglar sig i utskottets utlåtande samt statsrådets uttalande i dag att han inte ens vill diskutera frågan huruvida man inte nu borde påbörja en utredning av det större spörsmålet. Vad skulle det vara för olägenhet med att man här skyndsamt börjar planera för en ny medicinsk undervisningsanstalt? Erfarenheten lär oss ju att man på dessa områden har gjort allvarliga felbedömningar och hela tiden i en och samma riktning. Kan det då gagna något allmänt intresse att nu säga att man inte ens förberedelsevis vill diskutera denna tanke, inte ens vill ställa i utsikt annat än att denna fråga kan tas upp någon gång i en inte preciserad framtid?

Herr talman! Det förefaller mig klart att man från regeringens sida här intar en attityd av ungefär samma slag som den man har intagit ganska länge på detta och liknande områden, och denna attityd har som vi alla vet och erkänner lett till otillfredsställande resultat. Jag vill därför för min del förorda att ecklesiastikministern intar en mera aktiv hållning till detta problem och inte skjuter det åt sidan på obestämd tid.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall be att få göra några kommentarer till herr Ohlins senaste inlägg.

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

Jag vill börja med att uttala min tillfredsställelse över den progressivitet som han gör sig till tolk för i dessa frågor. Jag tror att vi på litet längre sikt inte kommer att vara osams på denna punkt, men jag vill stryka under en sak som i och för sig i dag kanske är självklar och som också herr Ohlin snuddade vid, nämligen att alla prognoser haft en tendens att ligga i underkant.

Detta är förvisso sant. Jag vill erinra om att vi hade en särskild undersökning — en arbetskraftsutredning — som avgav ett betänkande 1955. Bland ledamöterna i denna utredning var så prominenta politiker som partisekretären i folkpartiet Olle Dahlén och nuvarande högerledaren Gunnar Heckscher. Denna utredning uppskattade behovet av läkare år 1965 till 8 500, men redan 1961 kom den nya prognosutredningen fram till ett behov av 9 100. Bara på ett fåtal år hade alltså denna förändring inträffat.

Men det är mänskligt att göra felaktiga prognoser, och det tycker jag inte vi behöver orda så mycket om. Jag vill dock erinra om det motstånd som hela tiden funnits när det gällt att verkligen ta krafttag på detta område. När regeringen lade fram förslaget om en ny medicinsk högskola i Umeå, baserade sig propositionen på praktiskt taget utslutande avstyrkande. Myndigheterna, ja, t. o. m. utredningen själv, hade avstyrkt förslaget, och propositionen hängdes upp på en enstaka reservation. Hela den svenska universitetsvärlden och, naturligtvis, läkarnas organisationer, hade avstyrkt förslaget.

Vi kan också plocka fram åtskilliga uttalanden i första kammaren och även i denna kammare, inte minst från folkpartihåll, som visar hur räddhågad man verkligen var. Folkpartiets dåvarande gruppleddare i första kammaren, herr Ohlon, sade 1955 i en debatt om läkarbehovet följande: »Redan ett stycke in på 1960-talet kommer det att visa

sig att man inte behöver göra så stora intagningar som just nu i den kritiska situation, i vilken vi befinner oss.»

Många liknande varnande röster skulle kunna framdragas, men därmed skulle ingenting vara vunnet annat än vad jag skulle vilja stryka under, nämligen att motstånd mot regeringens progressiva politik på detta område verkligen inte har saknats.

Beträffande planeringen hänvisar jag till mitt interpellationssvar. Herr Ohlin ansåg själv att det gått raskt undan men blev förvånad över att jag inte ville diskutera frågan om läkarutbildning på ytterligare en ort, alternativt Örebro eller Linköping-Norrköping. Det är ett misstag, herr Ohlin! Jag vill i hög grad diskutera detta, om med diskussion avses en allmän debatt om nödvändigheten av att utbilda flera läkare samt hur och när detta skall göras. Vad jag har sagt i mitt interpellationssvar är att först — och då gäller frågan veckor och inte år — skall vi ta ställning till den ökade utbildningen i Lund-Malmö. Det finns två alternativ, och det är inte likgiltigt vilken ort man bestämmer sig för. Vi befinner oss dessutom i en förhandlingssituation med huvudmännen, och i det läget är det kanske bäst att klara upp frågan om Lund-Malmö innan vi tar nästa steg. Vi kommer att redovisa detta ärende till nästa års riksdag; det är inte långt dit. Då vet vi kanske bl. a. om vi på någon av de nuvarande universitetsorterna kan få ett överskott på den teoretiska sidan, vilket är en förutsättning för att man i Örebro eller Linköping-Norrköping skall kunna börja med klinisk utbildning, alltså samma metod som använts i Umeå, där vi också började med den kliniska utbildningen eftersom vi kunde få fram ett överskott av teoretiker vid redan existerande högskolor. Sedermera visade sig detta material emellertid otillräckligt, varför vi bygger ut Umeå till en fullständig högskola.

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

Det är alltså en rad spörsmål av detta slag som först måste redas ut, herr Ohlin, innan man kan gå över till den konkreta planeringen. Jag vill understryka att regeringen härvidlag redan gett en utredning direktiv att utreda frågan allmänt om en sjätte universitetsstad, och då kommer ju bl. a. dessa orter med som ett alternativ.

Till sist vill jag också säga, herr talman, att omkring den 1 december — jag hoppas att det blir den 1 december — kommer jag att låta remittera en promemoria som uppgjorts inom eklestistikdepartementets planeringsavdelning. Den har rubriken »Promemoria rörande planeringen för det högre utbildningsväsendets fortsatta utbyggnad». Däri utvecklas tanken på en ny ort för medicinsk utbildning — det är självfallet — men även tanken på nya naturvetenskapliga fakulteter, utbyggnad av den tekniska utbildningen etc. — hela fältet för en expansion på 1960- och 1970-talen. Så nog vill regeringen och jag gärna diskutera alla dessa möjligheter, men jag trodde att herr Ohlin inte var betjänt av allmänna deklamationer utan ansåg att jag redan nu, i slutet av november, skulle kunna ge några signaler för ett konkret utredningsarbete om Örebro eller Linköping-Norrköping, och det var det, herr Ohlin, som jag inte var beredd att göra. Jag menar att det är klokare att först klara av Lund-Malmö, innan vi tar nästa steg.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag kan till min glädje konstatera att eklestistikministerns sista yttrande inte var lika negativt som skrivningen i interpellationssvaret. Eftersom jag är intresserad av resultat och inte av något annat, lämnar jag därhän att statsrådet denna gång tydligen inte haft så stor förmåga att i ett interpellationssvar förmedla sina tankar till omvärlden. Kvintessensen av interpellationssvaret var ju att han inte finner

tidpunkten för närvarande vara lämplig att ta upp frågan om läkarutbildning på ännu en ort ens till diskussion. Jag lämnar åt kammarens ledamöter att själva avgöra vilket intryck ett sådant uttalande ger. Statsrådet tillfogar att, när klarhet vunnits i fråga om den lämpliga storleken av utbildningen i Lund-Malmö, föreligger det bättre förutsättningar.

Nu utgår jag ifrån att statsrådet inte på allvar menar att hans hänvisning till förhandlingssituationen skall tolkas så, att statsrådet här vill antyda att han håller frågan helt öppen om det skall bli någon ökning alls av utbildningen i Lund-Malmö, och att det alltså är på grund av denna osäkerhet som han nu inte kan ta positiv ställning till tanken att vi helt enkelt är tvungna att öka utbildningskapaciteten ytterligare utöver det nu ifrågasatta alternativet och de knappast har någon annan möjlighet än att inrätta först ett nytt utbildningsinstitut och — enligt min mening — längre fram ytterligare ett.

Vad är det som hindrar statsrådet från att acceptera en sådan tankegång. Vi kan inte acceptera en brist som kommer att växa upp till siffran 2 000, utan vi måste ta krafttag. Vilken är orsaken till att statsrådet föredragit att i sitt svar inte nämna något om denna stora och växande brist, som skulle kvarstå även om man utnyttjade alternativet Lund-Malmö i full utsträckning.

Statsrådet har underlåtit att beskriva den verkliga situationen. Han har också underlåtit att säga att det är klart att det inte finns mer än en slutsats: Vi måste gå vidare genom att inrätta ett nytt utbildningsinstitut. Statsrådets uttalande, att han inte nu kan gå in på planeringen närmare utan förbehåller sig att få återkomma någon gång under 1963 för närmare diskussion av denna fråga, hade tett sig naturligt om statsrådet hade givit ett positivt besked av detta slag från början.

Herr talman! Det kan nog gå an att

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

tala om förhandlingssituationer, men när det gäller samhällets representanter — här i första rummet staten och landstinget — undrar jag om inte talet om förhandlingssituationen är överdrivet. Man måste väl ändå förutsätta att här finns ett gemensamt intresse att tillsammans och med god vilja försöka lösa ett mycket allvarligt problem.

Härefter skall jag, herr talman, inte ta så mycket mer av kammarens tid i anspråk för att bemöta inledningen i ecklesiastikministerns anförande. Han gjorde som så många gånger tidigare: han lät regeringen krypa bakom ett betänkande som framlades 1955 av en kommitté, där det även satt representanter för oppositionen. Vilken glädje har inte regeringen haft av detta betänkande! Låt mig emellertid betona att det inte var en utredning som speciellt sysslade med det här ifrågavarande området, utan det var en utredning som från annat håll fick samla in prognoser rörande förhållandena på olika områden. Man får väl därför ha ett visst överseende med att ledamöterna i denna utredning inte kunnat bli experter just på prognoser inom det område vi nu diskuterar. Men, herr talman, även om man skulle vilja göra ett visst nummer av andras misstag så har vi väl ändå rätt att vänta oss att regeringen inte försöker krypa bakom sådana misstag. Enligt min mening skulle det vara mera angeläget för regeringen att uppehålla sig vid och belysa den allvarliga situation som föreligger samt att vid hänvisning till tidigare erfarenheter även omnämna de mycket kraftfulla initiativ som tagits från oppositionshåll, bl. a. från folkpartiet, just i fråga om dessa slag av utbildningsproblem. 1955 lade vi fram en stor motion i frågan, men vi hade också tidigare motionerat i den.

Statsrådet anstränger sig här att på något sätt försöka frita regeringen från ansvar. Det skulle dock vara glädjande om detta är sista gången som herr

Edenman och hans kolleger försöker att ytterligare pressa något ur citronen: det var dock representanter för oppositionen med i en utredning som gjorde en mindre god prognos — särskilt som ecklesiastikministern nu säger att *alla* prognoser varit felaktiga åt samma håll.

Nej, herr statsråd, låt oss lämna debatter av en typ, som jag varit angelägen att inte låta mig dras in i. Låt mig bara konstatera att med de beslutade och nu förutsedda åtgärderna blir prognosen en växande brist på läkare. Då är det naturligt att från regeringen efterlysa en klar och bestämd deklARATION att man vill dra den slutsatsen att ytterligare åtgärder för att öka utbildningsmöjligheterna är så angelägna, att frågan om skapandet av ännu en medicinsk utbildningsinstitution *bör* tas upp så snart det över huvud taget är möjligt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Ohlin att regeringen inte har något behov av att krypa bakom enskilda oppositionsledamöter i utredningen. Men när det i sådana här debatter ständigt tas fram exempel på den oerhörda klarsyn, som alltid har visats från oppositionshåll och särskilt från folkpartihåll, så kan vi inte underlåta att påvisa, hur det ser ut i verkligheten. Vi tar inte något stöd av dessa felbedömningar från oppositionen. Vi blir bara förvånade, när man i efterhand totalt glömmer bort den ståndpunkt man intagit tidigare, och att det i praktiken är regeringen som i fråga efter fråga drivit fram en förändrad inställning.

Herr Ohlin skall bli bönhörd över hövan, visserligen inte i dag, men vi hoppas att livet är långt, så att vi får tillfälle att verkligen diskutera kösamhället med folkpartiet. Ni får diskutera det ända fram till 1964, jag hela 1960-talet. Vill ni vara med i kampen mot kösam-

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

hället skall ni verkligen få ett erkännande för det.

Emellertid är det väl inte debatten om det som herr Ohlin ville ha i dag, utan det var väl en upplysning om hur det nu ligger till på utredningsfronten i den konkreta fråga han ställt. Jag vill stryka under att det undersökningsmaterial som nu kommer att remitteras har varit ute i veckor bland organisationer och andra instanser. Det är fråga om en stor undersökning som heter »Den akademiska arbetsmarknaden fram till 1975». Den är av tegelstensformat, och jag kan inte gärna komprimera den i ett interpellationssvar. Den kommer att åtföljas av en promemoria. Den blir självfallet offentlig. Det är bl. a. resultatet av debatten kring den som vi vill avvakta, innan vi tar nästa steg, vilket blir en proposition till riksdagen.

Men, herr Ohlin, Lund-Malmöfrågan är inte oväsentlig i detta sammanhang, alldenstund riksdagen själv i våras begärde att vi i första hand skulle undersöka vilka möjligheter man hade att expandera inom den nuvarande universitets- och högskoleramen. Jag kan inte finna att det skulle kunna anses vara riktigt handlat, om regeringen skulle framlägga förslag för riksdagen utan att först ha klargjort, hur långt vi kan komma med de nuvarande universiteten och fakulteterna. Det är väl alldeles överflödigt att stryka under att man inom de medicinska fakulteterna varje gång betraktat en ny högskola som ett äventyr. Man gjorde det i fråga om Umeå, och det är självfallet att man först vill klarlägga hur långt man kan komma på de orter som nu är aktuella. Det kanske också kan bli fråga om Stockholm.

Till sist vill jag, herr talman, säga att regeringen inte väjer för att mot bakgrunden av tillgängligt material diskutera denna expansion av nya universitet och högskolor. Det är ju regeringen som har kastat ut detta material till offentlig debatt. Men vad herr Ohlin i dag kräver är att jag nu mitt under på-

gående budgetarbete skall utlova ett sjätte universitet. För att kunna redovisa den saken inför riksdagen måste jag ha litet mera tid på mig.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det är verkligen dråpligt att höra ecklesiastikministern uppträda här som den som under motstånd från oppositionen har drivit på en lösning av problemen i fråga om den högre utbildningen. Får jag erinra statsrådet om att vi 1949 väckte en stor motion som gick långt utöver vad regeringen föreslagit. Detsamma gjorde vi 1955. Det var sistnämnda motion som ledde till tillsättandet av universitetsberedningen. Och så säger statsrådet att de är ju regeringen som presenterar stora kommittébetänkanden! Det fattas väl bara att regeringen skulle underlåta att under denna epok göra de utredningar som riksdagen uttalat sig för och som har föreslagits från oppositionshåll. När sedan regeringen låter trycka och distribuera kommittébetänkanden säger statsrådet att det är regeringen som har presat fram dessa.

Herr talman! Jag vet inte varför statsrådet är så intresserad av att få till stånd en diskussion om huruvida regeringen eller oppositionen varit ledande. Jag skall gärna vid lämpligt tillfälle ta upp den frågan med statsrådet. Jag skall alldeles särskilt med förtjusning diskutera frågan om kösambället, om hur regeringen på punkt efter punkt har ansvar för kösambället, därför att regeringen inte i tid sört för en tillräcklig utbildning av sjukvårdspersonal, socialvårdspersonal och tandläkare m. m. Jag vill erinra om hur vi motionerat i dessa frågor. En motion av oss om ökad utbildning utöver vad som föreslagits från regeringshåll kommer att ganska snart behandlas i denna kammare. Ingenting skulle vara mera tillfredsställande än om resultatet av en debatt om dessa frågor skulle bli att regeringen tar krafttag för att avhjälpa den eftersläp-

Svar på interpellation ang. ökad utbildning av läkare

ning som är så uppenbar för alla att den inte kan förnekas.

Statsrådet tycks tro att man kan måla en helt annan bild av vad som här har skett genom att plocka ut ett yttrande som är baserat på uppgifter som lämnats i ett utskott — vi vet ju mycket väl att den expertis som lämnar uppgifter till utskott ofta har nära kontakter med Kanslihuset. Jag undrar om det inte är ett litet för småaktigt grepp på en sådan här fråga att när den diskuteras säga: Ja, men även från ert håll har det gjorts misstag. För att slippa en sådan debatt avstod jag i mitt yttrande från något annat än en enkel hänvisning till våra motioner 1949 och 1955.

Jag tycker att dagens fråga är ett så allvarligt problem att det vore vida mer tilltalande att inrikta uppmärksamheten på vad den verkligen gäller. Vill man i syfte att åstadkomma en tydlig nödvändig ökning av utbildningskapaciteten ställa i utsikt att frågan om skapandet av ytterligare en medicinsk högskola skall betraktas som en angelägen uppgift, som regeringen vill driva fram med största möjliga energi, eller vill man med hänvisning till förhandlingssituationen och annat inte ställa i utsikt att denna fråga skall tas upp i positiv riktning från regeringens sida? Vill man nöja sig med att säga: »Spörsmålen kommer naturligtvis att diskuteras även i fortsättningen»? Jag efterlyser den mera positiva hållningen, även om jag gärna vill erkänna att statsrådet redan i sitt första inlägg var vida mindre negativ än i själva interpellationssvaret.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag tänkte faktiskt inte fortsätta diskussionen om vad som har varit, men jag kan inte underlåta att säga att jag inte förstår vad herr Ohlin menar med »uppgifter som lämnats i utskottet». Det har jag aldrig sagt. Som svar på herr Ohlins påstående att det var en folkpartimotion 1955 som satte

fart på hela denna upprustning — — — (Herr Ohlin inföll: Det har jag aldrig sagt.) Jovisst, det sade herr Ohlin från denna talarstol. Som svar på det har jag citerat, vad folkpartiets gruppledare i första kammaren sade just i debatten om ökad läkarutbildning. Det är detta som jag läst in i dagens protokoll, och jag gör det ännu en gång: »Redan ett stycke in på 1960-talet kommer det att visa sig, att man inte behöver göra så stora intagningar som just nu i den kritiska situation, som vi befinner oss i.» Det var den gången ett relativt blygsamt förslag som diskuterades. Men herr Ohlin har en förmåga att missförstå sådana påpekanden, och det är därför vi ständigt får sådana här debatter, som jag tycker är ganska onödiga. Min avsikt var inte att rikta någon anklagelse mot människor, som agerade för sju år sedan, för att de gjort en felbedömning. Vi har självfallet också gjort en serie felbedömningar. Vi tar upp oppositionens misstag när herr Ohlin påstår att det är regeringen som ständigt felbedömer framtiden, gör felaktiga prognoser och inte lyssnar till folkpartiets råd. De råden hade inte fört oss framåt. De hade i stället verkat återhållande.

Men det finns en annan aspekt på vår kamp — vår gemensamma kamp, herr Ohlin! — mot kösamhället: vi måste vara villiga att göra de investeringar, betala de skatter, över huvud taget mobilisera de resurser på den offentliga sektorn som är nödvändiga. Debatten därom kanske vi dock skall spara till en annan tidpunkt.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Statsrådet tycks inte vilja inse att vad jag har vänt mig emot är att i en fråga, där det från vår sida har kommit en serie pådrivande yttranden, motioner, interpellationer, har statsrådet letat fram ett yttrande av annat slag av herr Ohlon 1955. Jag kommer mycket väl ihåg det yttrandet. Jag be-

Svar på fråga ang. den skogliga upprustningen i Lappmarken

traktade vad som där sades som en felbedömning — låt vara att det var direkt grundat på material som herr Ohlon hade erhållit i utskottet. Jag hade en ingående diskussion med herr Ohlon härom, varvid jag satte stora frågetecknen för prognoserna och sade att jag inte trodde på dem. Detta lämnar jag dock därhän. Kan verkligen landets regering nu sju år efteråt säga: »Jaha, detta enda yttrande karakteriserar de råd som folkpartiet givit i denna fråga» och skjuta åt sidan alla våra andra initiativ som jag skulle kunna göra en lång lista på.

Herr talman! Jag har inte, som statsrådet nyss sade, påstått att det var vi som drivit fram den ökade utbildningen av läkare. Jag har endast passat på att i detta sammanhang hänvisa till att vi demonstrerat en allmänt positiv inställning till ökad utbildning, till högre undervisning och forskning. Jag tror att jag uttryckligen hänvisade till att det gällde de allmänna problemen.

Till sist vill jag slå fast att trots att jag i mitt senaste anförande efterlyste det mera positiva, bestämda besked, som vittnar om att regeringen verkligen är villig att ta upp spörsmålet om en ny medicinsk högskola, har vi inte kunnat få något besked av den arten. Jag förbehåller mig därför rätten att återkomma till denna fråga nästkommande år i förhoppning att det då skall visa sig, att statsrådet har blivit på det klara med att den brist, som hotar här, är så allvarlig att man måste angripa problemet om utökade undervisningsanstalter utan onödigt dröjsmål.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. den skogliga upprustningen i Lappmarken

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärälund har frågat mig om det kan förväntas att spörsmålet om åtgärder för att främja den skogliga upprustningen i lappmarken kommer att behandlas med förtur av 1962 års skogsutredning.

Den åsyftade utredningen tillkallades den 4 maj 1962. Den har att behandla hela den statliga bidrags-, låne- och kreditgarantivningen till produktionsfrämjande åtgärder till förmån för det enskilda skogsbruket. Enligt vad jag inhämtat bedöms det i utredningsarbetets nuvarande läge ej vara möjligt att överblicka förutsättningarna för att framlägga delbetänkanden.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Nilssons fråga.

Vidare anförde:

Herr **NILSSON** i Tvärälund (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Såsom framgår av detta har den nyss tillsatta utredningen utomordentligt stora och svåra problem på ett vidsträckt område inom det skogliga fältet att ta ställning till. Man kan därför befara att det tar rätt lång tid innan den blir klar. Jag har framställt min fråga med tanke på angelägenheten av att undvika den långa tidsutdräkten och snabbt erhålla en modernisering av bidragsbestämmelserna för det norrländska produktionsanslaget.

Det skogliga tillståndet i Lappmarken är inte vad det borde vara. Orsaken till detta förhållande kan i stor utsträckning tillskrivas statens egna åtgärder genom den skogspolitik och skogslagstiftning som gällt speciellt för lappmarken.

Den handlingslinje som skogsbruket i dag följer är att skogbärande marker efter avverkningen skall återställas i fullt produktivt skick. Det är i detta avseende staten gjort sig skyldig till försummelser. Följderna härav blir minskad framtida råvarutillgång i lapp-

Svar på fråga ang. den skogliga upprustningen i Lappmarken

marksskogarna. Förutom de ekonomiska verkningar på längre sikt framträder de sociala verkningarna på både kortare och längre sikt.

Jag vill understryka att det inte saknas intresse hos enskilda skogsägare för insatser på detta område. Samtidigt finns det kanske anledning att peka på de stora investeringar som domänverket gör i dessa områden då det gäller vägbyggnader och reproduktionsåtgärder. Jag skulle tro att det är en av förklaringarna till att domänverket går med stora förluster inom Norrbotten och Västerbotten.

Arbetslösheten är för närvarande betydligt stor bland skogsarbetarna i Lappmarken. Under nuvarande lågkonjunktur inom skogsbruket får en intensifiering av skogsvårdsåtgärderna genom ökad och tidsenlig bidragsgivning även betraktas som ett led i bekämpandet av arbetslösheten för tillfället, samtidigt som det är fråga om en investering för framtiden.

Först i och med att lappmarkslagen tillkom år 1932 infördes plikten till reproduktion av skogsbeståndet. År 1940 tillkom det norrländska produktionsanslaget i avsikt att stimulera skogsvården och skogsbruket i området. Det var ett lyckat grepp. Mot slutet av 1950-talet visade det sig — för att använda ett uttryck som förekom i den tidigare debatten mellan statsrådet Edenman och herr Ohlin — att det på grund av medelsbrist hade uppstått en lång kö av ansökningar från Lappmarken om att få bilda skogsvårdsområden. För att på något sätt komma till rätta med det uppkomna läget var skogsstyrelsen nödsakad att vidta inskränkningar i fråga om olika bidragsberättigade åtgärder och nybildning av skogsvårdsområden. Det medförde en beklaglig stagnation av verksamheten.

Mot denna bakgrund begärde skogsstyrelsen år 1961 att viss försöksverksamhet efter mönster från samverkansområden i kustlandet skulle få påbörjas

i Lappmarken. Statsrådet och riksdagens majoritet avvisade denna framställning med hänvisning till att en utredning snart skulle komma att ta itu med just dessa problem. Jag hoppas att utredningen verkligen tar fasta på detta riksdagsuttalande. För kort tid sedan gjorde skogsvårdsstyrelserna i Västerbotten och Norrbotten framställning om att dessa problem skulle få behandlas med förtur inom den utredning som jordbruksministern här återopade.

Jag vill till sist uttrycka den förhoppningen att utredningen, mot bakgrunden av det ansvar som staten har i denna fråga och med tanke på vad som tidigare förekommit, mycket snart skall komma till insikt om att ett delbetänkande för Lappmarken är befogat. Jag vill också uttrycka förhoppningar att, om delbetänkande skulle bli framlagda i berörda fråga, positiva förslag så snart som möjligt förelägges riksdagen.

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Några meningar i herr Nilssons inlägg gav intryck av att det står alldeles stilla på detta område. Jag vill erinra om att även med nuvarande ordning finns en verksamhet i gång. Arbetsmarknadsstyrelsen har exempelvis inom de berörda områdena påbörjat selsättningsfrämjande åtgärder — om jag inte är fel underrättad gäller de också skogsröjning, som herr Nilsson omnämnde.

Det är emellertid ganska uppenbart att dessa åtgärder, som gäller Lappmarken, inte kan och inte bör vidtagas helt fristående från de bestämmelser på området som kan finnas lämpliga för landet i övrigt. Jag vill också erinra herr Nilsson i Tvärålund om att det faktiskt bara är sju månader sedan denna utredning tillsattes, och vi vet alla att just de problem herr Nilsson här pekat på varit anledning till att utredningen tillsattes.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. skörde-skadedet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Antby har i en interpellation frågat mig dels om jag vill lämna en redogörelse för omfattningen och fördelningen av sommarens och höstens skörde-skador, dels om jag vill medverka till att en allmän undersökning rörande det permanenta skörde-skadedetets funktionsduglighet omedelbart påbörjas så att de erfarenheter som vunnits i år kan läggas till grund för förbättringar i konstruktionen för nästa år.

Då den på provyteundersökningar grundade uppskattningen av årets skörd ännu inte är avslutad kan några objektiva uppgifter om omfattningen och fördelningen av skörde-skadorna inte lämnas nu. Först om två å tre månader då huvuddelen av grundmaterialet för beräkning av skadeersättningarna kommit fram torde förutsättningar föreligga att lämna en tillfredsställande redovisning i ämnet. Det framgår emellertid av statistiska centralbyråns sammanställning av det allmänna skörde-läget den 15 oktober att svaga skördar erhållits av vissa växtslag i mälare- och hjälmarområdena samt i Norrland. I Värmlands län har skörden blivit sämre än medelgod för alla grödor. Det sanlade skördeutfallet synes bli något sämre än fjolårets trots att odlingen av foderväxter i allmänhet gett en inte oväsentligt bättre avkastning än normalt.

Med anledning av herr Antbys andra fråga vill jag erinra om att den skördestatistiska nämnden i enlighet med 1961 års riksdagsbeslut bland annat har till uppgift att fortlöpande granska det permanenta skyddssystemets ändamålsenlighet och vidta eller föreslå de jämkningar av systemet som

den finner önskvärda. Redan har ett flertal förslag av nämnden till ändringar i beräkningsmetodiken hunnit genomföras. För närvarande prövas inom jordbruksdepartementet vissa förslag som bland annat syftar till att förbättra möjligheterna att ta hänsyn till torkningskostnaderna vid ersättningsberäkningar. Jag bedömer det som troligt att de erfarenheter som i år erhålls av skyddssystemet kommer att föranleda ytterligare ändringsförslag från nämnden.

Någon annan form för undersökning av hur systemet fungerar synes mig inte vara erforderlig för närvarande.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Antbys interpellation.

Vidare anförde:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holmqvist för svaret på min interpellation.

Statsrådets svar antyder att de stora jordbruksområdena, med undantag för vissa delar av Mellansverige, klarat årets skörd relativt hyggligt. Vi har alla anledning vara tacksamma för att den totala skörde-katastrof, som hotade på sensommaren, ändå uteblev. Det vackra oktobervädret gjorde faktiskt härvidlag underverk, och landets jordbrukare har sannerligen detta år mindre än någonsin legat på latsidan.

Jordbrukets dåliga lönsamhet, som bl. a. drastiskt redovisas i dagens tidningar, gör emellertid läget högst bekymmersamt. Inkomsterna är så snäva att ett dåligt skördeutfall blir ytterst kännbart. De svaga skogskonjunkturer-na ökar också trycket, framför allt i Norrland och i Mellansverige — just de områden som enligt statsrådets svar mest har drabbats av skörde-skador. Behovet av ett effektivt skörde-skadedet är således mycket trängande.

Nu upplyser statsrådet att skördestatistiska nämnden fortlöpande granskar systemets ändamålsenlighet och vidare att man inom departementet undersö-

Svar på interpellation ang. skörde-skadeskyddet

ker möjligheterna att vid ersättningsberäkningen ta hänsyn till torkningskostnaderna. Just detta sistnämnda är mycket aktuellt. Det finns tusentals jordbrukare här i landet som efter mycken möda har bärgat en kvantitativt ganska hygglig spannmålsskörd, men den har varit så fuktighetsmättad att torkningskostnaderna har lett till att det ekonomiska utbytet blivit mycket, mycket ringa.

Jag vädjar till statsrådet att försöka forcera behandlingen av detta ärende, så att det går att ta hänsyn till denna sak när årets skador skall regleras.

Statsrådet säger vidare att erfarenheterna från detta år säkerligen kommer att leda till ytterligare ändringsförslag. Jag har i min interpellation tagit upp frågan om gränsdragningen mellan uppskattningsområdena och de problem som hänger samman därmed. Det gäller t. ex. problemet för den eller de jordbrukare som bor i gränstrakten mot ett av stora skörde-skador hemsökt område och som även själva vållats skador, vilka i och för sig berättigar till ersättning men för vilka vederbörande jordbrukare går miste om ersättningen på grund av gränsdragningen och på grund av bestämmelserna om behovsprövning. Vid införandet av det nya systemet ville man ju i görligaste mån komma bort från den individuella behandlingen av skörde-skadorna. Erfarenheterna från tidigare år har väl inte varit så goda, och verkningarna har inte uppskattats av vare sig jordbrukarna eller myndigheterna. Problemet är naturligtvis mycket svårt att lösa. Det går väl inte att komma ifrån de icke önskvärda verkningarna genom att ändra områdesgränserna, även om det inte är otänkbart att bättre resultat i vissa fall skulle kunna nås därigenom. Men det är ju inte så alldeles säkert att nederbördsstråken exakt följer de uppdragna gränserna. Jag är inte beredd att själv framställa några förslag. Det har ibland föresvävat mig

att man skulle kunna ge myndigheterna möjlighet att tillfälligt flytta gränsen mellan två uppskattningsområden. Jag vill emellertid omedelbart framhålla att jag sätter ett frågetecken härvidlag — men tanken kan ju alltid framkastas.

I slutet av statsrådets svar heter det:

»Någon annan form för undersökning av hur systemet fungerar synes mig inte vara erforderlig för närvarande.» Ja, i och för sig kan jag gärna acceptera det. Men vad som är viktigt för jordbrukarna och för mig är, att det blir belyst hur systemet fungerar och att man gör vad man kan för att förbättra det. Självfallet är det inte möjligt att göra det fullkomligt, eftersom detta är ett svårbemästrat område. Men behovet av att skörde-skadesystemet fungerar smidigt och effektivt är mycket stort, och vi har alla intresse av att skyddet blir så bra som möjligt.

Sedan vill jag avslutningsvis ta upp en annan fråga, som visserligen inte hänger samman med interpellationen men ändå hör till bilden och har stor betydelse för jordbrukarna. Sålunda vill jag vädja till jordbruksministern att han inom statsrådskretsen måtte medverka till något slags resultatutjämnning i stil med skogskontona eller liknande. Jag vet att den saken hör till ett annat departement, men med statsrådets bistånd tror jag ändå det skulle vara möjligt att komma fram den vägen. De stora variationerna i skördeuttaget betyder att jordbrukarnas intäkter pendlar inom mycket vida gränser, och en möjlighet till resultatutjämnning skulle därför bidra till att stabilisera många jordbrukares ekonomi. Härvidlag kommer säkerligen också behovet att tränga på mer och mer, allteftersom rationaliseringen till större brukningsenheter och den därmed följande större omsättningen inom det enskilda jordbruksföretaget genomföres.

Svar på interpellation ang. skördeskadeskyddet

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag har redan vid ett par tillfällen tidigare besvarat interpellationer om det nya skördeskadeskyddet, och jag finner det naturligt att jordbrukarna är mycket intresserade av den hjälp de kan erhålla vid inträffade skördeskador. De önskar givetvis att skyddet blir så effektivt och rättvist som möjligt samt fyller alla övriga anspråk som kan ställas på ett sådant skydd.

Jag noterar nu att interpellanten själv i sitt senaste inlägg var en smula tveksamt om huruvida hans frågor är de enda som kan resas i detta sammanhang. Herr Antby framhöll att en jordbrukare, vars brukningsenheter ligger i utkanten av ett skördeskadeområde, inte får den ersättning han skulle ha fått, om han hade tillhört ett annat område. Ja, det är helt naturligt att så blir fallet. Någon undersökning av den typ som herr Antby här talat om har inte gjorts, och såvitt jag vet inte heller planerats. Men man får hålla i minnet att brukningsenheter, som visar ett från områdesgenomsnittet starkt avvikande skördeutfall, lika väl kan påträffas mitt inne i ett område som i utkanten. Det är många andra faktorer som där inverkar.

Sedan sade herr Antby, om jag förstod honom rätt, att de olika uppskattningsområdena inte var anpassade efter meteorologiska och andra förhållanden. Detta är nog inte alldeles riktigt. När man började med dessa uppskattningar, höll man sig i huvudsak till kommungränserna, men sedan har det gjorts en översyn och en anpassning för att nå så stor enhetlighet som möjligt inom varje enskilt område. Vi får räkna med att det blir en fortlöpande verksamhet, där man söker sig fram till allt bättre förhållanden. Som jag sagt i tidigare sammanhang är detta en ny verksamhet, och vi får pröva oss fram. Jag är övertygad om att den nämnd vi satt att sköta detta följer utvecklingen med intresse.

Jag förmodar att herr Antby inte be-

går att jag skall svara på den fråga han ställde i sitt inlägg här — den bör ju närmast finansministern svara på. Med det ivriga frågande som förekommer är jag inte övertygad om att det inte redan föreligger en sådan interpellation eller enkel fråga till finansministern.

Herr **ANTBY** (fp):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet, att jordbruksministern här ännu en gång underströk just att det är fråga om fortlöpande verksamhet och översyn av skördeskadesystemet. Jag hoppas att detta skall fungera allt bättre. Man kan ju inte hysa några krav på att vi skall ha nått fulländning, eftersom det är första året som det verkligen prövas.

Jag uttryckte en förhoppning om att jordbruksministern skulle se till att just forkningskostnaden skulle beaktas redan vid regleringen av årets skördeskador. Statsrådet svarar inte på den frågan. Jag hoppas emellertid att denna kostnad kan beaktas redan när man reglerar årets skördeskador och att frågan inte ställs på framtiden. Det vore av värde att få besked om detta.

Den fråga jag väckte angående resultatutjämnning kan jag naturligtvis inte räkna med att statsrådet skall besvara i dag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Som svar på herr Antbys sista fråga vill jag säga, att jag föreställer mig att den framställning, som nu föreligger från skördestatistiska nämnden och som behandlas i departementet, skall kunna hanteras så att den ger god vägledning för bedömningen av årets skörd. Det har varit avsikten med framställningen, och jag hoppas i varje fall att det skall bli möjligt att beakta de anförda synpunkterna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs den av herr *Mattsson* vid kammarens sammanträde på förmiddagen den 21 innevarande november gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående mantalsskrivningen av patienter på familjevårdshem.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr 171, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i geriatrik,

nr 172, i anledning av väckt motion rörande professur i funktionell rättsvetenskap,

nr 173, i anledning av väckta motioner om utredning rörande demografisk forskning och undervisning,

nr 174, i anledning av väckt motion om studiebidrag och stipendier till elev vid ej statsunderstödd folkhögskola,

nr 175, i anledning av väckta motioner angående kommunernas återbetalningsskyldighet för statsbidrag till lärarbostäder, och

nr 176, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till uppförande av simanläggningar vid skolor;

bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om

ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av motioner angående undantagande av vissa skogskörslor från bestämmelserna om yrkesmässig biltrafik, och

nr 43, i anledning av motioner om bestämmelser angående högsta tillåtna spänningsvariationer vid eldistribution; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckta motioner om åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena, om åtgärder mot personalbristen inom sjukvården, om samordning av den lägre sjukvårdsutbildningen med den egentliga sjuksköterskeutbildningen samt angående utbildning av industrisjuksköterskor,

nr 52, i anledning av väckta motioner angående landsbygdens avfolkning och angående vissa landsbygdspöblem, och

nr 53, i anledning av väckta motioner om en intensifierad hemsamaritverksamhet.

§ 8

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 203, med förslag till lag om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.23.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 27 november

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande november.

§ 2

Svar på fråga ang. auktorisation av optiker

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr von Friesen har frågat mig om jag övervägt någon form av auktorisation av optiker som ifrågasattes av riksdagen i samband med behandlingen av läkarberörighetslagen 1960.

Till svar får jag anföra följande.

I propositionen med förslag till läkarberörighetslag framhöll jag, att de inskränkningar som gällde i rätten för envar att ägna sig åt verksamhet på hälso- och sjukvårdens område — och som närmast riktade sig mot kvacksalveriet — kom att gälla även för optikerna överlag, så länge ett auktorisationssystem inte införts för dessa. Om ett sådant system infördes skulle den kvalificerade optikerverksamheten kunna ställas under medicinalstyrelsens tillsyn och därmed automatiskt bli undantagen från de bestämmelser, som reglerar kvacksalvarnas verksamhet. Den okvalificerade och därmed från auktorisation uteslutna verksamheten skulle däremot alltjämt vara underkastad dessa bestämmelser. Jag uttalade att en sådan ordning borde eftersträvas. Riks-

dagen underströk vikten av att utvecklingen på förevarande område följdes och att, därest behov därav skulle komma att föreligga, någon form av auktorisation av optiker tillskapades.

I enlighet med de tankegångar som sålunda kommit till uttryck har frågan om auktorisation av optiker tagits upp inom medicinalstyrelsen och föranlett undersökningar, efter vilka linjer en auktorisation lämpligen skulle kunna utformas. Härvid har innehållet i och värdet av den utbildning av optiker, som bedrivs av olika optikersammanslutningar, kommit under bedömande från medicinska utgångspunkter. Medicinalstyrelsen har i skrivelse, som inkom till inrikesdepartementet i går, föreslagit att styrelsen skall bemyndigas godkänna läroplan för optikerutbildning och utfärda bevis om förvärvad sådan utbildning. Härmed skulle kvalificerade glasögonoptiker kunna hänföras till medicinalpersonal och ställas under medicinalstyrelsens tillsyn, varigenom deras verksamhet skulle komma att undantagas från de inskränkningar, som eljest gäller för dem enligt lagen om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Efter remissbehandling i vanlig ordning av förslaget blir jag i tillfälle att taga ställning till detta och övriga med spörsmålet om auktorisation av optiker sammanhängande frågor.

Vidare anförde

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett uppriktigt tack till inrikesministern för det lämnade svaret. Det är ju inte alltid som en frågeställare får ett så

Interpellation ang. hamnar för trålfisket i Bottenhavet

prompt besked. Jag kunde i dagens morgontidningar läsa om medicinalstyrelsens utredning, och jag har senare under dagen haft tillfälle att se litet på det förslag som framlagts och som från mina utgångspunkter ter sig mycket tilltalande.

Jag uttalar en förhoppning att resultatet av statsrådets och hans medarbetarens prövning av förslaget skall bli sådant, att det går att få till stånd den auktorisation av optiker som jag åsyftat i min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 203, med förslag till lag om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 171—176, bankoutskottets utlåtande nr 35, andra lagutskottets utlåtande nr 42, tredje lagutskottets utlåtanden nr 42 och 43 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 51—53.

§ 5**Interpellation ang. hamnar för trålfisket i Bottenhavet**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! Inom loppet av några år har trålfisket i Bottenhavet vuxit till att bli en betydelsefull näringsgren. Utvecklingen har gått snabbt, ej minst utanför Hälsinglands och Gästriklands kuster, där för närvarande nio stora trålare och ett tjugotal mindre kuttrar bedriver trålfiske.

En svårighet för trålfisket i Bottenhavet är bristen på lämpliga hamnar.

Från yrkesfiskarna har önskemål framställt om anläggning av »trållhamnar» i första hand i Ljusne och Mellanfjärden i Jättendal. Båda dessa orter anses ligga väl till för fisket utanför kusten. En trållhamn i Ljusne skulle dessutom medföra den fördelen att fisket skulle kunna bedrivas i det närmaste året om, eftersom hamnen i Ljusne är isfri under större delen av vinterhalvåret.

Behovet av trållhamnar utefter norrlandskusten är väl dokumenterat. Om sådana hamnar inrättades, skulle trålfisget ges bättre betingelser och sysselsättningen tryggas för många fiskare.

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet ställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet i tillfälle att redogöra för uppgjorda planer på utbyggnad av lämpliga fiskehamnar vid Bottenhavet i syfte att möta de krav som uppkommer genom övergången till trålfiske och

2. vill herr statsrådet medverka till att de hamnar som kan komma i fråga, t. ex. Ljusne och Mellanfjärden, skyndsamt utbyggs?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 190, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, motionen nr 926, av herrar Persson i Heden och Börjesson i Falköping;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 194, med förslag rörande beredskapslagring av olja, motionerna:

nr 927, av herr Bohman m. fl.,

nr 928, av herr Stiernstedt m. fl., och

nr 929, av herr von Sydow m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

tion nr 200, med förslag till lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m., motionen nr 930, av herr Larsson i Norderön m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.07.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 28 november

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under återstoden av innevarande höstriktsdag för fullgörande av uppdraget såsom ledamot av svenska delegationen vid nedrustningskonferensen i Genève.

Stockholm 27 nov. 1962

Manne Ståhl

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2

Svar på interpellation ang. elevområdes omfattning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Nelander frågat, om bestämmelserna i 40 § skollagen utgör ett absolut hinder för att delar av den kommun, som handhar en skolas förvaltning, tillföres ett elevområde i angränsande kommun.

Ifrågavarande lagrum föreskriver att det för varje skola skall finnas elevområde, uttrycket skola här använt i betydelsen skolform. Om så erfordras,

kan särskilt elevområde finnas för del av skola. Elevområde skall omfatta den kommun som handhar skolans förvaltning (skolkommunen), och dessutom, om det erfordras för att åstadkomma en ändamålsenlig organisation av skolväsendet, en eller flera andra kommuner eller delar därav.

Bestämmelsen om att ett elevområde alltid skall omfatta *hela* skolkommunen är ett uttryck för principen att de barn och ungdomar, som bor i en kommun, som regel också bör gå i de skolor kommunen anordnar och inte vara hänvisade till annan kommun för skolgång i sådana skolor, som redan finns i hemkommunen. Utom att en sådan ordning måste anses vara den naturligaste med hänsyn till kommundeltillhörigheten, är ju också i allmänhet den egna kommunens skolor närmast inom räckhåll. Undantagsvis kan emellertid praktiska skäl tala för att elever, som bor i någon del av skolkommunen, hellre bör gå i en annan kommuns skola, exempelvis i sådana fall då denna skola genom sitt läge är betydligt lättare tillgänglig för eleverna. För att tillgodose dylika behov kan man förfara så, att en del av den egna kommunen får ingå i elevområdet för den andra kommunens skola. Skollagens bestämmelser innebär nämligen inte något hinder mot att elevområden för skolor av samma slag fastställs så, att de helt eller delvis

sammanfaller. Tillhör elever på detta sätt flera elevområden, torde det mestadels vara ganska självfallet i vilken skola de bör gå. I sådana fall, då fråga är om ett större antal elever eller då det eljest finns skäl därtill, har länskolnämnden möjlighet att enligt 2 kap. 25 § skolstadgan föreskriva huru eleverna skall fördelas mellan skolorna.

Vidare anförde

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation.

Eftersom det har rätt en viss tveksamhet i kommuner och i länskolnämnder när det gäller tolkningen av begreppet elevområde i anslutning till 40 § i skollagen har jag velat ställa denna fråga för att få ett förtydligande. Jag finner statsrådets svar fullt klarläggande. Det möter sålunda inte något hinder att del av kommun, vars elever går i annan kommuns skola, tilldelas den senare kommunens elevområde. Jag tror att sådana fall kan bli aktuella ganska ofta.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 926.

Vid härefter skedd föredragning av de å bordet vilande motionerna nr 927—929 hänvisades desamma, såvitt avsåg ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 344) om oljeavgift m. m. och ändring i förordningen den 5 december 1958 (nr 575) om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m., till bevillningsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Slutligen föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 930.

Kustradion på ost- och sydkusten

§ 4

Föredrogs den av herr *Westberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående hamnar för trålfisket i Bottenhavet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 165, i anledning av väckta motioner om en av Aktiebolaget Statens skogsindustrier planerad industri i Otterbäcken,

nr 166, i anledning av väckta motioner om statsbidrag för TV-mottagare för skolbruk, och

nr 167, i anledning av väckta motioner angående ersättning för markinträng vid framdragande av telefonledning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6

Kustradion på ost- och sydkusten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av väckta motioner angående kustradion på ost- och sydkusten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Yngve Nilsson* (I: 248) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Hedin* (II: 303), hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte fästa uppmärksamheten på behovet av förbättrade radioförbindelser på sydkusten samt behovet av kustradiostation på ostkusten, i trakten av Västervik.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 248 och II: 303 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kustradion på ost- och sydkusten

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! När jag har studerat statsutskottets utlåtande och de remiss-svar, som avgivits i anslutning till detta ärende, har jag blivit något förvånad över vissa avsnitt däri.

Fiskeristyrelsen har tillfrågat fiskerintendenterna i Västerhavets respektive Österhavets distrikt, varvid den förstnämnde har förklarat att allt är så bra som det kan bli. Han har t. o. m. vågat sig på påståendet, att underlag saknas för motionerna.

Den som är bosatt i dessa trakter och vet hur saken ligger till blir, som jag förut sade, förvånad över att man kan komma med ett sådant påstående. Jag vill klart säga ifrån att innan jag väcker en motion som denna brukar jag ta kontakt med berörda parter. Jag har sålunda frågat dem: Har något inträffat, som motiverar att allt nu kan sägas vara så bra som det bör kunna bli? På detta har man hittills alltid svarat nekande. Under sådana förhållanden är de uppgifter, som lämnas i remiss-svaren, inte riktiga.

Det talas om att man vid verklig nöd kan anlita nödvågen. Ja, det vet vi alle-sammans. De flesta av oss vet kanske också, att nödvågen endast får användas när verklig fara föreligger och så-ledes inte när människor anser sig vara i behov av att kontakta familjen där-hemma i vissa angelägenheter, som inte direkt har samband med en nödsitua-tion. Under sådana förhållanden kunde man vänta sig mera tillmötesgående än som visats denna gång.

När det gäller förslaget om att vid-taga åtgärder också i västerviksområ-det har man från telestyrelsens sida förklarat, att sådana åtgärder övervägs, eftersom det brister i den nuvarande ordningen. Det är ändå en välsignad sak att man på någon punkt kan er-känna att det finns brister och att man vill göra förbättringar.

Trots att vissa förändringar till det bättre har ägt rum — det kan inte be-stridas — är radioförbindelserna på ost- och sydkusten ännu inte så bra, att de kan anses vara tillförlitliga. Fiskeri-styrelsen har själv framhållit att klagomål har framförts från bohuslänska fis-kare, som bedriver fiske i detta område, över de dåliga radioförbindelserna.

Herr talman! Det skulle finnas anled-ning att resonera ganska länge om des-sa saker, men jag skall inte denna gång ta ytterligare tid i anspråk, utan ber med det sagda att få yrka bifall till mo-tionerna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Bäste-kille hänvisar till vad som finns om-nämnt i remissyttrandena och till ut-skottets skrivning med anledning av dessa och uttrycker sin förvånning där-över. Till det vill jag bara säga att stats-utskottet inte kan basera ett utlåtande på någon annan grundval än vad de ansvariga remissinstanserna anfört i sina yttranden. Utskottet kan inte skri-va ett utlåtande, som grundar sig på vad herr Nilsson har hört från det ena eller det andra hållet.

I remissyttrandena sägs det ganska klart ifrån att det finns förhållanden som är störande. Men dessa förhållan-den hänför sig i betydande utsträck-ning till fartygens egna utrustningar och man har inte tills vidare kunnat an-visa några rimliga vägar för att åstad-komma förbättringar i detta avseende.

När det gäller ostkusten och Väster-viksstationen vill jag konstatera att vi är överens.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-fall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag har inte sagt att statsutskottet skulle kunna skriva ett annat utlåtande, utan jag har endast uttalat min förvånning över de remiss-svar som statsutskottet har fått, efter-

Deltidsarbete i statlig och statsunderstödd tjänst

som jag inte anser att de ger en riktig bild av de verkliga förhållandena. Det säger sig självt att statsutskottet liksom alla andra riksdagens utskott måste fota sina utlåtanden på de remissvar som man får. Men när jag talat med människorna där nere, vilka i praktiken berörts av denna sak, har det framgått att de vet litet mera om vad som verkligen försiggår. Jag skulle vilja ge statsutskottet det rådet att, nästa gång en sådan här motion kommer, ta kontakt med de människor som berörs av det hela. Då kan statsutskottet få ett mera tillförlitligt utlåtande.

Till herr Svensson i Ljungskile vill jag säga att det inte bara är fiskarna där nere som har en annan uppfattning. Jag har talat med chefen för livräddningskryssaren, och denne har flera gånger uttalat sitt stora bekymmer över att radiostationerna inte fungerar tillfredsställande. Går vi så långt tillbaka som till 1951, då den danska ångaren J. P. Suhr gick under och endast en man räddades, kan det sägas att ingenting i sak inträffat som gjort att händelsen inte kan upprepas ännu en gång.

Det är därför som jag återkommit med min motion och det kommer jag att göra ända till dess man kan säga att allting är bra. Jag skall gärna ge telestyrelsen ett erkännande för vad som har gjorts på detta område, men att det hela fortfarande inte fungerar tillfredsställande kan ju inte statsutskottet hjälpa.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Deltidsarbete i statlig och statsunderstödd tjänst

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av väckta motioner om

deltidsarbete i statlig och statsunderstödd tjänst.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! När herr Svensson i Ljungskile här nyss sade att statsutskottet inte uttryckt någon annan mening än vad remissinstanserna har gjort, vill jag gärna passa på att uttala min förståelse för detta. Men när det gäller föreliggande ärende kan jag inte göra annat än att sätta ett frågetecken inför innehållet av vissa remissinstansers yttranden.

När denna deltidfråga i våras var aktuell i samband med en interpellation, hade jag tillfälle att tillsammans med civilministern föra en debatt därom, och jag tillät mig då att ta postverket som exempel på hurudana förhållandena kunde vara på vissa områden. Nu har postverket avgivit ett remissyttrande, vari framhålles att den deltidstjänstgöring som postverket redovisar i stort sett synes ha slagit väl ut, såväl från de anställdas som från postverkets synpunkt.

Det finns emellertid anledning att sätta ett frågetecken för den nedkonstituering som ägt rum och som jag tillät mig påtala vid interpellationsdebatten. Den har ägt rum också därefter, även om jag vet att man i något enstaka fall under hänvisning till just denna interpellationsdebatt har fått till stånd en ändring i det konkreta fallet. Jag vill uttrycka en förhoppning om att detta skall bli inledningen till en fast praxis i fortsättningen och att det inte bara skall vara fråga om några enstaka fall. Men förhållandena är inte tillfredsställande, i varje fall inte om man ser tillbaka i tiden.

Dessutom finns det en omständighet som jag också påtalade i våras och i fråga om vilken ingen som helst ändring hittills har ägt rum. Det gäller den som arbetar på s. k. timanslag. Det

Deltidsarbete i statlig och statsunderstödd tjänst

är ett par tre tusen anställda det rör sig om, och många av dem tjänstgör i nära nog samma utsträckning som de heltidsanställda. De får — det vill jag gärna erkänna — enligt de nya bestämmelserna rätt till pension men däremot ingen som helst rätt till sociala förmåner av alla de slag som de skulle ha åtnjutit, därest de hade fått en annan tjänst.

När det gäller dessa anställda kan inte heller resas de invändningar som vanligtvis brukar anföras mot deltidсанställning, nämligen att det inte är möjligt att koordinera arbetsgivarens och arbetstagarens önskemål beträffande arbetstidens förläggning. Det har i dessa fall varit möjligt att förlägga arbetstiden på en ur så väl verkets som den anställdes synpunkt lämplig tid, men de anställda måste ändå år efter år sakna trygghet i anställningen.

Jag har inte avsett att här yrka bifall till motionen. Jag delar i viss mån statsutskottets uppfattning att det inte föreligger någon anledning att igångsätta den särskilda utredning som efterlysts, men jag ville inte låta detta ärende gå förbi utan att få till protokollet antecknat ett starkt tvivel beträffande den officiellt redovisade positiva inställningen till deltidсанställningar. Det kanske är angeläget att här uttrycka önskemålet att den praktiska verkligheten också skall komma att stå i full samklang med de positiva uttalandena.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det är inte min mening att säga något i sakfrågan. Fru Nettelbrandt apostroferade mitt anförande nyss och gjorde gällande att jag skulle ha sagt, att statsutskottet inte kan uttrycka någon annan mening än remissinstanserna framfört. Om jag sade det, sade jag fel. Det är klart att statsutskottet kan och bör uttrycka annan ståndpunkt i många fall, men statsutskottet kan inte skriva sitt utlåtande på annan

grundval än de fakta som remissinstanserna har meddelat eller som eljest har förebragts i ärendet. Statsutskottet kan inte så att säga bygga på hörsägen.

Detta är inte alls avsett att vara någon polemik. Jag ville bara att protokollet inte skall ge ett oriktigt uttryck för vad jag sade eller i varje fall ville säga.

Herr PETERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Jag kan instämma i vad som här sagts om statsutskottets förut sättningar att bedöma detta ärendet. Vi har fått massor av uppgifter och yttranden från praktiskt taget alla ämbetsverk, och de flesta har sagt att de möjligheter som motionerna efterlyser redan existerar eller är på väg att tillskapas.

Fru Nettelbrandt hade inte så mycket att erinra mot vad som utträttas, om man ser framåt, sade hon, men om man ser bakåt, finns det mycket som brister. Men, fru Nettelbrandt, det som har varit har väl just gett anledning till de åtgärder som vidtagits.

Om fru Nettelbrandt vill sätta ett frågetecken för generalpoststyrelsens yttrande, kan man ju välja något annat yttrande att utgå ifrån. Jag vill hänvisa till exempelvis arbetsmarknadsstyrelsens mycket utförliga utredning och uttalande på denna punkt. Statens lönenämnd framhåller att enligt dess mening ger nu gällande regler och anvisningar en fullt tillfredsställande ledning för myndigheterna vid bedömning av hithörande frågor. Statens pensionsanstalt, som också har yttrat sig, säger att den icke kan finna annat än att det inom statens område är sörjt för möjligheterna att anlita personal vid deltidсанarbete. Arbetsmarknadsstyrelsen erinrar bl. a. om att utbildningen inom vårddyrkena varit föremål för särskilda åtgärder inom en kommitté, som tillsatts av chefen för inrikesdepartementet, och arbetsmarknadsstyrelsen framhåller slutligen att arbetsmarknadsverket förbereder en utredning om vilka

Deltidsarbete i statlig och statsunderstödd tjänst

arbetsuppgifter inom traditionellt manliga yrkesområden som skulle vara lämpliga för kvinnor. I samma riktning går hela raden av yttranden. Generalpoststyrelsen, som fru Nettelbrandt inte tror så mycket på, säger att den använder sig av deltidstjänster så långt det nu över huvud taget är möjligt.

Det är med ledning av dessa uppgifter som statsutskottets femte avdelning, som har prövat denna fråga, har kommit till slutsatsen att det med hänsyn till vad som har gjorts saknas anledning för ytterligare utredningar. Utskottet hänvisar också till att riksdagen för så kort tid sedan som under vårsessionen har behandlat frågan och att allmänna beredningsutskottet då föreslog att hela materialet i ärendet skulle tillställas den arbetsmarknadsutredning som för närvarande sysslar med spørsmål av denna art.

Jag tror inte, fru Nettelbrandt, att man för dagen kan komma längre än vad man här har gjort. Ett beslut om en ytterligare utredning skulle kanske bara fördröja lösningen av alla de problem i sammanhanget som otvivelaktigt ännu inte är lösta men som så många sysslar med att söka få någon rätsida på.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag skulle inte ha blandat mig i denna debatt, om inte fru Nettelbrandt hade använt en formulering som uppkallar mig till ett genmäle.

Hon säger att hon ställer sig tvivlande inför den positiva inställningen till deltidstjänst som visats. Jag vet inte hur man skall bete sig för att visa att man verkligen är positiv, men jag vill ändå erinra om vissa åtgärder som vidtagits.

Vi har på våra företagsnämndskurser, som varar tre dagar, haft specialbehandling av dessa problem, där vi diskuterat möjligheterna som finns att ordna med deltidstjänster. Vi har tagit bort alla

hinder för inrättande av deltidstjänster. I statsförvaltningen är det så ordnat, att alla tjänster, från generaldirektörens till springpojken, kan sättas på deltid — att det sedan är en helt annan sak att det är opraktiskt med två generaldirektörer behöver jag väl inte tillägga. Men några som helst formella hinder föreligger inte.

Vidare har jag utfärdat ett särskilt cirkulär, där jag anbefallt myndigheterna att ägna just denna fråga ökad uppmärksamhet. Jag har vidare förordat att man inom företagsnämnderna skall diskutera förutsättningarna att utnyttja halvtidstjänst.

Jag förstår inte vad fru Nettelbrandt menar med talet om »bristande positivt intresse» eller när hon säger att det positiva intresset inte är tillräckligt stort. Fru Nettelbrandt menar väl inte att jag bör gå ut i verken och bestämma vad slags tjänster man skall ha för de olika befattningarna? Civildepartementet och regeringen över huvud taget har givit myndigheterna sådana bemyndiganden, att detta inte kan vara något problem. Vi har också vid diskussioner med organisationerna framhållit att de kan hjälpa till genom att i företagsnämnderna dryfta frågan om förutsättningarna för förverkligande av denna princip.

Jag vill upplysningsvis meddela att jag i civildepartementet har två damer på halvtidstjänst.

Det finns alltså inget hinder för genomförande av deltidstjänst. Å andra sidan är det uppenbart att verken med den konstitution vi har äger bestämmanderätten när det gäller att ordna dessa saker. Eller menar fru Nettelbrandt att vi skall sitta här och i detalj besluta hur verken skall handlägga dessa frågor?

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först en replik till herr Petterson i Degerfors. Självfallet har inte det historiska någon avgörande betydelse. Huvudsaken är att det blir bättre

Deltidsarbete i statlig och statsunderstödd tjänst

i framtiden. Men om man gör gällande att denna fråga varit tillfredsställande ordnad t. ex. inom postverket, så menar jag att detta inte är riktigt, ty det varken har varit eller är tillfredsställande på det området.

Till civilministern vill jag säga att jag inte alls gått in på någon polemik med honom på denna punkt. Ty jag tror att vi redan i våras fick civilministerns positiva inställning i dessa frågor klarlagd. Jag tror också att man kan säga att inställningen inom verken är positiv. Men det beklagliga är att dessa officiella deklARATIONER om en positiv inställning inte står i full överensstämmelse med det praktiska handlandet.

Jag menar självfallet inte att civilministern skall gå ut i de olika verken och ta itu med enskilda fall. Men jag tror att det kan vara nyttigt att det görs fullt klart, att riksdagen observerat den skillnad som föreligger mellan officiella uttalanden och praktisk tillämpning.

Jag anser inte — trots alla de förändringar av bestämmelserna som gjorts för att underlätta inrättandet av deltidstjänster — att det är tillfredsställande att flera tusen människor får gå helt utan någon som helst trygghet i sin anställning och utan några sociala förmåner, därför att man inte tillämpar bestämmelserna, utan på ett mycket billigare sätt anställer folk genom att använda de särskilda s. k. timanslagen.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Vi är väl alla överens om att både arbetsmarknaden och de enskilda arbetstagarna har intresse av att antalet deltidstjänster ökas. Jag är den förste att erkänna att det under senare år har vidtagits en del åtgärder för att underlätta deltidarbete. Men det ligger åtskilligt i vad fru Nettelbrandt sade om att det kvarstår en hel del att göra.

Remissinstanserna framhåller att genom att pensionsfrågor och andra frågor har lösts har det kunnat ge en utökning av antalet deltidstjänster. Ja, det

visar sig faktiskt när man undersöker saken att det förhåller sig på det sättet.

En sak som inte har berörts i debatten men som jag tror är ganska väsentlig är de enskildas svårigheter att anpassa sig till arbetslivets villkor och behov. Det gäller ofta gifta kvinnor som helst vill ha arbete på förmiddagen, vilket kan vålla svårigheter i många fall för arbetsgivaren.

Ett par detaljer i bestämmelserna som de nu är utformade skulle jag gärna vilja peka på. Den som sköter en deltidstjänst kan inte, som jag har uppfattat det, få en ordinarie tjänst och därför inte ha samma möjligheter till befordran som heltidsanställda. Om man utannonserar en ordinarie tjänst kan den inte tillsättas med två deltidanställda. Jag skulle önska att så kunde bli fallet. Om en lärarinnetjänst på en lanthushållsskola t. ex. annonseras ut, kan inte två dela på den tjänsten, även om de var för sig är de mest meriterade för tjänsten.

En annan detalj är ordalydelsen i 22 § i det statliga avlöningsreglementet som innebär att den som har varit borta ur tjänstgöring under längre tid än tre år inte får tillgodoräkna sig den tidigare tjänstgöringen och följaktligen får börja på nytt i lägsta löneklass, även om han stod i högsta löneklassen tre år tidigare. Det är en sak som inte är så tillfredsställande. Det är självklart att mödrar kan ha behov av längre tjänstenedsättning än tre år.

Det är, herr talman, dessa detaljer jag har velat peka på och som är anledningen till den blanka reservation som jag fogat till detta utlåtande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det är riktigt att ordinarie halvtidstjänster inte utannonseras. Det kommer man inte heller i framtiden att göra, eftersom det skulle stöta på betydande svårigheter. Däremot finns det ingenting i bestämmelserna som hindrar den som har en ordinarie tjänst

Förening av deltidstjänst med ordinarieskap

från att förvandla den till en deltidstjänst.

Den treårsregel, som vi har i våra överenskommelser, har inget som helst samband med frågan om deltidstjänsterna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Förening av deltidstjänst med ordinarieskap

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av väckta motioner om förbättring av möjligheterna för gift kvinna att inneha förvärvsarbete, i vad motionerna avser förening av deltidstjänst med ordinarieskap.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Under debatten i det föregående ärendet kom man in också på den fråga det nu gäller; statsutskottets utlåtande nr 170 hänför sig ju till ett avsnitt i en motion som omfattar flera spörsmål som rör den förvärvsarbete giffa kvinnan och som syftar till att förbättra möjligheterna för henne att vara yrkesverksam. Den del som statsutskottet nu haft anledning att ta befattniug med är ett motionsyrkande, att Kungl. Maj:t måtte medverka till att inrätta ordinarie tjänster avsedda endast för deltidstjänstgöring.

Utskottet påpekar att ordinarie tjänsteman har möjlighet att behålla sin ordinarie tjänst genom att kunna erhålla partiell tjänstledighet och därigenom kunna få tjänstgöra på deltid. Det är naturligtvis alldeles riktigt, liksom det är riktigt att en tjänsteman som av olika skäl inte kan beviljas partiell tjänstledighet har möjlighet att få utbyta den ordinarie tjänsten mot en icke ordinarie deltidstjänst.

Men när man talar om deltidstjänster över huvud taget, resonerar man oftast

utifrån en enda utgångspunkt, och det gör även utskottet i detta fall: man menar att denna fråga skulle aktualiseras först när en tjänsteman övergår från heltidstjänst till deltidstjänst. Vad vi motionärer anser vara minst lika angeläget är att en person som tidigare ej haft förvärvsarbete skulle när han träder ut på arbetsmarknaden genom att få ordinarie deltidstjänst kunna erhålla precis samma trygghet som den som otvivelaktigt följer med en ordinarie heltidsanställning.

Vi vill inte se denna fråga uteslutande ur arbetsmarknadssynpunkt, utan vi önskar att individen också skall komma in i bilden och att hemmets och familjens intressen här som på många andra områden skall vara lika avgörande som arbetsmarknadssynpunkterna.

Eftersom den motion det gäller kommit att syssla med en hel del frågor som rör de förvärvsarbetande kvinnorna, kan man kanske lätt få den föreställningen att de ordinarie deltidstjänster, som vi gjort framställning om, skulle vara ett intresse uteslutande för kvinnorna. Herr talman! Detta är naturligtvis inte alls meningen. Jag tror för min del att det skulle vara av mycket stort värde för många män, inte minst för dem som jämsides med ett förvärvsarbete bedriver studier, om dessa möjligheter öppnades till deltidstjänst.

Som tidigare talare delvis redan givit uttryck åt i dag, vill också jag vitsorda att det är åtskilligt som har utträttats under senare år för att ge ökat utrymme åt deltidstjänster — även om de inte blivit ordinarie. Jag tänker bl. a. på Kungl. Maj:ts cirkulär 1960 till de statliga myndigheterna och framför allt på det beslut som fattades i våras i samband med beslutet om den obligatoriska skolan genom vilket klasslärarna i grundskolan fick möjlighet till partiell tjänstledighet och deltidstjänst. Genom det beslutet undanröjdes det sista formella hindret i författningen mot inrättandet av deltidstjänster inom

Förening av deltidstjänst med ordinarieskap

statsförvaltningen. Jag tänker också på den positiva inställning som civilministern visat både i sitt interpellationssvar i våras och här i kammaren i dag.

Det är väl möjligt att vi motionärer varit en smula för tidigt ute med vår framställning. Man kan naturligtvis säga att det som i första hand är angeläget är att de statliga myndigheterna visar större beredvillighet att öka antalet deltidstjänster, även om de inte blir ordinarie. En förändring i positiv riktning har man glädjande nog kunnat konstatera, trots att det på sina håll visas ett visst motstånd och det inte överallt är tillfredsställande ordnat, vilket också påvisats i den föregående debatten.

Herr talman! Jag har inget yrkande. Jag har bara velat ange hur jag ser på denna fråga och ge uttryck åt min förhoppning att den inte skall komma att helt skrinläggas. Jag blev en smula besviken när jag hörde civilministern säga, att ordinarie deltidstjänster inte heller i framtiden kommer att aktualiseras. Jag tillåter mig vädja till statsrådet Lindholm att inte utan vidare avfärda denna möjlighet utan ägna den ett visst intresse. Måhända kan det visa sig lämpligt och riktigt att inrätta ordinarie deltidstjänster.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Jag vill bara i anslutning till fröken Wetterströms anförande säga att det väl ändå måste vara så att det finns arbetsuppgifter som motiverar inrättandet av en tjänst på ett visst område och inte att man skall inrätta en tjänst för att skapa arbetsuppgifter.

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Det förstår jag också, herr civilminister. Jag vill inte se denna fråga ensidigt. Men det vore önskvärt att man på sina håll visar större förståelse för frågan om deltidstjänster.

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om ett annat moment i det hela. De olika verken och myndigheterna har ju också till uppgift att tillse att arbetet har sin behöriga gång på ett riktigt och rationellt sätt.

Jag skall emellertid inte nu gå närmare in på dessa saker, eftersom fröken Wetterström har åtminstone delvis erkänt att hon varit för tidigt ute med motionen, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272), och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Israel för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap; samt

bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 10

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31 angående utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Bankoutskottets föreliggande utlåtande om försörjningsmöjligheterna i Tornedalen borde i och för sig inte ge upphov till någon längre debatt. Tvärtom, utlåtandet ger ett klart positivt svar på såväl propositionen som många av de frågor som motionärerna aktualiserat. Som en av motionärerna vill jag rikta ett tack till utskottet för att det med omsorg och stor grundlighet berett detta ärende. Utlåtandet syns mig andas en i hög grad respektabel insikt om den problematik som dagens situation i Tornedalen inrymmer.

När jag nu trots detta konstaterande likväl en kort stund tar kammarens uppmärksamhet i anspråk, är det ingalunda därför att jag skulle vilja söka sak med utskottet, utan därför att några punkter i utlåtandet synes mig böra understrykas ytterligare från lokalt håll. Vidare ger bygden som sådan anledning till vissa reflexioner, som är av betydelse i detta sammanhang.

Utän tvivel är det något av en milstolpe inte bara för den berörda bygden utan också i någon mån för riksdagen, när man på detta sätt tar upp till behandling ett avgränsat områdes näringsförhållanden. Frågeställningarna har dock redan aktualiserats där uppe, inte minst i Norge och Finland, och när Sverige nu beträder den väg, som man tidigare har gått i grannländerna, torde det inte finnas anledning att befara att detta skulle vara ett våghalsigt och oöverlagt handlande.

Jag vill också — såsom en viktig sak i detta sammanhang — erinra om att det var riksdagen som tog initiativet till den utredning, Tornedalsutredningen, som sedermera mynnade ut i den proposition, nr 31, som nu föreligger till behandling. Det var den numera avlidne riksdagsmannen Jacob Grym i Svanstein som var huvudmotionär i denna fråga. När den nu återkommer till riksdagen efter närmare nio år i utred-

ningskvarnen, finns det skäl rent allmänt att understryka att det behov av särskilda åtgärder, som då konstaterades vara för handen, kvarstår än i dag.

Tornedalen har den största avflyttningen i hela landet, men den har likväl den största arbetslösheten i riket, procentuellt sett. Det finns där rika naturtillgångar i form av bördig jord, skogs- och malmtillgångar. Om man inte gör någonting åt den nuvarande situationen, kan man i en nära framtid befinna sig i det läget, att människorna där uppe inte räcker till för att vårda och nyttiggöra för hela folkhushållets behov dessa naturtillgångar. Det gäller att på olika områden tillhandahålla resurser, för att komma till rätta med den problematik som finns där uppe.

Jag kanske får göra en liten tillbakablick för att motivera varför vi motionärer anser att statsmakterna har all anledning, ja, skyldighet att vidtaga åtgärder i den bygd det här gäller. Tornedalen är ett mycket gammalt ekonomiskt kulturområde, känt redan från Olaus Magnus tid. Jag vill erinra om att Karl XI, som här i Stockholm hört talas om att solen skulle lysa där uppe hela natten, i egen hög person för dit upp år 1694 och från Tornå kyrktorn konstaterade att så verkligen var fallet.

Professor Hugo Osvald har i en uppsats för någon tid sedan anknutit till Karl XI:s upptäckt av midnattssolen och framhållit att de ljusa nätterna där uppe är en värdefull men hittills i mångt och mycket outnyttjad naturtillgång.

I en debatt i första kammaren under 1800-talet konstaterade dåvarande justitiekanslern von Koch, att Tornedalen var den bördigaste i hela Sverige och kunde bereda sysselsättning för 200 000 människor. Han såg på förhållandena med sin tids ögon, alltså före industrialismens genombrott.

Någonting mycket väsentligt för frågeställningarna i detta sammanhang är freden i Fredrikshamn 1809, som de-

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

lade den ekonomiska enhet, som Tornedalen utgör, i två delar. Därefter har betraktelsesättet från det officiella Sverige i fråga om den del som kom att ligga väster om Torne älv i mångt och mycket varit sådant, att en naturlig utveckling har hejdats.

Låt mig säga några ord om jordbrukets problem. År 1927 fanns det i detta område, dit jag räknar även Överkalixbygden, 3 400 brukningsdelar, men år 1956 hade vi kommit upp till 5 400 brukningsdelar. Det är alltså en utveckling rakt motsatt den som man haft för jordbrukets vidkommande i hela riket. Ägosplittringen där uppe har varit mycket omfattande. Människorna har inte haft möjlighet att få andra sysselsättningar, och därför har de bundits kvar vid sina små jordlappar. När jordlagstiftningen tillät det, delade man jorden i så små brukningsdelar att de i många fall är mycket oekonomiska i dagens läge. Resultatet har blivit s. k. strumpebandsskiften, långa och smala och olämpliga för nutida rationellt jordbruk. Redan i bondeståndet konstaterade en av de sista talmännen, att om man placerar en jordbrukare på ett tunnland åker, så skapar man en stackare. Denna sanning gäller än i dag i Tornedalen.

Det är av stor betydelse att de jordbrukare som blir kvar i Tornedalen får erforderlig tillgång på tillskottsjord. Det är många människor som beger sig från bygden, och vi motionärer menar att de då skall lämna över sin jord, så att de som blir kvar kan i görligaste mån skaffa sig bärkraftiga jordbruk. Med bärkraftiga jordbruk menar jag naturligtvis inte att man i skogsbygderna skall kunna komma ifrån kombinationen av jordbruk och skogsbruk. Tvärtom kommer väl i inlandet skogen att vara den dominerande parten i denna växelverkan mellan skog och jord.

För att komma till rätta med det nuvarande systemet föreslog vi motionärer en särslagstiftning. Grunden härtill

var att problemet ligger förankrat i själva bygden. Vi var rädda för att i framtiden kritik skulle komma att riktas mot myndigheterna på länsplanen och i Stockholm såsom ansvariga för den rådande situationen. En av orsakerna till att vi motionerade var sålunda, att vi ville fästa uppmärksamheten på att hela problemet har sin djupaste rot i bygden och dess förflutna. Man skulle få bevittna en fruktansvärd tragedi, om den självvägande tornedalsbonden skulle bli en osjälvständig arrendator åt fjärran boende syskon, svågrar, svägerskor och deras barn. Tornedalens jord är bördig, men den förslår inte till att försörja sådana som för länge sedan avflyttat från Tornedalen. På Sicilien ägs de rika apelsinlundarna av förmögna jorddrottar i Rom. Apelsinlundarna lämnar ringa avkastning på Sicilien men rikedom i Rom. En liknande problematik skulle man kunna möta i Tornedalen.

Det är glädjande för oss att bankoutskottet uppenbarligen delar vår uppfattning att ägosplittringen i Tornedalen är ett så allvarligt problem att alldeles speciella åtgärder kan bli nödvändiga. Vi har alltså på denna punkt ingen anledning att rikta någon gensaga mot utskottets uttalande. Det gäller att skapa bärkraftiga basindustrier inom jordbruket, skogsbruket och gruvhanteringen. Eftersom jag vet att herr Svanberg, som har begärt ordet efter mig, har alldeles speciellt intresse för skogsindustriens utbyggnad lämnar jag denna fråga med det konstaterandet att Tornedalsutredningen räknar med att i Tornedalen uttagningen av lövvirke från skogarna kan ökas med 100 procent och av barrvirke med 16 procent.

På jordbrukets område gäller det att ge lantrådsnämnden erforderliga personella resurser, så att en ordentlig kartläggning av jord- och skiftesförhållandena utan dröjsmål kan komma till stånd.

Beträffande den tredje basnäringen,

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

gruvhanteringen, vill jag erinra om att LKAB beslutat igångsätta brytningen i Svappavaara, vilket beräknas ske någon gång hösten 1964. I Kaunisvaara, som omnämnes i en del motioner, satte LKAB för ett par år sedan i gång en projekteringsverksamhet, och riksdagen har under våren på handelsministerns förslag lämnat ett anslag på 1,65 miljoner kronor eller det belopp som länsstyrelsen i Norrbottens län begärt för detta ändamål. Man får avvaktat resultatet av dessa prospekteringar och projekteringar, innan man nöjaktigt kan besvara frågan huruvida malmfyndigheterna i Kaunisvaara är av den arten att det är möjligt att för närvarande exploatera dem.

Bankoutskottet har fäst sig vid de militära aspekterna. Det måste vara ohållbart att en landsändas näringsliv underkastas en så restriktiv behandling på många områden, som nu är fallet i Tornedalen. De militära myndigheterna är ju inte sinnade att tillåta utbyggnaden av vägar. Angelägna vägprojekt på ett par mil har stått på dagordningen i ett 20-tal år men inte kunnat komma till utförande. Jag nämner som exempel vägen Parkalombolo—Kitkiöjärvi inom Pajala kommun. Det är en sträcka på ungefär två mil, som skulle vara av utomordentligt stor betydelse för bygdens utveckling. Naturligtvis är det också angeläget att skogsvägarna byggs ut i mycket snabb takt. Jag delar den uppfattning som herr Berg i första kammaren framförde när han sade att det inte var motiverat att de försvarspolitiska skälen härvidlag fick utgöra en broms på lång sikt.

Vi bör vidare komma ihåg att en gränsbygd är nationens fönster utåt. En ekonomiskt avrustad gränsbygd är inte någon vidare reklam för det officiella Sverige. Jag anser att det officiella Sverige har ett stort ansvar för den nuvarande situationen. Efter 1809 års fred betraktades de översta delarna av vårt land med mycken misstro. När

man tar del av debatterna kring anläggandet av en fästning i Boden, frapperas man av att nästan hela landet öster om Boden betraktades som krigsskådeplats, och området mellan Kalix älv och Torne älv var något av ett ingenmansland. Det frågades ofta: Var kan fienden hejdas?

Ett uttryck för denna politik var förseningen av järnvägens framdragnings till Tornedalen. Järnvägen kom till Boden år 1894, men först under andra världskriget till Tornedalen efter att under ett tiotal år ha stått stilla i Morjärv. Man var här i Stockholm utomordentligt rädd för den ryske kejsaren, och den rädslan hämmade Tornedalens utveckling.

När järnvägen drogs fram från Boden till Gällivare och vidare till Kiruna innebar det att den gamla handelsleden genom Tornedalen avrustades. Det var utomordentligt allvarliga påfrestningar som därigenom mötte bygden. Jag vill också erinra om att det bl. a. var dessa omständigheter som gjorde att naturhushållningen dröjde kvar i Tornedalen mycket längre än på andra håll.

Jag har med dessa historiska reflexioner velat i någon mån kasta ljus över den situation som råder i Tornedalen. Det förhåller sig ingalunda så, att människorna där inte varit intresserade av att följa med i utvecklingen, men de har av omständigheternas tvång inte beretts samma möjligheter därtill som stått till buds för människorna på andra håll i vårt land. När nu 150 år har gått sedan freden i Fredrikshamn måste det vara angeläget för de svenska statsmakterna att reparera vad som är möjligt att reparera.

För att anknyta till bankoutskottets utlåtande vill jag sammanfattningsvis påpeka, att den plan som avspeglas i utlåtandet är en tioårsplan och att Tornedalsutredningens förslag måste betraktas som ett minimum. Det bör alltså kraftigt understrykas att i fort-

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

sättningen årliga anslag behövs. Efter fjolårets försiktiga start bör det finnas möjligheter att åtgärderna nu, sedan riksdagen lämnat sin sanktion till planens förverkligande, kan slå ut i full blom.

Det är vissa praktiska detaljer som i det sammanhanget anmäler sig. Jag tror att det vore mycket angeläget att Kungl. Maj:t bereder lantbruksstyrelsen, skogsbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — eventuellt också andra ämbetsverk — möjlighet att ompröva sina framställningar i petita för nästa budgetår mot bakgrunden av det beslut som andra kammaren, i likhet med vad första kammaren gjorde förra onsdagen, kommer att fatta om en stund.

Herr talman! Med dessa reflexioner ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Som det har framhållits är bankoutskottets utlåtande enhälligt.

Det ger även uttryck för en positiv inställning gentemot den bygd som närmast berörs, nämligen Tornedalen. Inte blott Kungl. Maj:ts proposition utan även de väckta motionerna har föranlett uttalanden från utskottet som i och för sig är välvilliga och konstruktiva.

Med hänvisning till den analys av förhållandena i Tornedalen, behovet av och motiven för de samhälleliga insatser på folkförsörjningens område som Tornedalsutredningen har redovisat behöver jag inte uppta kammarens tid härmed. Detta kan så mycket mindre vara påkallat efter den historiska exposé som herr Lassinantti här nyss har presenterat för kammaren. Därför skall jag begränsa mitt anförande till några kommentarer om och understrykningar av vissa av utskottets uttalanden.

Då riktlinjer för utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen i dag skall beslutas, är detta en framgång att notera med tillfredsställelse. Uppenbart

är väl samtidigt att det reella innehållet i dagens beslut kommer att ges vid och genom den fortsatta handläggningen. Det är t. ex. fråga om att tillräckliga medel ställs till förfogande i fortsättningen. Om exempelvis jordbruksrationaliseringen och den skogliga utrustningen skall stimuleras i den takt och i den omfattning som Tornedalsutredningen föreslagit, kräver detta större statliga insatser än hittills. Detta är visserligen frågor vilka ej kan bli föremål för avgörande i detta sammanhang. Men även om medelsanvisningar sker vid andra tillfällen, synes det vara på sin plats att redan nu understryka vikten av att dessa i framtiden blir tillräckliga för det uppgjorda programmets realiserande.

I fråga om sysselsättningsproblemet anför utskottet på sidan 4 »vägande skäl tala för att man i detta fall ger särskild vikt åt arbete på att finna nya och bättre sysselsättningsmöjligheter i orten». Vidare att det är ett samhällsintresse att söka upprätthålla en levande och blomstrande gränsbygd, varför koncentrerade insatser förordas. Jag vill uttala min uppskattning av och ansluter mig till detta utskottets uttalande.

Det framstår vid första genomläsningen som inkonsekvent när utskottet i omedelbar anslutning till det anförda konstaterar, att detta inte innebär att rörlighetsstimulerande åtgärder skulle vara mindre behövliga. Jag vågar dock ge uttryck åt den tolkningen att därmed inte åsyftas något uttalande beträffande omfattningen av de s. k. rörlighetsstimulerande åtgärderna. Det måste vara uppenbart att insatser för att bereda folk sysselsättning i hemorten är ägnade att reducera det antal som för sin utkomst tvingas söka sig till annan ort. Tilläggas må dock att i de rörlighetsstimulerande åtgärderna väl även inräknas omskolningsverksamheten. Behovet härav torde inte minska vid en utbyggnad av Tornedalens näringsliv. De nya företag och företagstyper, som loka-

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

liseras till bygden, kommer självklart att ha ett behov ej blott av arbetskraft, utan framför allt av för sitt nya arbete utbildad sådan. Det får därför förutsättas att omskolningsverksamheten liksom yrkesutbildningen i allmänhet fortfarande kommer att behövas och då bedrivs med beaktande av förändringarna och tillskotten i bygdens näringsliv.

Beträffande det ekonomiska stödet till jordbrukets rationalisering har utskottet en skrivning som är av intresse. I motionen nr 900 diskuteras — med utgångspunkt bl. a. från Tornedalsutredningens uttalanden — olika detaljfrågor om rationaliseringsverksamheten och dess handläggande. Bl. a. beröres behovet av att genom tillräckliga värdeutjämningsbidrag underlätta storleksrationaliseringen. Utskottet citerar i detta sammanhang ett departementschefsuttalande av år 1961 rörande rationaliseringsverksamheten i Kopparbergs län. Att utskottet nu åberopar detta uttalande får ses som ett uttryck för att uttalandet jämväl skall vara tillämpligt i Tornedalen och att lanbruksnämnden därigenom får möjlighet till effektiva insatser inom detta område. Jag vill uttala den förhoppningen att så även skall visa sig bli fallet, liksom att i övrigt jordbruket i Tornedalen och dess utveckling skall få det stöd som behövs och är i linje med bygdens och befolkningens bästa.

I detta sammanhang må understrykas angelägenheten av att de bördor i form av utjämningsavgifter som åvilar Tornedalens och Norrbottens jordbrukare bli lättade. Detta vore en effektiv åtgärd för en bättre lönsamhet.

Att det här rör sig om en gränsbygd skapar, som det har framhållits, särskilda omständigheter och förhållanden vilka det är angeläget att få tillrättalagda på bästa sätt. Till problematiken härvidlag hör icke minst att ur näringslivets synpunkt motiverade vägprojekt i åtskilliga fall mötes av ett bestämt försvarspolitiskt veto.

Avsikten är ingalunda att försöka

blunda för verkligheten och bortresonera att försvarspolitiska bedömningar har sitt berättigande. Folkförsörjningsunderlaget i en bygd är dock första förutsättningen för ett befolkningsunderlag som gör det möjligt att försvara området. Oländig terräng och blöta myrar kan väl något försvåra en framryckning, men nog avskräckes och hejdas väl en eventuell angripare mera av vetskapen om en befolkning som kommer att försvara sig och bygden. Även denna sida av saken bör komma in i bilden vid de olika vägprojektens bedömande.

Då det nu signaleras en planläggning för att samordna näringslivets intressen och de militära på vägbyggnadsområdet är detta ett initiativ att notera med tillfredsställelse. Jag tillåter mig därutöver att uttala den förhoppningen, att planläggningen skall kunna slutföras utan onödig tidsutdräkt och att därvid beaktas de allmänna synpunkter jag här sökt ge uttryck för.

I motion 900 i andra kammaren har även uttryckts den uppfattningen att en särskild kompensation rättvisligen borde utgå i de fall där trots allt militära hinder mot aktuella vägprojekt kommer att kvarstå. Noteras kan att utskottet gett sin anslutning till dessa tankgångar och att spörsmålet om särskild ersättning i sådana fall kan emotes bli föremål för de utredningar som erfordras för frågans lösning.

Den omständigheten att det är fråga om en gränsbygd ger även en särskild relief åt angelägenheten av att de allmänna kommunikationerna upprätthålles så att kraven på service och behovet av kontakt med omvärlden tillgodoses. En stigande biltäthet kan visserligen inverka på trafikunderlaget, men den kan därför inte helt ersätta behovet av allmänna kommunikationer. Som nödvändigt framstår därför att Tornedalen erhåller god service beträffande såväl järnvägs- och bussförbindelser som post och telefon.

I fråga om busstrafiken hänvisar ut-

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

skottet till de statsbidrag som utgår för upprätthållande av sådan trafik på landsbygden. Denna klara beställning, att gränsbygden längst i norr bör uppmärksammas vid fördelningen av ifrågavarande anslag, konstaterar jag med största tillfredsställelse. Därutöver tillåter jag mig utgå ifrån att denna skrivning även gäller i fråga om det särskilda driftbidrag till statens järnvägar vilket anvisats för icke företagsekonomiskt motiverade prestationer, som statsbaneföretaget har att utföra.

Rimligen bör i detta driftbidrags ändamål inrymmas att upprätthålla kommunikationerna i den gränsbygd varom här är fråga, detta så mycket mera som det kan konstateras att de som bor på andra sidan Torne älv har väl så bra ordnat i fråga om järnvägsförbindelser som befolkningen på den svenska sidan av gränsälven. Som exempel må anföras att tågägenheterna söderut från Haparanda—Karungi inte är mer än omkring hälften så många som motsvarande finska förbindelser söderut från den finska gränsstaden Torneå.

Det må mot denna bakgrund få påtalas, att järnvägsmyndigheterna syns sträva efter att ytterligare försämra resemöjligheterna på den svenska sidan. En tur i vardera riktningen på sträckan Boden—Haparanda är just nu i farozonen. Realiter skulle detta medföra att innebyggare på sträckan mot Karungi undanryckes möjligheten att på dagen resa fram och tillbaka till Haparanda, som ju i många hänseenden är centralorten för Tornedalen.

I en av Stockholms morgontidningar för i går fanns en teckning och under den kommentaren »SJ rationaliserar». Bilden föreställde ett antal resande som stod och väntade på en järnvägsstation, då det i högtalaren upplystes: »Endast loket avgår i tåget mot Krylbo.» Det är gott och väl, skulle jag vilja säga, att järnvägsspåren längst i norr får ligga kvar. Skall det vara någon nytta därmed, erfordras dock att spåren trafike-

ras så att befolkningens behov något så när tillgodoses.

I slutet av utskottsutlåtandet lämnas en redogörelse över beslutade statliga åtgärder som kan beräknas få positiva verkningar för Tornedalens utveckling. Den beslutade förbättringen av reglerna för skattelindringsbidrag till skatteflyngda kommuner och beslutet om avsättande av medel till Norrlandsfonden omnämnes bland annat. Uppenbart är att dessa beslut kan förmodas bli av konstruktiv betydelse även för Tornedalsbygden. Samtidigt som detta erkännes måste dock få ifrågasättas om det kommer att visa sig tillräckligt med dessa åtgärder och vad som i dag beslutas. Det må då även få sägas ut, att min bedömning är den att kompletterande åtgärder kommer att visa sig erforderliga.

För omkring två veckor sedan framfördes i Sveriges Radio ett programinslag vari en av USA:s handelsattachéer meddelade, att svenska företag som lokaliserar verksamhet till områden i Förenta staterna, där sysselsättningsbrist föreligger, skulle på olika sätt stödjas och bl. a. erhålla lån på goda villkor. De räntesatser som erbjudes är otvivelaktigt mycket förmånliga vid en jämförelse med den svenska räntenivån. Det måste få ifrågasättas — även om det i detta sammanhang icke kan beslutas härom — om ej ett motsvarande erbjudande vid lokalisering till sysselsättningsvaga områden inom vårt land skulle få goda verkningar exempelvis för de bygder vi här diskuterar.

Uppmärksammas må i detta sammanhang att betydelsefulla lokaliseringspolitiska spörsmål ännu befinner sig på utredningsstadiet. Till lokaliseringsutredningens prövning har sålunda hänskjutits förslag från vårt håll om åtgärder för en utjämning av levnads- och produktionskostnaderna och om genomförande av förmånliga beskattningsregler vid företags lokalisering till sysselsättningsvaga områden. Det är att

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

hoppas att detta utredningsarbete skall leda till positiva beslut. Bestämmelser om förmånliga beskattningsregler för de norra delarna av landet har visat sig ha synnerligen goda verkningar i Norge, där de redan tillämpas.

Bankoutskottet slutade sitt utlåtande med att konstatera: »Angeläget är att söka stimulera och stödja de ansträngningar som görs av bygdens egen befolkning. Av vikt är därvid att statsmakterna i fortsättningen fortlöpande följer utvecklingen i Tornedalen så att kommande statliga insatser på bästa sätt anpassas till och inriktas efter de lokala förutsättningarna.»

Med instämmande i detta uttalande vill jag tillägga, att med all uppskattning av det beslut som riksdagen väl om en stund fattar kan jag dock inte se det så att slutmålet därmed förverkligats. I stället ser jag det som ett steg framåt. Viktigt måste vara att statsmakterna i fortsättningen fortlöpande följer utvecklingen och vidtar de kompletterande åtgärder, som kan visa sig påkallade. Därmed kan även dagens beslut bli ett *betydelsefullt* steg framåt.

I förhoppning om att så skall bli fallet och med framhållande av de synpunkter jag anfört vill jag ge min avslutning till det föreliggande utskottets utlåtandet.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! När jag trots föreliggande välskrivna och enhälliga utskottsutlåtande tar till orda sker detta inte för att anmäla någon avvikande mening utan endast för att jag helt kort på ett par punkter vill understryka några synpunkter.

Jag vill då först i likhet med herr Lassinanti betyga min glädje över utskottets positiva och välvilliga inställning till de frågor det här gäller liksom också dess ärliga vilja att söka vägar att förbättra Tornedalens försörjningsmöjligheter.

Jag behöver inte dröja vid att Torne-

dalen och östra Norrbotten hårt drabbats av arbetslöshet. Vi vet alla, att trots en betydande utflyttning av främst ungdomar är arbetslöshetsproblemet enormt. Man kan inte på lång sikt lösa en bygds sysselsättningsproblem enbart med utflyttning, om man inte vill åstadkomma betydande skadeverkningar för bygdens hela liv. Också möjligheten att med utnyttjande av områdets egna resurser skapa varaktig sysselsättning och försörjning måste tillvaratas.

De åtgärder i den riktningen som nu föreslås av bankoutskottet på basis av propositionen och Tornedalsutredningen är genomgående av den arten, att de verkligen skapar varaktig sysselsättning. Det är inte fråga om »nödhjälpsåtgärder» för stunden utan om åtgärder som syftar till att utveckla områdets naturliga möjligheter att erbjuda sysselsättning, att tillvarata naturtillgångarna och förutsättningarna i produktivt arbete. Det är fråga om hjälp till självhjälp. Självfallet kan en sådan utveckling ske på många olika områden, och detta har också framhållits tidigare. Jag inskränker mig därför till att endast anlägga några synpunkter på skogsbrukets och skogsindustriens utvecklingsmöjligheter.

I ett område som Tornedalen måste självfallet skogsbruket spela en avgörande roll för sysselsättningen och försörjningsmöjligheterna. När det gäller Tornedalens skogsbruk måste dock aktiva åtgärder vidtas för att det skall få den omfattning och lönsamhet som det har förutsättningar för. Skogsvårds- och förnyrningsåtgärder måste intensifieras och skogsbilvägnätet och det allmänna vägnätet kraftigt utbyggas. Sker ej detta, kommer i framtiden liksom nu betydande arealer att ligga outnyttjade på grund av för dyra och besvärliga transporter. En kraftig insats på vägområdet bör kunna få till följd en på lång sikt ökad sysselsättning inom skogsbruket.

En viktig förutsättning för skogsbrukets lönsamhet inom Tornedalen är också att avsättning skapas på nära håll för

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

överskottet på klenvirke, främst lövved. En snar och kraftig utbyggnad av statens skogsindustriens anläggningar i Karlsborgsverken är därför ett nyckelproblem när det gäller att skapa lönsamhet för Tornedalens skogsbruk, något som också framhålles av utskottet.

Industriplaneringen vid Karlsborgsverken, som nu har en produktion av cirka 120 000 ton pappersmassa per år, har alla naturliga förutsättningar att utvecklas till en ännu större och rationellare produktionsenhet, något som ju också är nödvändigt med tanke på framtiden. Denna industris snara utveckling är som nämnts nödvändig med tanke på Tornedalens skogsbruk men är också i övrigt starkt motiverad. Vid bruket har t. ex. det senaste året flera tiotal man förvarnats om uppsägning och permitterats på grund av rationaliseringar genom ombyggnader och förbättringar. När som nämnts utomordentliga möjligheter till vidare utveckling föreligger borde det vara naturligt att dessa möjligheter tillvaratas för att därigenom bereda de anställda fortsatt sysselsättning, helst som samtidigt möjligheter för en utveckling av Tornedalens skogsbruk skapas. Nu ökar dessa friställda endast den redan förut katastrofala arbetslösheten inom området.

En snar utbyggnad av Karlsborgsverken är därför synnerligen välmotiverad. Med kännedom om handelsministerns positiva inställning i denna fråga vågar jag också hoppas på att projekteringen och genomförandet av Karlsborgsverkens utbyggnad för ökad produktion men även för ökad vidareförädling av råvaran snarast kommer till stånd. Jag har endast velat begagna tillfället att ytterligare understryka det synnerligen angelägna i att snara åtgärder vidtas i detta syfte.

Det kan visserligen sägas, att skogsindustrien just nu befinner sig i ett tryckt läge, som knappast inspirerar till nyinvesteringar. Alla experter är dock eniga om att sett på något längre sikt är bl. a.

massaindustriens möjligheter synnerligen ljusa, något som för övrigt den privata massaindustrien handlar efter i sin investeringsverksamhet. Det bör därför vara naturligt också för statens skogsindustrier att använda den nuvarande nedgångskonjunkturen för projektering och vidareutbyggnad, så att bruket står rustat när konjunkturen om något år vänder. Genom en sådan utveckling kommer också Tornedalens alla skogstillgångar att bli fullt utnyttjade och skapa sysselsättning för många nu arbetslösa. ASSI har betytt mycket för att förbättra och utveckla Norrbottens försörjningsmöjligheter, och jag är övertygad om att bolaget skall kunna motsvara de krav och förhoppningar som nu ställs.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets förslag, och jag uttrycker den förhoppningen, att dess positiva och framåtsyftande förslag måtte förverkligas och att den utveckling i Tornedalen på olika områden, som förutsätts, kommer till stånd genom att utskottets intentioner följs upp på alla områden de närmaste åren. Sker detta, kan Tornedalens resurser på ett för bygden betydelsefullt sätt utnyttjas och på så sätt skapa underlag för en säkrare försörjning i denna landsända och kanske även de föreslagna åtgärderna vara modell till åtgärder inom andra områden.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Tornedalsutredningen angav många önskemål, som måste tillgodoses för att tillförsäkra befolkningen i gränsbygden en tryggare tillvaro. En del åtgärder i den riktning, som föreslogs av utredningen och som även har varit föremål för framstötter av annat slag, kommer nu att förverkligas eller i varje fall att påbörjas genom de förslag som har redovisats under olika huvudtitlar i år.

Ehuru jag inte är lika nöjd med föreliggande utskottsutlåtande som ett par

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

tidigare talare, vill jag ändå börja med att instämma i en del av vad som här sagts, bl. a. i herr Lassinantti's påpekande att det resultat som nu ligger på riksdagens bord har tillkommit efter nio år i utredningskvaren, men att många problem alltså är lika aktuella och många frågor fortfarande lika olösta som vid den tidpunkt då utredningen tillsattes. Den saken vill jag starkt understryka. Och med hänsyn till att det här handlar om en tioårsplan, är jag också av den mening att åtskilligt av det som behandlas i utskottsutlåtandet — och många frågor, som inte behandlas där — borde komma med i den allra första delen av den tioårsplanen.

Vidare vill jag instämma med herr Lassinantti, när han säger att det är orimligt att militären i den utsträckning som hittills skett skall få lägga hinder i vägen för vägbyggen och andra åtgärder för Tornedalens ekonomiska förkovran. Parkalombolo—Kitkiöjärvi-vägen som herr Lassinantti nämnde om, figurerade inte bara när dessa frågor lades i den nioåriga utredningskvaren, utan den förekom också i kommunistiska motioner och lokala framställningar redan för 15—20 år sedan. Det är verkligen på tiden att det nu blir något av detta och många andra vägprojekt, som militären har lagt sin döda hand över.

Vidare kan jag inte heller underlåta att i anslutning till de järnvägsprojekt som diskuterats här erinra om att också kustjärnvägen blev en otrolig förfuskning av det ursprungliga förslaget och av befolkningens önskemål, på grund av att militären förhindrade en vettig lösning. Regeringens roll i det sammanhanget är sannerligen inte sådan att den ger anledning till några lovsånger. Framför allt har statsrådet Andersson först i egenskap av kommunikationsminister och senare som främste talesman för de militära intressena i Tornedalen spelat en mycket negativ roll beträffande Tornedalens och kustbygdens ekonomiska förhållanden. Där finns det därför all

anledning att instämma med herr Lassinantti i förhoppningen att det nu måste bli slut på sådana onödiga diktat, som inte är förestavade av verkligt intresse för försvarsfrågorna och Tornedalens framtid men som däremot utgör svåra hinder för Tornedalens ekonomiska utveckling.

Sedan vill jag erinra om att på två viktiga punkter i Tornedalsutredningen har utskottet tagit med mycket lätt hand, och där är ännu allting ovisst. Det gäller dels utbyggnaden av Karlsborgsverken och dels gruvbrytningen i Kaunisvaara. Det var också därför som den kommunistiska gruppen i vår motion till vårriksdagen tog sikte på just de två frågorna.

Det är väl troligt att den fortgående rationaliseringen inom pappersmasseindustrien skulle möjliggöra en väsentligt ökad produktion vid Karlsborgsverken utan någon motsvarande ökning av arbetsstyrkan. Åtminstone tror experterna det. Men det är inte främst den saken vi diskuterar, när det gäller Karlsborgsverkens roll för Tornedalens försörjningsmöjligheter och delvis också försörjningsmöjligheterna i Överkalix. Virkesfångsten till verken sker ju nämligen till väsentlig del i Tornedalen, och om man snabbt utbygger Karlsborgsverken, så skulle många människor som nu är arbetslösa i Tornedalen beredas sysselsättning i denna första fas av träförädlingen. Men där har tills vidare inte åtgjorts något alls, och detta är en del av förklaringen till att arbetsmarknadsläget i Tornedalen inte har blivit bättre utan tvärtom sämre sedan vi senast behandlade denna fråga i riksdagen. Vår riksdagen skilde nämligen ut den delen av Tornedalsproblemet och avlog den kommunistiska motionen om ett anslag på 40 miljoner kronor för en snabb utbyggnad av Karlsborgsindustrien, låt vara att det har givits besked i riksdagen om att en utredning om Karlsborgsindustrien snarast bör företagas. I övrigt är det, som jag tidigare sade, helt

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

ovisst hur det kommer att bli med verkets utbyggnad, och detta är en avgörande fråga för försörjningsläget i Tornedalen.

Den andra huvudpunkten gäller exploateringen av malmfyndigheten i Kaunisvaara. I vår motion hade vi ursprungligen föreslagit ett avsevärt utökad anslag för att möjliggöra en forcering av undersökningen av malmfältet, självklart i avsikt att gruvbrytningen skulle kunna komma till stånd snarast möjligt. Herr Lassinantti erinrade där om att riksdagen har anvisat vad länsstyrelsen föreslagit, men jag vill säga att man på länsstyrelsen har varit alldeles för blygsom därvidlag och inte inriktat sig på en forcering av undersökningarna på det sätt som Tornedalsbefolkningen är angelägen om.

Regeringsförslaget var emellertid så väl omgärdat av formella hinder, att talmannen inte ansåg sig kunna remittera vårt förslag i dess ursprungliga skick, och därför fick vi i stället nöja oss med den formulering på denna punkt som motionen nu har. Utskottet har emellertid ställt sig avvisande till våra propäer för att få bättre fart på undersökningsarbetet i Kaunisvaara.

Förhoppningen att bankoutskottet efter den resa, som lär ha företagits i somras, genom egna iakttagelser skulle komma till insikt om att man måste forcera undersökningarna i Kaunisvaara har alltså kommit på skam. Åter har därför den bästa delen av ett år, nämligen sommartiden, gått till ända utan att man kommit nämnvärt längre med prospekteringsarbetet.

Utskottet har inte heller ett ord att säga om transportfrågan i samband med malmbrytning i Kaunisvaara. Detta är det inte minst alarmerande. Man måste nämligen tolka denna nonchalans så, att utskottet i verkligheten ser Tornedalens viktigaste industrifråga, vilket malmbrytningen i Kaunisvaara utan tvivel är, såsom ett mål långt borta i fjärran, och att man därför ännu

under lång tid inte behöver syssla med några detaljer.

I vår motion hade vi däremot tagit upp även transportfrågan till behandling. Vi anser att man snarast skall planera för järnmalmstransporter från Kaunisvaara genom anslutning till finska järnvägsnätet och skeppning över hamnen i Kemi. Principiellt kan det inte finnas någon invändning mot detta, då som bekant en betydande del av lapplandsmalmen transporteras över norsk hamn. Praktiskt är en anslutning till det finska järnvägsnätet också möjlig genom att en järnväg nu byggs med snabb takt på den finska sidan upp till Kolarifyndigheten i höjd med Kaunisvaara. Den skall enligt uppgift bli färdig redan 1964.

Det borde också vara möjligt, såsom vi framhöll i motionen, att åstadkomma en rationell samordning av kraftverksbyggen och en järnvägsbro över gränsälven. Enligt vattenfallsstyrelsens planer skall nämligen flera av de framtida kraftverken ligga just i dessa trakter, och vi menar att man då för en relativt ringa extra kostnad skulle kunna ordna så att en av kraftverksdamarna kunde användas även som järnvägsbro. Kanske är det emellertid så, att utskottet har avfärdat frågan utan att pröva den sakligt, därför att denna lösning först lanserades i den kommunistiska motionen. Men i så fall borde utskottet ha observerat att numera — närmare bestämt ett halvår efter att vår motion hade framlagts — även chefen för LKAB, envoyén Lundberg, har förklarat att malmfrakter från Kaunisvaara över finsk järnväg och hamn är ett fullt realistiskt projekt.

Över huvud taget tycks utskottet ha glömt det som måste betraktas som det avgörande argumentet för såväl Tornedalsutredningen som många andra framstötar rörande denna landsdel. Det grundläggande måste nämligen förbli den inställningen, att befolkningen häruppe skall beredas möjlighet att bo kvar

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

i den utsträckning den själv önskar samt att de mängder av människor i dessa trakter som har en otillfredsställande försörjning skall få bättre möjligheter genom att landsdelens naturliga förutsättningar för industri och andra näringar utnyttjas.

I tysthet tycks bankoutskottet förutsetta att huvudmetoden fortfarande skall vara utflyttning — jag kan inte utläsa annat ur utlåtandet. Så länge ingenting sker som skulle kunna ge sysselsättning åt massor av människor, så länge är vad utskottet anfört om rationaliseringens verkningar bara ett verklighetsfrämmande teoretiserande. Som tröst för många tusen tornedalingar, som fortfarande inte bjuds något annat alternativ än att flytta från sin hembygd, påstår nämligen bankoutskottet att de som rationaliseras bort från en näringsgren kan finna ersättning genom att det blir ökad efterfrågan på produkter och tjänster från andra näringsgrenar.

Jag emotser verkligen med spännt intresse att någon från utskottet skall ge dessa teorier kött på benen genom att ta det aktuella exemplet — alltså situationen i Tornedalen — som förebild. Det främsta objektet för rationalisering i Tornedalen är för närvarande jordbruket. Jordbrukare med många tusen familjemedlemmar skall enligt planerna för detta område upphöra med sin nuvarande verksamhet. Men kan utskottet ange exempel — inte något enstaka utan allmänt sett — på var dessa bortrationaliserade jordbrukare och tusentals andra arbetslösa skall få sin försörjning, om man skall vänta ytterligare många år på nya industrier?

Jag underskattar visst inte betydelsen av en del åtgärder som nu är på gång. Det kan hända att försök som nu pågår vid Norrbottens järnverk med att använda de enorma grafitfyndigheterna i Norrbotten för järnframställning, som bränsle och som reduktionsmedel, ger upphov till ett järnverk någonstans

vid malmfyndigheterna — varför inte i Kaunisvaara? Projektet med en konserverfabrik är också realistiskt. Men till och med detta är otillräckligt. Vi har sagt förut, och jag vill upprepa det, att det behövs någon maskinindustri eller annan massproduktion som kunde absorbera en betydande mängd arbetskraft. Det måste äntligen bli klart för alla som sysslar med Norrbottens näringsfrågor att det handlar om att bereda sysselsättning åt många tusen människor — bl. a. tusentals kvinnor som vill ha arbete men inte figurerar i någon arbetslöshetsstatistik. Ingen har begärt — och allra minst vi kommunister — att detta väldiga program skall förverkligas på en gång. Men jag reagerar mot att man dröjer även i fråga om så självklara åtgärder som utbyggnaden av Karlsborgsverken och igångsättningen av gruvbrytning i Kaunisvaara och hithörande kommunikationsföretag.

Herr talman! På grund av det öde som utskottet berett vår motion är jag förhindrad att ställa något yrkande, men jag har velat anföra dessa synpunkter på sysselsättningsfrågan i Tornedalen, som vi naturligtvis måste återkomma till.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig alls i denna fråga, och när jag nu tagit till orda skall jag fatta mig mycket kort. Det skall inte synas som om det vore en skiljelinje här i dag mellan oss på norrbottensbänken i dessa frågor. Ingalunda! Vi är alla på norrbottensbänken lika uppriktigt glada över bankoutskottets ställningstagande och inte minst över att utskottet gjorde sig besväret att resa upp för att på ort och ställe studera förhållandena i Tornedalen.

Det finns faktiskt praktiska förutsättningar för blandad kör på norrbottensbänken, och även om jag misstänker att herr Lassinantti skulle föredragit manskör har vi nu i alla fall blandad.

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

Beträffande bankoutskottets resa till Norrbotten skulle jag vilja säga, att vi ledamöter från olika orter på norrbottensbänken ibland, när vi behandlat våra speciella frågor här i riksdagen, haft en känsla av att många problem skulle kunna lösas på ett bättre sätt, om utskotten hade möjlighet att studera förhållandena på ort och ställe. Utskottet har nu grundligt penetrerat de frågor som utredningen redovisat. Jag skall inte referera, eftersom detta är gjort alldeles tillräckligt här i dag. Utskottet har många uppslag för framtiden. Vad som är angeläget i dag är att se framåt, och jag hoppas att något nytt skall komma ut av det som utskottet rekommenderar i sitt utlåtande.

Det finns några komponenter som borde ha tagits upp men som inte redovisats i utlåtandet. Det är några frågor som vi inte kan blunda för och som haft och har stor betydelse för utvecklingen av näringslivet i Norrbotten, både när det gäller Tornedalen och andra områden i vår landsända. Något som är betungande för all företagsamhet där uppe är bensinskattens och energiskattens verkningar. Så snart det gäller att skaffa råvaror till ett företag blir det ju fråga om transportkostnader, och med tanke på att den elektriska energien skall till överallt blir kostnaderna ännu mer kännbara — detta är två faktorer som vi måste beakta när det gäller vår landsändas utveckling.

En av de män som sysslat mycket med dessa frågor och som såg framåt och drömde stora drömmar var landshövding Lövgren — jag vill nämna hans namn här i dag. Hans tanke var att järnverket skulle vara leverantör av råvara som skulle förädlas, ända så långt — brukade han skämtsamt säga — som från tackjärn till synålar. Vi har inte hunnit dithän ännu, men jag hoppas att verksamheten skall fortsätta, så att vi kan få mindre industrier lokaliserade där uppe, vilka kan använda järnverkets produkter som råvara. Det-

ta var inte något hugskott från landshövding Lövgrens sida — jag tror att man fortfarande sysslar med projekten. Men det tar sin tid innan planerna hinner slås ut och omsättas i praktiken. Vi skall emellertid ha dem i minnet och hoppas på dem.

Jag skall inte polemisera mot herr Lassinantti men vill göra ett tillägg till vad han sade. Herr Lassinantti pekade på vägfrågornas betydelse. Efter honom har herr Holmberg anlagt helt andra synpunkter på vägfrågorna och menat att militären rent av försöker motarbeta dem som inser betydelsen av att det blir vägar — skogsvägar och andra vägar — i Norrbotten. Herr Lassinantti sade att herr Bergh i första kammaren yttrat, att nu kan vi inte längre bromsa denna utveckling, även om vi förstår att försvarssynpunkter måste anläggas. Herr Lassinantti ville liksom låta förstå att herr Bergh därmed lämnat dessa synpunkter. Men herr Bergh fortsatte ju på följande sätt, herr Lassinantti: »Det kommer emellertid att föra med sig, att Övre Norrlands behov av förstärkta försvarskrafter kommer i ett delvis nytt och mera accentuerat läge.» Det är en del av yttrandet som man inte får bortse från. Vägar måste vi ha, men då måste vi också betrakta försvarskostnaderna på ett annat sätt.

Herr talman! Med detta har jag endast velat ytterligare understryka den gemensamma glädje vi känner över det beslut som skall fattas i dag, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord till fru Boman. Jag läste nog herr Berghs anförande i första kammaren och uppmärksammade även den senare delen, men i det sammanhang som det nu gäller tyckte jag att det var den första delen som var den relevanta, nämligen framhållandet av att vi nu äntligen

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

måste komma ifrån att det av militära skäl läggs en broms på en naturlig ekonomisk utveckling. Herr Bergh hade godheten att följa med på bankoutskottets resa, och jag tror att vi hade sammstämmiga uppfattningar på den punkten.

Sedan måtte fru Boman ha missförstått mig, eller också misstänker hon mig kanske på grund av vårt gemensamma förflutna. Jag vill ingalunda ha enbart en manskör utan blev tvärtom mycket angenämt överraskad över den här blandade kören. Jag hoppas att fru Boman inte misstyper om jag uttrycker min glädje över att fru Boman äntligen har funnit melodien.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till herr Holmberg. Frågorna om malmprospekteringen och kommunikationerna från Kaunisvaara till kusten har nog legat utanför området för bankoutskottets praktiska bedömanden. När man beslöt att öppna Svappavaara, var det företagaren som tog kontakt med statens järnvägar. Jag tror att när den dagen kommer då man skall öppna gruvbrytning i Kaunisvaara, vilket jag hoppas skall kunna ske, blir det företagaren som får ta ställning till transportproblemen och sköta dessa praktiska angelägenheter. Jag tror att herr Holmberg misstar sig när han säger att ett halvt år efter den kommunistiska motionens avgivande har LKAB-chefen kommit till samma uppfattning som kommunisterna. I själva verket var det nog så, att när LKAB tog ställning till prospekteringen i Kaunisvaara i februari 1961 var LKAB-chefen inte främmande för den saken.

Slutligen vill jag säga att jag räknar handelsministern till godo att statsutskottet och därmed också riksdagen i våras gjorde ett så positivt uttalande i fråga om Karlsborgsverkens utbyggnad. Jag tror att vi skall hålla statsrådet länge räkning för att det blev ett så bra beslut, att vi kan bygga våra fortsatta ansträngningar i fråga om träin-

dustriens utbyggnad på ett riksdagsbeslut.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Tornedalspropositionen bygger på ett grundligt utredningsarbete i länsstyrelsens regi och på remissvar från ett stort antal organisationer och myndigheter. Utredningsarbetet har pågått sedan 1954 — det är då bankoutskottet förordade en grundlig genomlysning av Tornedalsproblemen. Det är all anledning att tacksamt notera att utredningsarbetet inte — som annars ofta är fallet — medan det pågått har fått bli anledning till passivitet i fråga om praktiska åtgärder. Den kritik, som herr Holmberg nysst förde fram på den punkten, är knappast välgrundad. Tvärtom har många olika uppslag redan realiserats, något som utskottet redovisar och vill ge myndigheter och organisationer ett särskilt erkännande för.

Men det som redan gjorts innebär inte på något sätt att Tornedalens problem kan sägas vara lösta. I dagens läge måste man nog tyvärr konstatera, att den generella ekonomiska utvecklingen gått emot Tornedalens näringsliv på ett sätt som inte kunnat vägas upp av de åtgärder som vidtagits.

För att bygga under det påståendet räcker det strängt taget att nämna de huvudsakliga näringsgrenarna i Tornedalen — jordbruk, skogsbruk och skogsindustri. Det är tre näringsgrenar, där lönsamheten starkt avtagit under de senaste åren och där den tid, som kan överblickas framåt, sannerligen inte tyder på förbättringar.

Jordbrukets bekymmer är tydliga nog, och skulle Sverige inte lyckas bli medlem av den europeiska stormarknaden, har man i fråga om skogsindustri och därmed också för skogsbruket att räkna med väsentliga svårigheter, som måste påverka hela sysselsättningen i Tornedalen. Landsdelens tre basnäringar måste betecknas som betydligt mind-

Utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen

re bärkraftiga än när utredningsarbetet bedrevs. Detta får naturligtvis sina konsekvenser både för servicenärningarna och för skatteunderlaget. Det är fara värt att man på så sätt kommer in i en ond cirkel. Så mycket väsentligare ter sig då de synpunkter som kommit fram under utredningsarbetet. Man har pekat på strukturrationalisering inom jordbruket och mekanisering i skogsavverkningen. Detta betyder i första omgången färre sysselsatta. Det är bakgrunden till utskottets påpekande, att arbetsmarknadsmyndigheterna måste sikta till rörlighetsfrämjande åtgärder, hur önskvärt det än vore att kunna bereda arbete inom bygden för alla som önskar bo kvar. Jag vill gärna vitsorda, att herr Larssons i Hedenäset sätt att läsa utskottets formulering på den punkt är helt riktigt.

Men i en andra omgång bör rationaliseringsåtgärderna kunna vända strömmen: bärkraftiga jordbruk och skogsbruk ger förutsättningarna för att servicenärningarna byggs ut. En tillgång i det sammanhanget är landsdelens natur, som i framtiden bör kunna dra mycket turister till bygden och på så sätt ge just servicenärningarna den ökade omsättning som behövs för bärkraft.

Under arbetet med Tornedalspropositionen har i varje fall jag för min del haft en känsla av att riktlinjerna från 1954 års bankoutskott visar rätt väg. Jag tänker på formuleringen att man i första hand borde underlätta för bygdens egen befolkning att finna uppslag för lönande företagsamhet och överväga, huruvida inte bidragen från det allmännas sida kunde ges i former som ökar bygdens förutsättningar för produktivt arbete.

Tornedalen är inget socialfall. Det kan vara skäl att säga detta, inte med adress till befolkningen där uppe utan med adress till mindre välinformerad opinion på annat håll. Tornedalen är en landsända med specialproblem i sin geografiska belägenhet men med i öv-

rigt samma problem som andra landsdelar. Det finns allt skäl att tro att Tornedalen skall komma till rätta med sina svårigheter. Befolkningens och myndigheternas goda samarbete ger goda förhoppningar om detta.

Investeringar i Tornedalens utveckling av den art som nu diskuteras i utskottets utlåtande ter sig berättigade ur den synpunkt som bankoutskottet har att företräda, nämligen den ekonomiska. Och när väl näringslivet inom landsdelen kommit dithän, att det genomgående kan betecknas som lönsamt — ja, då är försörjningsproblemen också lösta.

Den förste talaren i debatten, herr Lassinantti, framhöll som motionär att han i stort sett kunde instämma med bankoutskottets utlåtande, och herr Larsson i Hedenäset använde liknande formuleringar. Inom utskottet har vi för vår del läst de skilda motionerna som marginalkommentarer till propositionen. Alltefter sina specialintressen har de skilda motionärerna strukit under den ena eller den andra synpunkten, först i sina motioner och nu i kammardebatten, där vi också med intresse hört herr Svanbergs och fru Bomans synpunkter.

På sitt sätt, herr talman, har samspelet mellan propositionen och motioner, mellan utskottets utlåtande och talarna här i kammaren blivit mycket lärorikt. Det har visat att problematiken kan brytas ner till delproblem — påtagliga svårigheter på begränsade avsnitt — men att dessa delproblem ofta inte kan lösas utan det samlade grepp som propositionen siktar fram emot.

Som talesman för utskottet gläder jag mig åt att riksdagen tydligen i enighet kommer att fatta sitt beslut, vilket vi alla hoppas kommer att bli av betydelse för Tornedalens framtid.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om förbättrad väderlekstjänst för jordbruket,

nr 30, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till skydd av djurlivet i samband med skogshyggesbränning,

nr 31, i anledning av väckta motioner angående gödsling av skogsmark, och

nr 32, i anledning av väckta motioner angående utnyttjande av inhemskt fiberbränsle; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckta motioner om utredning av vissa spörsmål rörande vattendragen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Inrättande av en professur i geriatrik

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i geriatrik.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Nilsson* och herr *Hjalmar Nilsson* (I: 267) och den andra inom andra kammaren av fru *Johansson m. fl.* (II: 313), hade hemställts att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande snarast möjligt av förslag till anordnande av forskning i geriatrik genom inrättandet av en professur i nämnda ämne vid någon av rikets medicinska högskolor.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 267 och II: 313 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Inrättande av en professur i geriatrik

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **JOHANSSON** (s):

Herr talman! Det är alltid med en viss självövertvinnelse man begär ordet för att försvara en avstyrkt motion. I detta fall skulle jag dock få ålägga mig en större självövertvinnelse genom att tåga, detta på grund av frågans angelägenhetsgrad.

Motionärerna konstaterar — vad ingen kan bestrida — att förskjutningen i ålderssammansättningen alltjämt fortgår och leder till att inom en snar framtid en allt större del av befolkningen i vårt land kommer att tillhöra de äldre grupperna.

I den i somras framlagda sjukhusplanen för Stor-Stockholm kan man hämta siffror som ger belägg för mitt påstående. Sålunda beräknas att 1970 15 procent av befolkningen är över 65 år, och 1990 har siffran beräknats stiga till 20 procent.

Att medellivslängden ökar är givetvis i och för sig bara glädjande. Många orsaker har bidragit härtill, såsom den förbättrade omvårdnaden av människorna över huvud taget, läkarvetenskapens snabba utveckling, socialpolitikens utomordentliga resultat, men samtidigt medför utvecklingen många och svåra problem att lösa.

Åldringsvårdsutredningen har delat upp problemen i samband med åldrandet i två grupper. För det första vad som kan göras för dem som redan är gamla eller inom kort inträder i denna ålder. För det andra vad som kan göras för att förebygga med åldrandet förknipade åkommor.

Beträffande den första gruppen kan man väl utan överdrift konstatera, att ärliga ansträngningar har gjorts och fortgående görs för att ordna det på ett tillfredställande sätt för de sjuka och gamla — även om man givetvis kan påpeka ännu många brister.

Man har förbättrat de ekonomiska

Inrättande av en professur i geriatrik

villkoren genom höjda folkpensioner, genomförandet av ATP-reformen, sjukpension, bostadsbidrag samt ökade möjligheter att få behålla förvärvsarbete vid högre ålder. Den socialpolitiska kommittén har fått i uppdrag att utföra en kartläggning av vårdbehov och vårdmöjligheter för äldre. Man är i full verksamhet med inrättandet av nya avdelningar för långtidssjuka, vilket är synnerligen angeläget. Man utbygger hemhjälp- och samaritverksamheten o. s. v. Allt detta är tacknämligt men löser på lång sikt inte de mest brännande problemen.

Här kommer man in på den förebyggande vården. Jag har en känsla av att vi i våra strävanden att eliminera nödsituationer och uppkommande skada till liv och hälsa många gånger börjar i fel ända, och detta gäller tyvärr inte bara äldreomsorgen.

Det finns ett ordspråk som säger att det är bättre att stämma i bäcken än i ån, och här tycker jag att de orden är tillämpliga. Jag kommer då in på den fråga som motionärerna här har velat aktualisera.

Vi observerar ibland i vår omgivning hur människor förändras i sitt beteende; de blir glömska, lättretade och egendomliga mot att förut ha varit snälla och beskedliga. De kanske klagat över hjärtbesvär, de får för högt eller för lågt blodtryck och mycket annat.

Hur reagerar vi inför dessa symtom?

Givetvis ser vi till att de får den läkarvård som är möjlig att erbjuda, men när det gäller de s. k. ålderssjukdomarna har vi en viss benägenhet att resignera inför det vi anser vara ofrånkomligt. Det är detta som inte får ske. Om forskningen på detta område hade haft bättre resurser, skulle med säkerhet många av de sjukdomar som uppträder i de äldre kunnat förebyggas. Samhället skulle också tillföras ett icke föraktligt arbetskraftstillskott.

Det är kanske svårt att entusiasmera de relativt unga människorna för frågor

av denna art — dessa problem verkar så avlägsna. Men vänta bara. Tiden rinner fort. En dag står vi alla i samma situation som de för vilka denna fråga är aktuell i dag. Då kanske vi — om vi inte är alltför omtöcknade — förstår vikten av en läkarbehandling på ett tidigare stadium, men då är det många gånger för sent.

Motionärerna anser att det är angeläget på lång sikt att vidga möjligheterna för forskning på detta område. Äldrvårdsutredningen berör i viss utsträckning vikten av äldreomsorgsforskning och föreslår inrättandet av såväl en geriatrisk-somatisk som geriatrisk-psykiatrisk klinik, två forskningsläkartjänster, ungefär motsvarande docenturer, samt förhöjning av anslaget för medicinsk forskning. Viss höjning av forskningsanslaget har också skett under senare år.

De s. k. äldreomsorgsjukdomarna uppträder ju enligt pågående forskning — främst i USA där man har ägnat dessa problem stor uppmärksamhet — i jämförelsevis tidig ålder, varför insatser i förebyggande syfte är ytterst betydelsefulla. Flera läkare i vårt land är också mycket intresserade av dessa frågor men kan på grund av bristande resurser icke ägna problemen den ingående forskning som skulle krävas för uppnående av ett på lång sikt positivt resultat.

Vid behandlingen av vår motion har statsutskottets andra avdelning inhämtat yttrande från kanslern för rikets universitet, och denne har efter hörande av de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg samt lärarkollegierna vid karolinska medico-kirurgiska institutet och medicinska högskolan i Umeå avgivit yttrande.

Som framgår av remissyttrandena har motionen fått ett mycket positivt mottagande — i vissa instanser har den helt tillstyrkts. Trots detta har kanslern för rikets universitet ansett sig icke böra tillstyrka bifall till motionen med mo-

tivering att det finns andra områden som bör komma i första hand och att tiden inte är mogen att fatta beslut om inrättande av en professur i geriatrik.

Utskottet har tagit kanslerns yttrande som stöd för att yrka avslag på motionen. Det är att beklaga att yttrande icke inhämtats från andra instanser som berörs av denna fråga, exempelvis socialstyrelsen. Jag vet att man där med yttersta uppmärksamhet och intresse följer denna frågas lösning, och om jag inte är fel underrättad skall byråchefen Ali Berggren hålla ett föredrag just i detta ämne i morgon vid den läkarkonferens som pågår i Stockholm. Varför har man exempelvis inte begärt yttrande från Stockholms stad, som enligt vad jag har mig bekant också har visat stort intresse för en lösning av berörda fråga. Från Stockholms stads sida inskränker sig intresset inte bara till ett öppet erkännande av angelägenhetsgraden utan också till en ekonomisk insats. Sälunda har Stockholms stad också insett behovet av forskning i geriatrik och har därför på Södersjukhuset inrättat en geriatrisk forskningsklinik.

I de förhandlingar rörande undervisningsjukhusets placering, som fördes mellan staten och Stockholms stad och som avslutades förra hösten och ledde till ett nytt avtal, vilket riksdagen för sin del godkände i december 1961, togs bl. a. upp frågan om en forskningsprofessur i geriatrik. Vid samtal med borgarrådet Kyling har jag fått bekräftat stadens stora intresse för en forsknings- och undervisningsklinik i geriatrik vid det blivande undervisningsjukhuset. Herr Kyling kunde också meddela mig, att staden vore intresserad av att med staten diskutera ett upplåtande av Södersjukhusets geriatriska klinik för forskning och undervisning till dess det nya undervisningssjukhuset stod klart.

Genom det positiva mottagande, som motionen rönt från flera instansers sida, ser jag trots allt med en viss optimism på den fortsatta utvecklingen. Frågan

Inrättande av en professur i geriatrik

om en radikalare lösning av här berörda problem tränger sig fram i förgrunden genom sin egen inneboende kraft. Jag vet att många nya förslag till professurer finns upptagna på universitetens och högskolors önskelistor. Säkertligen är alla dessa förslag betydelsefulla, men en viss angelägenhetsgradering är behövlig, då det givetvis inte finns möjligheter att nu inrätta alla dessa professurer. Jag är övertygad om att de frågor på åldringsvårdens område som vi berört i vår motion med nödvändighet snart måste lösas, inte minst med tanke på befolkningsutvecklingen.

Jag vet av erfarenhet att det är svårt att få en motion bifallen, men jag hoppas dock att frågan har fallit framåt genom att motionen blivit väckt och genom att man i berörda instanser har fått sin uppmärksamhet riktad på frågan. Då har vi ändå uppnått något av det vi syftade till. Jag hoppas också att berörda myndigheter positivt skall medverka till att en professur inrättas i geriatrik. Frågan är ytterst betydelsefull och det skulle ha varit lyckligt, om vi här i dag hade kunnat fatta ett beslut i annan riktning än den som statsutskottet har föreslagit.

Jag kan inte underlåta, herr talman, att yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Lundberg* (s) och fru *Löfqvist* (s).

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Alla som har kommit i kontakt med det problem som fru Johansson och andra ledamöter av riksdagens första respektive andra kammare har tagit upp — och som fru Johansson här ytterligare har berört i sitt anförande — är säkert beredda att erkänna att det är ett oerhört viktigt problem. Även de medicinska fakulteter och experter, till vilka motionerna har remitterats, har erkänt att motionerna gäller ett viktigt område. Vi som tillhör landsingen, som i allmänhet är huvudmän

för den kroniska vården, är också mycket väl medvetna om att det här rör sig om ett problem, som har anmält sig som stort och bekymmersamt inte bara för dagen utan som rent av kommer att tillväxa i kvadrat med hänsyn till den befolkningspyramid som visar så klara tendenser i vad det gäller de högre åldrarna.

Fru Johansson beklagade att vi inom avdelningen inte hade remitterat motionerna till socialstyrelsen. Ja, nu är det väl så, att socialstyrelsen själv har möjligheter att via de medicinska fakulteterna och kanslern för rikets universitet få fram ett förslag till en sådan professur, som åsyftas i motionerna.

Det har man inte gjort, och detta har kanske i någon mån varit orsaken till att inte någon av de medicinska fakulteterna framlagt förslag om en professur i geriatrik.

Nu har det rört sig litet grann på området, i den mån som det under förra året donerats inte mindre än 1½ miljon kronor, som karolinska institutet har möjlighet att använda till att främja företrädesvis sådan vetenskaplig medicinsk forskning, som är av betydelse för geriatriken. Kanslern har också i sitt remissvar erinrat om att såväl dessa som andra donationsmedel står till förfogande för dem som vill ägna tid och arbete åt denna speciella forskning.

Utskottet har för sin del understrukt den stora betydelsen av intensifierad forskning på området. Men med hänsyn till att det för närvarande finns andra möjligheter än att direkt inrätta en professur har utskottet sett sig nödsakat avslå framställningen om inrättandet av den föreslagna professuren.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Professur i funktionell rättsvetenskap

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av väckt motion rörande professur i funktionell rättsvetenskap.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det kan förefalla litet optimistiskt av mig att begära, att juridiken skulle anpassa sig efter samhällsutvecklingen och de människor som lever i samhället, ty av statsutskottets utlåtande framgår, att man anser det nästan självklart, att samhället skall stanna av och anpassa sig till juridiken, trots att alla vet, att vi lever i ett dynamiskt samhälle, föränderligt i olika avseenden. Jag måste beklaga denna orimliga inställning till en fråga av så stor vikt.

Det är också anmärkningsvärt, att de juridiska fakulteterna i sak erkänner nödvändigheten av att någonting görs på detta område, men utskottet avvisar även detta. Men när riksdagen lämnar en fråga till de juridiska fakulteternas avgörande, avhänder sig riksdagen de politiska möjligheter den eljest skulle ha. Samtidigt som jag konstaterar att det har gjorts ett visst framsteg på området, måste jag beklaga att inte riksdagen söker tillvarata de möjligheter som en anpassning av juridiskt tänkande till samhällsutvecklingen faktiskt innebär.

Den juridiska fakulteten i Uppsala, som av olika skäl utan tvekan måste anses vara den mest konservativa, skriver ändock i sitt remissvar:

»En funktionellt inriktad forskning tilldrager sig allt större uppmärksamhet i så gott som alla juridiska discipliner, om man därmed avser en forskning inriktad på att vetenskapligt undersöka på vad sätt rättsreglernas innehåll påverkas av andra sociala faktorer och vilken genomslagskraft rättsreglerna visa sig äga i samhällslivet. Det är enligt fakultetens mening av stor vikt, att en dylik forsk-

Professur i funktionell rättsvetenskap

ning förekommer över hela det juridiska fältet och att denna uppgift icke betraktas såsom tillhörande en enda speciell lärostol.»

Det där låter gott och väl och vackert, men man måste till det ställa frågan: Varför har icke fakulteterna i Uppsala och annorstädes vidtagit åtgärder för att praktiskt söka tillämpa vad de säger sig eftersträva.

Man berör också frågan om den fria forskningen. Men när man talar om fri forskning inom juridiken, skall vi komma ihåg att juridik och politik i alla tider hört samman. Juridikens uppgift är att försöka få ett samhälle att fungera efter de regler, som samhällsutvecklingen själv har skapat. Det är väl först under senare årtionden som juridiken icke har anpassats till det politiska skeendet. Detta är beklagligt därför att den industriella utvecklingen och samhällsutvecklingen i övrigt kräver en anpassning av det juridiska tänkandet till denna utveckling, som under senare år gått allt snabbare. Om vi inte vidtar en sådan anpassning, hindrar vi utvecklingen på olika områden.

Fakulteten i Lund förordar en utredning i frågan. Den konstaterar att 1958 års beslut angående juridiska och samhällsvetenskapliga examina var av mera teoretisk än praktisk betydelse. Om man inte har lärare och inte försöker bedriva någon forskning med en viss inriktning på det nuvarande samhällets utveckling, finns det inte heller några utsikter att något kommer att göras. Vår sociallagstiftning har ju kommit ganska långt. Men det är ju meningslöst att ha en sociallagstiftning som vi offerar miljoner och miljarder på samtidigt som vi på andra områden tillåter att alla dessa värden i stort sett spolieras.

När utskottet har sett på denna fråga har det hakat sig fast vid orden »forskningens och undervisningens frihet». Utskottets ledamöter har utan tvekan förbisett att juridiken inte är någon vetenskap. Jag har förut sagt att juridiken

är ett medel eller har till uppgift att få samhället att fungera på ett riktigt och vettigt sätt. Därför kan man i fråga om juridiken inte tala om vetenskaplig, fri forskning på samma sätt som när det gäller andra discipliner.

Juridik och politik är två av varandra helt beroende storheter. Jag gör därför reflexionen: Kan det vara rimligt att riksdagen överlåter till en icke folkvald församling att svara för ett av de viktigaste politiska avgörandena i svenskt samhällsliv? På den frågan svarar jag nej. Det gör jag inte bara av politiska skäl utan jämväl därför att vi i så fall inte kan få en juridisk utbildning som är avpassad till svenskt näringsliv, svensk företagsamhet och över huvud taget till vad som sker 1962.

Den juridiska forskningen är ju i regel historisk. Prejudikattänkande är där av avgörande betydelse. Om vi nådens år 1962 låter gamla prejudikat styra tänkandet i vårt samhälle, så måste konflikter, besvärligheter och svårigheter uppstå.

Herr talman! Det skulle vara mycket att tillägga i detta sammanhang, men jag får väl tolka uttalandet från de tre juridiska fakulteterna så att de själva inser bristerna men att det inte går att få en forskning som är anpassad till den nuvarande samhällsutvecklingen. Man beklagar att lärarkrafter inte står till förfogande för detta.

Jag vill också erinra om att juristerna i vårt samhälle för närvarande spelar en dominerande roll. Att vi inte har insett betydelsen av detta är ju inte juristernas fel utan i första hand riksdagens.

Det är naturligtvis meningslöst att nu yrka bifall till motionen. Jag vill dock försäkra att jag kommer tillbaka i annat sammanhang. I denna fråga mal riksdagen mycket sakta och oftast i tomgång, men det har ändå skett något under de senaste sex åren. När vi närmar oss nästa århundrade kanske juridiken har närmast sig samhället av i dag — låt oss säga

Professur i funktionell rättsvetenskap

med 25 år, så ligger den bara ca 75 år efter utvecklingen. Då får man väl säga att juridiken är anpassbar och funktionell!

Jag måste, herr talman, beklaga att statsutskottet inte har gjort något i denna sak.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Den som under ganska många år i denna kammare lyssnat till herr Lundberg, speciellt då han behandlar frågor på det juridiska området, kanske beklagar att inte herr Lundberg från början sökte sig in på den juridiska banan, i synnerhet som han menar att politik och juridik hänger så intimt samman. I så fall skulle han som jurist ha haft möjligheter att reformera på det område, där han speciellt i dag framfört så kritiska synpunkter. Han har i dag varit lika kritisk mot statsutskottet som han i sin motion varit såväl mot de juridiska fakulteterna som mot justitiedepartementet.

I sin motion säger herr Lundberg — för att återge något av andemeningen i den — att om det är själva rättssynen, som är knuten till en viss rättsfilosofi, som är den huvudsakliga orsaken, måste undervisning och livssyn vid våra juridiska fakulteter undergå ett mycket hårt och nödvändigt reformarbete. Juridiska fakulteten i Uppsala har här till knutit den reflexionen att i den mån »motionären sålunda avser, att i första hand den föreslagne professorn och i andra hand de juridiska fakulteterna i övrigt skulle av statsmakterna beordras arbeta efter ett bestämt, ideologiskt fastslaget rättspolitiskt reformprogram, ja till och med en bestämd 'livssyn', måste fakulteten såsom företrädare för fri forskning och undervisning inlägga en bestämd gensaga».

Detta remissuttalande har också legat till grund för statsutskottets ståndpunkts-tagande, då det inte har funnit sig kunna tillstyrka bifall till de i motionen gjorda yrkandena.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Göingegården beklagade att jag inte från början sökt mig in på den juridiska banan. Ja, herr Nilsson, det är ganska naturligt att jag inte gjorde det. Jag hade nämligen inte några som helst ekonomiska möjligheter därtill. Det var ingenting att göra åt det, det var endast vad en landsbygds- och kolarpojke fick finna sig i, och fattigdom då kunde man ju inte göra mycket åt. Men eftersom jag är av gammal bondesläkt med vissa rättstraditioner, som muntligt gått i arv från släktled till släktled, var det ganska naturligt att jag redan som ung kom i kontakt med gammal bonderätt. Med de bristfälliga kunskaper jag har i språk m. m. tror jag nog att jag kan säga att jag dock läst fler kompendier än mången jur. kand.

Det är ganska intressant att fakulteten i Uppsala talar om ett bestämt, ideologiskt fastslaget rättspolitiskt reformprogram m. m. Jag vill då fråga: Vad är den romerska rätten uttryck för? Är den någon rätt i och för sig? Är den inte ett system som man försöker knyta till ett samhälle, låt vara att det gällde det gamla klassamhället och att det tog sikte på att åt vissa få människor koncentrera en makt, som den demokratiska utvecklingen i olika avseenden fördelar på flera händer samtidigt som socialpolitiken har visat att den har kunnat ge värden åt samhället, därför att man vågar tänka annorlunda? Klasstänkandet har vi kvar i oerhört stor utsträckning. Det skulle vara önskvärt om man i dagens samhälle, inte minst för industriens vidkommande, kunde få in ett annat tänkande, annars hindras utvecklingen på väsentliga punkter.

Att jag har varit kritisk mot de juridiska fakulteterna, justitiedepartementet och statsutskottet beror på att jag inte har några hämningar när det gäller att

Studiebidrag och stipendier till elev vid ej statsunderstödd folkhögskola

kritisera vad jag anser vara fel, även om t. ex. justitieministern företräder det parti jag tillhör. Vart tar vi vägen, om vi inte anser oss ha rätt, ja skyldighet, att i för samhället så väsentliga frågor kritiskt granska olika åtgärder? På detta område förhåller det sig väl så att justitiedepartementet på grund av den hastiga omvandlingen inom samhället i viss mån kommit på efterkälken, och det är ur samhällets synpunkt beklagligt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 173, i anledning av väckta motioner om utredning rörande demografisk forskning och undervisning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Studiebidrag och stipendier till elev vid ej statsunderstödd folkhögskola

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 174, i anledning av väckt motion om studiebidrag och stipendier till elev vid ej statsunderstödd folkhögskola.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Detta utlåtande behandlar en motion av två motionärer, som ansett att statsbidrag till studiebidrag måtte utgå till elev vid sådan folkhögskola som inte erhåller statsbidrag till driften men i fråga om vilken tillsynsmyndigheten har tillstyrkt sådant statsbidrag.

Vi har för närvarande en kö av folkhögskolor som är godkända av tillsynsmyndigheten men som ännu inte fått statsbidrag. Kungl. Maj:t föreslog i årets statsverksproposition statsbidrag till en skola. Riksdagen beslöt i våras en utökning med ytterligare en skola, så att två nya folkhögskolor skulle få

statsbidrag. Fortfarande kvarstår emellertid, herr talman, en kö av fyra eller fem folkhögskolor där huvudmännen ensamma får svara för såväl driftkostnader som elevstipendier.

Det är självfallet att detta är ekonomiskt mycket betungande för huvudmännen i fråga. De nya skolorna kommer helt enkelt i ett ekonomiskt underläge i jämförelse med de folkhögskolor som erhåller statsbidrag. Detta blir så mycket starkare poängterat som huvudmännen för dessa nya folkhögskolor oftast är ideella organisationer — skolorna är s. k. rörelseskolor — med mycket knappa ekonomiska resurser. Vi motionärer har därför sagt oss att i väntan på driftbidrag till dessa skolor borde man ge dem statsbidrag till studiebidrag och stipendier åt eleverna för att i någon mån lätta på det ekonomiska tryck som vilar på huvudmännen, innan skolorna får driftbidrag. Huvudmännen har faktiskt att välja mellan att inte låta eleverna få några stipendier alls eller också att ta på sig hela kostnaden för stipendiegivningen.

Driftbidrag till folkhögskolorna utgår nu i princip med 90 procent av lärarlöner och pensionskostnader. Dessutom utgår allmänt driftbidrag, s. k. grundbidrag, med 26 kronor per dag samt ett tilläggsbidrag med 1 krona 40 öre per läsdag och elev. Därtill utgår, som jag redan antytt, ganska generösa studiebidrag och stipendier till elever.

Det är självfallet att om man jämför en skola som erhåller dessa statliga bidrag med en nystartad folkhögskola som inte fått statsunderstöd, så förstår man, att de nya skolorna kämpar med mycket avsevärda ekonomiska svårigheter. Jag vill poängtera att det i regel tar sex å sju år, innan en ny skola kommer i åtnjutande av statsbidrag. Med hänsyn härtill är det väl rimligt att man åtminstone försöker lätta det ekonomiska trycket så pass mycket att man bestämmer sig för att låta stats-

Studiebidrag och stipendier till elev vid *ej statsunderstödd folkhögskola*

bidrag till stipendier utgå, så snart tillsynsmyndigheten godkänt skolan för erhållande av driftbidrag.

Herr talman! Jag skall självfallet inte ställa något yrkande, men jag vill vädja till ecklesiastikministern att han, när, som jag förmodar, budgetbehandlingen för nästa statsverksproposition nu pågår tar dessa synpunkter under beaktande. Det är för många huvudmän, inte minst huvudmännen för de s. k. rörelseskolorna, ett mycket angeläget önskemål, att de tankar som uttryckts i denna motion kunde vinna riksdagens gehör.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Då samma motionsyrkande behandlades vid förra årets riksdag, var motionen föremål för ett utförligt remissförfarande. Samtliga remissinstanser avstyrkte emellertid kravet i motionen. Skolöverstyrelsen sade att med hänsyn till att ifrågavarande studiehjälpsreglemente gäller elever vid en mängd skilda skolor underställda olika tillsynsmyndigheter borde en dylik författningsändring föregås av en särskild utredning. Statskontoret sade den gången: »Ett tillmötesgående av förslaget om ändring av studiehjälpsreglementet skulle innebära ett avsteg från den i nämnda reglemente uppställda grundprincipen, att studiehjälp endast utgår till elever vid statliga eller under statlig tillsyn ställda läroanstalter och kurser.» Studiehjälpsnämnden, som ju ständigt har att syssla med dessa problem, sade för sin del bl. a.: »Förslaget innebär därför för en skolgrupp, folkhögskolorna, frångående av ovannämnda grundregel för studiehjälpen och skulle, om det genomfördes, i realiteten innebära, att prövningen och avgörandet huruvida statsmedel i form av studiehjälp må disponeras vid nya

skolor överflyttas från Kungl. Maj:t till skolöverstyrelsen.»

Studiehjälpsnämnden avstyrker det föreliggande förslaget på grund av dessa och andra svårigheter i sammanhanget. Jag vill för min del ge motionärerna rätt i att det föreligger en orättvisa för eleverna vid ifrågavarande skolor, i den mån som inte huvudmännen träder emellan och utbetalar dessa stipendier och studiebidrag.

Vad beträffar folkhögskolorna beslöt förra årets riksdag att ett utökat antal skulle få statsbidrag. Med en förhoppning om att ecklesiastikdepartementet i fortsättningen fullföljer riksdagens intentioner, så är det att hoppas, att de bekymmer som motionärerna har fört fram på nytt i år, så småningom skall avvecklas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Till herr Nilsson i Göingegården vill jag säga, att om man betraktar denna sak som angelägen och det dessutom rör sig om en så stor grupp av skolor att en författningsändring borde komma till stånd, så kan jag inte förstå, varför inte statsutskottet har begagnat sin initiativrätt och föreslagit just en sådan utredning som herr Nilsson i Göingegården apostroferar.

Jag delar inte herr Nilssons i Göingegården resonemang att man överflyttar beslutanderätten från Kungl. Maj:t till skolöverstyrelsen i frågan huruvida folkhögskolor skall få statsbidrag eller inte. Vi har ju ett hundratal folkhögskolor och man kan inte plötsligt sätta stopp för statsbidragsgivningen till dessa.

Om motionen hade kunnat bifallas hade man väl — som jag tidigare poängterat — avlastat huvudmännen en del av det ekonomiska ansvaret i väntan på att statsbidrag sedan skulle utgå även till driften av folkhögskolorna. Jag beklagar att herr Nilsson i Göinge-

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

gården inte i avdelningen har reserverat sig för motionen, ty som länskamrater har vi här ett gemensamt intresse för vårt eget läns vidkommande. Vi har nämligen där en skola som inte erhåller statsbidrag. Ur den synpunkten hade det varit värdefullt om herr Nilsson visat sitt positiva intresse i form av en anslutning till motionen i andra avdelningen och vi måhända kunde uppnått den ekonomiska dellösning för huvudmannens vidkommande som den här motionen syftar till.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag tror att herr Antonsson missuppfattade mig när han menar, att jag hade sagt att beslutanderätten under alla omständigheter skulle överflyttas till skolöverstyrelsen beträffande dessa bidrag. Så är inte fallet. Men i den mån motionen skulle bifallas och dessa bidrag skulle utbetalas, innan de statliga myndigheterna och Kungl. Maj:t hade godkänt vederbörande folkhögskola såsom berättigad till statsbidrag — inte bara folkhögskolorna, utan även en hel del med folkhögskolor likställda skolor — då skulle skolöverstyrelsen få lov att ta ansvaret.

Jag är naturligtvis lika angelägen som herr Antonsson om att Hallands läns folkhögskola, som för närvarande arbetar utan statsbidrag, kommer i åtnjutande av sådant. Detta innebär i första hand ett fullföljande av riksdagens beslut i våras att fler folkhögskolor per år får ett allmänt statsbidrag. På så sätt skulle dessa problem automatiskt klaras upp i enlighet med vad motionärerna här har önskat.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden: nr 175, i anledning av väckta motio-

ner angående kommunernas återbetalningsskyldighet för statsbidrag till lärarbostäder, och

nr 176, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till uppförande av simanläggningar vid skolor;

bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av motioner angående undantagande av vissa skogskörslor från bestämmelserna om yrkesmässig biltrafik, och

nr 43, i anledning av motioner om bestämmelser angående högsta tillåtna spänningsvariationer vid eldistribution.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av väckta motioner om åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena, om åtgärder mot personalbristen inom sjukvården, om samordning av den lägre sjukvårdsutbildningen med den egentliga sjuksköterskeutbildningen samt angående utbildning av industrisjuksköterskor.

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

I följande motioner, vilka hänvisats till allmänna beredningsutskottet, hade hemställts,

i motionerna I: 15 av herr *Lundström m. fl.* och II: 33 av herr *Ohlin m. fl.*

a) att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära tillsättandet av det antal samordnade expertgrupper som befundes lämpligt för att inom de sociala och medicinska vårdområdena, där det rådde svår personalbrist, föreslå sådana skyndsamma reformer och åtgärder som syftade till

1. att genomföra personalinbesparande rationaliseringsåtgärder,

2. att utnyttja eventuellt tillgänglig kvalificerad utländsk arbetskraft,

3. att inom de vårdområden där detta vore möjligt i ökad utsträckning utnyttja möjligheterna till öppen vård och familjevård, varvid ersättningarna borde höjas och finansieringen i samband härmed i ökad omfattning övertas av staten, samt att på annat sätt ta till vara den reservarbetskraft som representerades bl. a. av hemarbetande kvinnor,

4. att på olika sätt stimulera återgång till vårdområdena av för denna redan utbildad men nu icke yrkesverksam arbetskraft,

5. att i övrigt i enlighet med vad som i motionerna anförts — bl. a. genom löne- och skattepolitiska åtgärder — verka för att ökade personella insatser komme de *vårdande* uppgifterna inom den socialpolitiska verksamheten till godo, samt

b) att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhölle, att för de grupper som inte redan omfattades av en tillfredsställande prognosverksamhet riktlinjer utarbetades för en fortlöpande långsiktig bedömning av personalbehovet inom de medicinska och sociala vårdområdena;

i motionerna I: 195 av fru *Svenson m. fl.* och II: 239 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gustavsson* i Alvesta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

1. om skyndsam undersökning rörande orsakerna till nuvarande brist inom sjukvården på sjuksköterskor och övrig vårdpersonal med avseende på arbets-, social-, löne- och skatteförhållanden;

2. om skyndsam utredning, på grundval av ifrågavarande undersökning, angående åtgärder, som kunde erfordras för ett snabbt hävande av sjukvårdens brist på sjuksköterskor och annan vårdpersonal;

i motionerna I: 321 av herr *Tage Johansson m. fl.* och II: 400 av fru *Lewén-Eliasson m. fl.* att riksdagen i skrivelse hemställde att Kungl. Maj:t måtte överväga möjligheterna att, i avvaktan på en definitiv lösning, vidtaga åtgärder i motionernas syfte, som tillåte huvudmännen för den här ifrågavarande sjukvårdsutbildningen att genomföra provisoriska arrangemang för en samordning av den lägre sjukvårdsutbildningen med den egentliga sjuksköterskeutbildningen, samt

i motionerna I: 381 av fröken *Nordström* och II: 581 av fröken *Elmén* och herr *Gustafson* i Göteborg att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning beträffande utbildning av industrisköterskor.

Utskottet hemställde, att

1) de likalydande motionerna I: 15 och II: 33,

2) de likalydande motionerna I: 195 och II: 239,

3) de likalydande motionerna I: 321 och II: 400 samt

4) de likalydande motionerna I: 381 och II: 581

mätte anses besvarade med vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits av herrar *Nestrup*, *Olofsson*, *Carlsson* i Huskvarna och *Westberg*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande bort ha annan, i reservationen angiven lydelse, dels ock att utskottet bort hemställa,

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

1. att riksdagen med bifall till motionerna I: 15 och II: 33 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) begära tillsättandet av det antal samordnade expertgrupper som befundes lämpligt för att inom vårdområden, där det rådde svår personalbrist, föreslå sådana skyndsamma reformer och åtgärder som syftade till att minska denna brist och därigenom skyndsamt stärka den medicinska och sociala vården,

b) anhålla att för de grupper som inte redan omfattades av en tillfredsställande prognosverksamhet riktlinjer utarbetades för en fortlöpande långsiktig bedömning av personalbehovet inom de medicinska och sociala vårdområdena;

2. att de likalydande motionerna I: 195 och II: 239, I: 321 och II: 400 samt I: 381 och II: 581 måtte anses besvarade med vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! I anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 51 vill jag anföra några synpunkter.

Allmänna beredningsutskottet har till behandling haft en rad motioner som innehåller förslag till åtgärder mot personalbristen på de sociala och medicinska vårdområdena. Motionerna har remissbehandlats. Den största i detta sammanhang är en partimotion från folkpartiet. Utskottsmajoriteten anser att de frågor som berörs i denna kommit i »ett i viss mån ändrat läge» sedan motionen väckts. Den syftar då på att en intensivare verksamhet kommit till stånd för lösande av personalproblemen inom socialvård och sjukvård. Av det skälet finner majoriteten icke motiverat att tillsätta särskilda expertgrupper på sätt som föreslagits av folkpartiet.

Utskottets reservanter, som jag tillhör, finner det visserligen glädjande att vissa åtgärder som kan leda till bättre förhållanden har vidtagits men anser att personalproblemen är av sådan omfattning att vad som gjorts är klart otillräckligt.

I motionerna nr 15 i första kammaren och 33 i andra kammaren anvisas olika vägar att lösa de redovisade personalproblemen. De går ut på en höjning av utbildningskapaciteten, rationaliseringsåtgärder i syfte att bättre tillvarata den tillgängliga vårdpersonalen, ett ökat tillvaratagande av den arbetskraftsreserv som representeras av hemmavarande kvinnor och en undersökning av möjligheterna att utnyttja utländsk arbetskraft i större utsträckning samt att de vårdyrken som har svåra rekryteringsproblem görs mera lockande genom bättre arbetsförhållanden och bättre sociala och ekonomiska villkor.

Reservanterna anför bl. a. att »en samlade lösning av personalproblemen på vårdområdena bör ske med beaktande av samtliga dessa i motionen redovisade förslag. Som motionärerna framhåller torde det bli svårt att på kort sikt lösa personalproblemen enbart genom ökad utbildningskapacitet. Av den anledningen framstår de kompletterande förslagen till lösningar som väsentliga i nuläget. Förslag till personalbesparande rationaliseringsåtgärder har lagts fram av den s. k. CSB-utredningen i form av förslag om utbildning av sjukvårdsadministratörer. En tillräckligt kvalificerad och omfattande sådan utbildning torde kunna komma att medföra lättnader i nuvarande bristsituation. Emellertid måste även andra åtgärder företagas som tar i sikte att så långt möjligt avlasta den egentliga vårdpersonalen andra arbetsuppgifter än de vårdande. Det är givetvis viktigt att undvika åtgärder, som försämrar omvårdnaden av patienterna eller som le-

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

der till minskade kontakter mellan vårdpersonal och patienter.

Delvis torde personalproblemen kunna minskas genom att utländsk arbetskraft utnyttjas i större utsträckning. Även här bör emellertid hänsyn tagas till patienternas behov av omvårdnad och mänskliga kontakter. Av den anledningen bör utländsk arbetskraft endast i begränsad utsträckning utnyttjas inom t. ex. mentalsjukvården och andra vårdområden där kontakterna mellan vårdpersonal och patienter är av särskilt stor betydelse för vården eller behandlingen.

En stor del av personalbristen skulle kunna avhjälpas om redan utbildad sjukvårdspersonal stannade kvar i eller återgick till yrket i större omfattning. För att möjliggöra detta krävs bl. a. löne- och skattepolitiska åtgärder. Arbetstiderna spelar säkerligen också en väsentlig roll i detta sammanhang. I motionen har förslag om sådana åtgärder lagts fram.»

Reservanterna vill »särskilt betona vikten av en förbättring av förvärvsavdragen samt av inrättandet av fler daghem och förskolor. Med hänsyn till det senare är en förstärkning av förskollärarutbildningen nödvändig.

Ökad användning av öppen vård och familjevård som komplement till anstaltsmässig vård bör rimligen medföra en minskad press på den slutna vården».

I reservationen påvisar vi att bristen på läkare och sjuksköterskor sannolikt kommer att öka högst väsentligt inom den närmaste framtiden trots att åtgärder vidtagits. Eftersom personalbristen kan väntas bli större under de närmaste åren är det för mig omöjligt att dela den uppfattning utskottsmajoriteten hyser, att tillsättandet av expertgrupper skulle vara omotiverat. Dessa expertgrupper skulle ha till uppgift att samordna och bearbeta hittills gjorda erfarenheter och att på den

grundvalen komma med förslag till lösningar av personalproblemen inom social- och sjukvård.

Om behovet av samordning skriver medicinalstyrelsen i sitt yttrande över motionen: »Enligt styrelsens mening är det vidare av stor vikt att en samordning kommer till stånd av allt det utredningsarbete, som har anknytning till motionens syfte och dess detaljer.» Här understryker alltså medicinalstyrelsen folkpartimotionärernas krav. Också av den anledningen har jag svårt att förstå den negativa hållning utskottsmajoriteten intagit.

Jag skall här inte närmare gå in på alla de skäl som talar för att verkliga krafttag bör tas för att undanröja de personalproblem det här är fråga om. Jag hänvisar i stället till reservanternas utförliga motivering och ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Den stora bristen på personal inom de medicinska och sociala vårdområdena utgör ett allvarligt socialt problem. Det är väl dokumenterat, och även utskottsmajoriteten anser att problemet är allvarligt.

Man kan kanske ha olika meningar om orsakerna till den besvärande situation, i vilken vi nu befinner oss. Utskottet har pekat på den stora ökningen av antalet vårdplatser under senare år som en av orsakerna. Men då kan man fråga sig: Varför har inte utbildningskapaciteten anpassats till det nya läget? Sjukvårdsanstalter och andra vårdinrättningar växer ju inte upp som svampar ur jorden. De föregås av ett långvarigt utredningsarbete, och det borde ha varit möjligt att åtminstone i större utsträckning än vad som skett förutse behovet.

Framför allt måste man beklaga att bristen på instruktionssköterskor och lärare i övrigt är så besvärande. Över huvud taget är behovet av sjukvårdspersonal

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

sonal med specialutbildning särskilt markerat. Här måste det finnas utrymme för kraftfulla initiativ från statsmakterna.

Läkarbristen och bristen på sjuksköterskor har uppmärksammas särskilt i den allmänna debatten, men låt oss inte glömma att bristen är minst lika stor, kanske större, på andra vårdområden. Bristen på utbildad personal är särskilt markerad när det gäller åldringsvården. Men även inom ungdomsvårdsskoleområdet, fångvården och nykterhetsvården är personalsituationen mycket besvärlig, för att inte nämna den medicinska alkoholistvården. Inom den psykiska barn- och ungdomsvården har vi samma problem. Man inrättar tjänster, men det är svårt, för att inte säga omöjligt, att få dem besatta.

Denna brist på utbildad personal gör att man på många områden får nöja sig med personal som saknar utbildning. I nr 4 av Sociala meddelanden kunde man bl. a. läsa följande: »Svartsjöanstalten har en personalstyrka på 125 personer. De allra flesta arbetar som vårdare och förmän. Trots att alla har människovårdande arbetsuppgifter så har många ingen egentlig utbildning för sitt arbete.» Man pekar på lönefrågan som en orsak men också bristen på lämpliga kurser. Man säger dock att för närvarande pågår en experimentkurs, och den får vi hälsa med tillfredsställelse.

Samtidigt vet vi, att behovet av differentierade vårdformer växer och därmed behovet av specialutbildad personal. Detta personalbehov ökar också av det skälet att vi får allt fler anstalter. Vårt komplicerade samhälle ställer allt större krav på den personal som sysslar med människor i ömtåliga situationer av olika slag. Människovården över huvud taget måste ges ett större utrymme än tidigare, och härför behövs utbildat folk.

Utskottet hänvisar till pågående utredningar och åtgärder som vidtagits.

Ingen vill väl förringa vad som redan gjorts eller är på gång — det är onekligen en hel del. Enligt uppgift finns det åtta utredningar i arbete inom de aktuella områdena, och det noteras givetvis med tacksamhet. Därför föreslår inte heller motionärerna eller reservanterna någon ny utredning. Däremot anser reservanterna, till vilka jag hör, att det behövs samordnande expertgrupper, som kan föreslå skyndsamma reformer med syfte att minska de påtalade bristerna och därigenom stärka den medicinska och sociala vården.

En fråga som i detta sammanhang pockar på uppmärksamhet gäller möjligheterna att i vissa fall ersätta anstaltsvård med familjevård eller annan öppen vård.

Inom den ungdomsvårdande sektorn är ett ökat utnyttjande av familjevården ofta en väg att minska behovet av vårdplatser vid ungdomsvårdsskolorna, och den ger även i många fall företräden framför vård på ungdomsvårdsskola eller ungdomsfängelse. Men då föreligger tyvärr det förhållandet, att vård på ungdomsskola är avgiftsfri för kommunerna, medan ersättning till fosterhemmen får erläggas av vederbörande kommun. Socialstyrelsen anför i sitt yttrande till utskottet följande: »Onekligen kommer på detta sätt ett ovidkommande moment in i barnavårdsnämndernas prövning vid bedömningen av den bästa vårdformen.» Här borde det vara möjligt att snabbt komma fram till mera tillfredsställande lösningar, som ger fosterhemsvården en bättre ställning.

Även inom åldringsvården torde möjligheterna att vidga den öppna vården vara stora. Det har vid många tillfällen konstaterats att gamla, som har svårigheter att klara enkla göromål men inte är sjuka med behov av ständig vård, föredrar att stanna i sin egen hemmiljö. Ett aldrig så ombonat rum på ett ålderdomshem kan inte locka dessa åldringar från den egna hemmiljön. Men skall

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

det bli möjligt för dessa gamla att fortsätta att bo i sitt hem, så måste hemsamaritverksamheten utbyggas och utbildningen för hemsamariterna anpassas till de uppgifter det här gäller. Det är ur flera synpunkter angeläget att samhället med kraft engagerar sig även för denna verksamhet.

Här finns sålunda stora områden, som pockar på uppmärksamhet, och jag tror att det är en riktig väg att gå via de expertgrupper som här föreslagits samt att de får ta itu med de aktuella problemen och söka sig fram till en samordning av de åtgärder som redan är på gång. På det sättet kan man snabbast finna effektiva lösningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Brist på läkare, brist på sjuksköterskor, brist på undersköterskor, brist på sjukvårdsbiträden, brist på sjukhussekreterare och brist på teknisk personal — det är en hel katalog över alla de brister som finns på sjukvårdens område och som vi nu skall råda bot på. Inom landstingen, som i de allra flesta fall är huvudmän för sjukvården, har dessa problem förefunnits under en lång följd av år, och man kan väl säga att det är en gammal surdeg som nu gör sig gällande och som vi har att ta hänsyn till. Alla erkänner väl också att det är gamla underlåtenhetssynder som nu kommer i dagen. Genom den oerhört starka utvecklingen inom sjukvårdsområdet har utbildningen av olika personal kommit i underläge.

När det nu diskuteras hur vi skall komma till rätta med svårigheterna, kan jag som gammal landstingsman säga att problemen har varit och är alldeles särskilt aktuella i landstingen. Men de kan angripas från olika håll, och jag skall här bara nämna några.

Det är orimligt att som nu sker på nära nog alla områden i samhället an-

vända kvalificerad personal för mindre kvalificerat arbete. Sjuksköterskorna skall exempelvis allting bestyra och beställa. I många fall kunde man säkert använda personal med lägre utbildning eller med utbildning för andra uppgifter. Det är ju minst sagt olämpligt att en utbildad sjuksköterska skall vara exempelvis mottagningsköterska eller mottagningssekreterare. Där skulle vi väl kunna använda specialutbildade kvinnliga sekreterare och därmed avlasta sjuksköterskorna dessa uppgifter.

Även den tekniska utrustning som sjukhusen nu får i allt större utsträckning ställer ökade krav på teknisk personal, och den behöver alls inte bestå av sjuksköterskor. Man kan utbilda särskilda tekniker för det. Jag tänker här t. ex. på röntgen- och radiumterapi men även på vissa arbetsuppgifter inom operationsområdet. Där kan man säkerligen använda sådan speciell personal — och varför inte också manliga befattningshavare? Det tror jag skulle kunna leda till bra resultat.

I det sammanhanget vill jag också säga att vi mycket noga bör betänka olika rationaliseringsåtgärder. Tyvärr har man mycket ofta förutfattade meningar om tillvägagångssättet, och de metoder som tillämpas är stundom helt föråldrade. Jag tror att vi bör tänka om därvidlag, om vi skall kunna komma till rätta med problemen.

En annan sak som ställer sjukvårdens huvudmän i en synnerligen svår situation är de påfrestningar som sjukvården vid våra sjukhus innebär. Man kan ifrågasätta, om vi inte på något sätt kan avlasta arbetsbördorna i denna slutna vård. Den saken har också kommit med i bilden vid genomarbetningen av dessa frågor. Jag tänker här särskilt på de s. k. sjukhus- eller patienthotellen, där patienter i klinisk vård kan läggas in som annars måste ligga kvar för behandling några dygn, eventuellt något längre. Vården av dessa sjuka medför

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

nu stora påfrestningar på personalen. Dessa patienter kan utan olägenheter ligga på sjukhus- eller patienthotell, där man inte behöver ha så högkvalificerad personal. Samtidigt skulle vi då också förbilliga vården.

Däremot är utbildningen av läkare en helt annan sak. För att förebygga svårigheterna där bör vi satsa mera på hälsokontrollen. Jag vet att sådan förekommer i flera län — bl. a. har visst Uppsala län varit inne på denna linje med goda resultat. Men förutsättningen är att det finns läkare i tillräckligt antal. I vissa län är det under nuvarande förhållanden helt omöjligt att genomföra hälsokontroll på grund av att det inte finns läkare utbildade för ändamålet. Här måste en särskild stöt göras för att få läkarbristen hävd, så att det blir möjligt att införa hälsokontroll, den förebyggande hälsovården, och på det sättet avlasta sjukvårdsinrättningarna.

Vi ser vad propaganda betyder för hälsokontrollen. I TV har ju givits ett par program om cancer, och från läkarna redovisas nu en ganska stark tillströmning av människor som vill bli undersökta. I vissa fall har man då upptäckt cancer och gjort upptäckten på ett så tidigt stadium, att det finns goda förutsättningar att sjukdomen skall kunna botas — något som ofta inte kunnat ske om vederbörande väntat längre.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationen, ty alla krafter, både kommunala och statliga, behöver sättas in för att vi skall få resurser för en sådan sjukvård som krävs i vårt moderna samhälle.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! När jag lyssnat till de tre inlägg som hittills gjorts i denna debatt har jag kunnat konstatera — och jag ber om överseende ifall det låter som en oförsynthet — att de synpunkter som förts fram ju inte på något sätt

är nya. Det är ting som vi debatterat vid många tillfällen förut, och jag är därför, herr talman, också tveksam, när jag nu begärt ordet — jag kommer inte heller att kunna tillföra debatten några nya synpunkter.

Jag vill dock inte underlåta att säga att jag blivit mycket förvånad över att de reservanter som yttrat sig inte helt framt sagt, att vi har inte längre något yrkande på denna punkt. Jag tycker nog att det tekniskt-medicinska råd, som inrikesministern nu tillsatt och som väl många av oss haft på känn skulle komma till stånd, bort tillgodose de önskemål motionärerna haft. Detta tekniskt-medicinska råd ersätter 1961 års samarbetsgrupp för främjande av rationaliseringsåtgärder inom sjukvården, och avsikten är att vidga möjligheterna till en samordning av olika förslag till rationaliseringsåtgärder.

Enligt min uppfattning borde sålunda även reservanterna ha kunnat nöja sig med detta. Det är ju inte så särdeles mycket som skiljer utskottsmajoritetens ståndpunktstagande och reservanternas från varandra. Vi är i sak överens i långa stycken. På en punkt kanske utskottsmajoritetens uttalande ännu tydligare poängterar vissa problem som skall lösas — jag tänker då särskilt på frågan om möjligheten att i ökad omfattning rekrytera lärare till de olika utbildningsanstalterna. Vi vet att det är ont om instruktionsskötterskor, vi vet att vi i dag ännu inte har någon som helst utbildning — i varje fall inte någon av stat och kommun bedriven — av instruktionssjukgymnaster, och även på många andra områden saknas lärarutbildning. Men detta nämns inte i reservationen — i kammaren har dock reservanternas talesmän givit uttryck åt dessa synpunkter.

Herr talman! Även om det talats om dessa saker förut är det dock några saker jag efterlyser i både utskottsmajoritetens uttalande och reservationen,

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

och det är som sagt därför jag tillåtit mig att begära ordet.

Jag vidhåller vad jag tidigare hävdat här i kammaren, att det inte går att bara konstatera att det är stor brist på personal och att behovet av personal alltmer ökar. Nej, vi måste försöka analysera orsakerna till den på senare år så markerade ökningen av efterfrågan på sjukvård, i synnerhet den slutna sjukvården. Jag har den bestämda uppfattningen att sjukförsäkringslagens utformning här varit en bidragande orsak. Vi vet att frågan om avvägningen mellan den öppna och den slutna sjukvården såvitt gäller utformningen av sjukförsäkringslagen är föremål för utredning inom sjukförsäkringskommittén, och det är min förhoppning att man skall speciellt beakta de synpunkter som går ut på att den öppna sjukvården skall i högre grad än vad som nu sker stimuleras.

Här har talats om att vi måste få till stånd en ökad utbildning av sjukvårdspersonal, och herr Westberg frågade: »Varför har inte utbildningskapaciteten bättre anpassats efter behovet?» Ja, det kan man fråga. Men jag har också på den punkten en reservation att göra. Den målsättning som bl. a. inrikesministern tidigare många gånger angivit är, anser jag, inte riktigt tillfredsställande. Den går ut på att det skall utbildas dubbelt så mycket personal som behövs för att behovet skall kunna fyllas. Jag har den uppfattningen att vi inte, med våra knappa tillgångar på arbetskraft, kan ha som målsättning att utbilda dubbelt så mycket folk som behövs. Vi måste se sanningen i ögonen och säga oss, att här måste helt andra åtgärder vidtagas för att vi skall kunna utnyttja redan tillgänglig arbetskraft. Det är där jag har den största anmärkningen att göra mot reservanterna. Jag tycker att man genom att yrka på ytterligare expertgrupper undviker att se sanningen i ögonen.

Enligt min bedömning är sanningen helt enkelt den — jag hoppas att jag inte förenklar problemet för mycket — att det här för oss alla gäller att inse, att den arbetskraft som arbetar inom vårdyrkena på ett helt annat sätt än tidigare måste bibringas känslan att de just därför att de tvingas arbeta på obehövligt arbetstid och stå till pass dagar och nätter, vardagar och söndagar, har vissa förmåner som andra grupper i samhället inte har.

Även om man inte skall tala om arbetstider och löner, antar jag att vi i riksdagen är oförhindrade att säga vår mening om hur vi vill att vårt välfärds-samhälle skall växa fram. Jag tror inte att vi kan få till stånd ett välfärdssamhälle i verklig mening om vi inte också är på det klara med att vi måste sluta upp kring önskemålet att just arbetstagargrupperna inom dessa hårt ansträngda områden, på vilka det ställs stora krav på tjänstgöring under obehövligt arbetstid, skall få skälig ersättning härför, utan att detta skall leda till kompensationskrav från andra arbetstagargruppers sida.

Vi kommer här i riksdagen snart att få ta ställning till ett förslag om fyra veckor semester, och jag har inte något att invända mot detta; det torde finnas tillräckligt parlamentariskt underlag för att denna fråga skall gå igenom utan vidare. Vi måste emellertid, herr talman, i så fall vara beredda på att arbetstagar inom vårdområdena omedelbart kommer att göra gällande krav på ytterligare förlängd semester, och detta är ett önskemål som med all rätt bör tillgodoses.

Det sägs ibland att vi inte kan medgiva kortare arbetstid liksom inte heller längre semester, eftersom det är så ont om folk att vi inte har personal att fylla de nuvarande behoven. Vi är då inne i den onda cirkeln: vi kan inte medgiva dessa förmåner därför att det är ont om folk, och eftersom vi inte kan

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

medgiva dessa förmåner är det ont om folk.

Lönefrågan är liksom frågan om arbetstiden mycket viktig. Men att som medicinalstyrelsen gör föreslå att den skall bli föremål för utredning tycker jag för min personliga del är onödigt. Man kan nog konstatera att lönesättningen inom vårdområdena ännu inte kommit upp till den nivå som är befogad.

Sedan vill jag säga några ord om en annan fråga, som beredningsutskottet naturligtvis inte kunnat ta ställning till men som det må vara tillåtet för en enskild riksdagsledamot att ta upp, nämligen skattefrågan. Vårt proportionella skatteuttag går i dag inte högre än till 20 000 kronor, och detta är inte tillräckligt för att göra det lönsamt för de gifta kvinnliga befattningshavarna att ägna sig åt sitt yrkesarbete. Det fordras att det proportionella skatteuttaget går betydligt högre för att det skall bli lönsamt för de gifta kvinnorna att arbeta. Marginalskatten är den mest kända i familjebeskattningen.

Vidare har vi den angelägna frågan om förvärvsavdraget. Jag behöver inte utveckla detta närmare men vill bara säga att här är reformer verkligen angelägna. Jag tror således inte att man kan lösa dessa frågor genom expertgrupper, i all synnerhet inte efter den utredning som inrikesministern tillsatt och som jag trodde väl skulle kunna täcka reservanternas önskemål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Edlund* (h).

Herr **WESTBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! När fru Kristensson uttrycker förvåning över att reservanterna inte är belåtna med vad som skett på detta område, måste jag uttrycka min förvåning över att man från hennes håll inte givit bättre uttryck för att man anser att mera behöver göras på

detta fält. Visserligen ser vi det som ett framsteg att man nu har tillsatt det råd som fru Kristensson nämnde och som vi läste om i tidningarna i morse. Men jag ber henne uppmärksamma att denna fråga berör en av de fem punkter som vi motionärer har anfört. Punkt nr 2 i vår motion gäller rationaliseringsåtgärder i syfte att bättre tillvarata tillgänglig vårdpersonal. Detta är en av de punkter på vilka man har tillmötesgått våra krav. Jag tycker emellertid att man kan vidta åtgärder på flera av punkterna i detta handlingsprogram.

Vidare sade fru Kristensson något om att sjuksköterskorna inte får bli för många. Det är givet att man måste slå vakt om arbetstagarnas villkor. Det finns emellertid prognoser och utredningar som påvisar ett betydande underskott, och därför måste det vara motiverat att utbilda fler sköterskor.

Fru Kristensson anser att både utskottet och reservanterna undviker att se sanningen i ögonen när det gäller åtgärder för att få fram tillgänglig arbetskraft. Jag ber i detta sammanhang att få peka på vad som står på s. 17 i reservanternas yttrande: »En stor del av personalbristen skulle kunna avhjälpas om redan utbildad sjukvårdspersonal stannade kvar i eller återgick till yrket i större omfattning. För att möjliggöra detta krävs bl. a. löne- och skattepolitiska åtgärder. Arbetstiderna spelar säkerligen också en väsentlig roll i detta sammanhang.» Vi har ju i vår motion lagt fram förslag också på de punkterna, och då är den anmärkningen inte befogad.

Arbetskraften på detta område måste få känna att vi sätter värde på den. Jag vill än en gång understryka behovet av de expertgrupper vi har talat om.

Fru **KRISTENSSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg sade att förslaget om expertgrupper bara var en av punkterna i motionen. Dess hand-

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

lingsprogram var mera omfattande. Det var det visst, men både utskottet och motionärerna har varit ense om alla de övriga punkterna i handlingsprogrammet. Om man läser utlåtandet finner man att yrkandet i reservationen inte handlar om annat än expertgrupperna. Därför var jag förvånad över att man funnit anledning att reservera sig, i all synnerhet när vi nu har fått ett samordningsorgan med verklig sakkunskap.

Jag sade inte att vi skulle akta oss för att sjuksköterskorna skulle bli för många, men jag vågade rikta kritik mot den målsättning som statsrådet angivit: att vi skulle utbilda dubbelt så mycket folk som behövs. Den målsättningen är betänkelig, ty vi har inte så gott om arbetskraft i vårt land. Det är väl så angeläget att ta vara på den som är yrkesutbildad men inte yrkesverksam. Det är möjligt att vi på den punkten har samma uppfattning.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Några ord av Geijer rann mig i minnet när jag lyssnade på denna debatt. Han säger på ett ställe: »Var plåga har sitt skri för sig, blott hälsan tiger still.»

Jag vill börja med att be fru Kristensson om ursäkt för att inte heller jag har någonting nytt att tillföra denna diskussion. Vi har ju ofta, länge och intensivt resonerat om dessa frågor, men jag tror att det just därför finns anledning till att vi tar oss en funderare på om vi inte kan göra ytterligare något för att råda bot på det — jag tvekar inte att säga elände som förekommer på åtskilliga håll. Jag vill bara nämna att vi vid en konferens på Kalmar centrallasarett för någon vecka sedan konstaterade att vi har fyra vårdavdelningar med tillsammans 92 platser som inte kan tas i bruk på grund av personalbrist.

Det är väl självklart att den beskrivning av dessa frågor, som folkpartiets motion ger och som utskottet i stort sett

accepterat, är riktig. Den har inte bestritts från något håll, och det är därför naturligt att vi försöker vidta åtgärder både på kortare och längre sikt. Det hjälper inte att vi investerar stora summor i byggnader och anläggningar när vi sedan inte har den personal som behövs för att hålla sjukhusen öppna och när vi inte ens kan klara de gamla vårdavdelningar vi har. Det är givetvis också ett slöseri med pengar att investera i byggnader som sedan inte kan tas i bruk.

Här har både staten, landstingen och primärkommunerna sitt ansvar, var och en på sitt område, och de expertgrupper som föreslagits tycker jag borde ha som sin främsta uppgift att undersöka möjligheten att åstadkomma en samordning av de ansträngningar som måste göras på dessa tre olika håll. Det kan t. ex. gälla åtgärder på kortare sikt, vilka man kan hoppas även på längre sikt skall kunna bidra till lösningen av dessa problem. Åtgärderna bör bygga på förslag från de utredningar som tillsatts och även från de utredningar som nu slutfört sitt arbete.

Jag vill i detta sammanhang också säga, att inte tjänar det väl mycket till att det ena landstinget försöker »stjäla» personal från det andra genom att vidta åtgärder t. ex. i fråga om trivselsn på arbetsplatsen. Här behövs det ju en samordnad insats för att klara problemet för hela landet. Därmed vill jag inte alls ha sagt, att inte mycket kan göras både beträffande trivsel och löner för att få de sjuksköterskor, som är utbildade men som inte ägnar sig åt yrket, att gå tillbaka till arbetet. Men jag uppberar än en gång att man inte vinner någonting genom att lotsa över arbetskraft från det ena lasarettet till det andra.

Jag kan också påpeka att den utländska arbetskraft, framför allt dansk arbetskraft, som vi haft tillgång till under senare år, nog mer och mer söker

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

sig tillbaka till sitt hemland — det gäller både läkare och sjuksköterskor. Detta beror på att de nu kan få bättre löner där. I så måtto kan man alltså säga att lönen påverkar arbetskraftstillgången här i Sverige.

Det är självklart att det behövs en ökad utbildning och även ett överförande av vissa arbetsuppgifter från arbetskraft med högre utbildning till annan personal.

Jag tycker också att en ökning av utbildningsmöjligheterna borde vara en självklarhet även ur den synpunkten att många ungdomar står i kö utanför yrkesskolorna utan någon möjlighet att utbildas till ett yrke över huvud taget efter folkskolan. Jag tror att den siffran fortfarande gäller, att 50 procent av våra ungdomar på grund av platsbristen på yrkesskolorna inte får någon yrkesutbildning. Anledningen till att det inte utbildas fler sjuksköterskor än vad som för närvarande är fallet beror alltså inte på bristen av sökande till våra sjuksköterskeskolor.

Att de tidigare framlagda prognoserna beträffande behovet av sjuksköterskor tyvärr slog aldeles fel får inte innebära att man nu slår sig till ro och tror att prognoser alltid skall slå fel. Man får väl ge både medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen de resurser de behöver för att göra en bättre prognos än den som gjordes för något tiotal år sedan och som slog så kapitalt fel. Enligt den prognosen skulle vi vid det här laget inte bara ha balans i fråga om arbetskraften inom sjukvården utan kanske till och med ett överskott av arbetskraft.

Det är kanske riktigt att frågan kommit i ett annat läge sedan motionen väcktes. Men även ur en annan synpunkt än den som utskottet avser kan man kanske säga att frågan kommit i ett annat läge. Arbetskraftsbristen brukar vanligtvis vara särskilt accentuerad under sommaren. Detta hänger delvis samman med

sådana frågor som fru Kristensson talade om, t. ex. den obekväma arbetstiden och det förhållandet att sjuksköterskorna gärna vill ta semester vid samma tid som den övriga familjen. Det säger man naturligtvis ingenting om. Men den arbetskraftsbristen har i varje fall i mitt eget landsting bestått även under höstperioden, och det har varit ett stort bekymmer för dem som skall försöka lösa dessa problem. Vi brukar vid den här tiden på året i stort sett ha den tillgång på arbetskraft som vi behöver för att åtminstone hjälpligt klara öppethållandet av våra vårdavdelningar. Så är nu inte fallet.

Det är också möjligt att en samordning av den öppna sjukvården och den slutna sjukvården, när nu landstingen blivit huvudmän även för den öppna vården, kan medföra en avlastning av trycket på den slutna sjukvården. Det var väl mycket den tanken som låg bakom reformen. Vi får hoppas att så skall bli fallet, men någon effekt på kortare sikt skall vi nog inte vänta oss.

Jag delar uppfattningen att en av vägar att lösa dessa problem är att utbildas fler manliga sjukvårdare i stället för sjuksköterskor. Jag tror att vi får släppa tanken att sjuksköterskeyrket är ett kall. Det är nog inte tänkbart att i fortsättningen klara sjukvården med enbart kvinnlig arbetskraft.

Jag tror också att intensivvården måste utbyggas för att vi skall kunna klara i varje fall den mycket svåra bristen på arbetskraft för t. ex. nattvak. Vården blir rationellare om man inför intensivvård.

Detta är, som jag tidigare påpekade, inga nya synpunkter, men jag har ändå tyckt att de måste framhållas i detta sammanhang, ty vi står inför en mycket allvarlig situation. Jag tycker liksom fru Kristensson att vi bör analysera orsakerna till det ökade behovet av sjukvård. Låt expertgrupperna ta hand om frågorna!

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

Låt mig till sist instämma i synpunkten, att det är den obekväma arbetstiden och löneförhållandena, vilka vi här inte skall diskutera, som till stor del ligger bakom svårigheten att få de utbildade sjuksköterskor, som nu inte är i aktiv tjänst, att gå ut på arbetsmarknaden. Men de frågorna skulle man mycket väl inom de expertgrupper som är föreslagna kunna diskutera igenom, när man söker åstadkomma den samordning som jag tycker måste komma till stånd.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skall först säga till fru Kristensson att jag uppfattade henne så, att reservanterna hade frångått sin uppfattning i fråga om expertgrupperna, men det var väl ett rent missförstånd från min sida.

Hela den svåra krissituation som vi har kommit in i med brist på personal på olika områden, på det sociala fältet och på olika vårdområden, är ett nytt bevis på att vi ständigt beslutar sociala reformer och utbyggande av olika vårdinstitutioner, arbetstidsförkortningar och förlängd semester och mera därtill utan att planera anskaffningen av personal i den utsträckning som verkligen behövs för dessa utbyggnader och reformer. Vi använder inte vår befolkningsstatistik så som vi borde göra för prognosverksamhet. I statistiken kan vi ju se vilka åldersförändringar som försiggår i samhället och vad som därför krävs i fråga om t. ex. lärare och vårdpersonal. Jag har sagt ett par gånger tidigare från denna talarstol att vi har en viss benägenhet att tänka i hus och lokaler men vi tänker aldrig i personal. Vi beslutar att vi skall bygga sjukhus, medicinska alkoholistanstalter m. m., men personalplanerna skjuter vi på ända till dessa sjukvårdsinrättningar är färdigbyggda. Då först börjar vi ta ställning till personalplanerna, den dag vi borde ha personalen utbildad och klar.

Detta gör att vi har byggt ut framför allt vår sjukvård i större utsträckning än utbildningsmöjligheterna för personalen. Ändå är det nödvändigt att ha tillgång till den kvalificerade personalen för att kunna fullfölja en god sjukvård och socialvård.

Jag vill också understryka vad herr Hamrin i Kalmar sade, nämligen att ungdomar under senare år trängts vid utbildningsanstalterna för dessa olika vårdområden utan möjlighet att kunna komma in och få sin utbildning. De har helt enkelt blivit avvisade. Det är en orätt mot ungdomarna, som dock skall bära upp det samhälle vi nu håller på att söka förbättra, och det är också en orätt mot samhället, från vilket vi undandrar möjligheterna till den kvalificerade vård vi här talar om.

Jag tänker i detta sammanhang framför allt på att många kvalificerade sökande till sjukvårdsutbildning har avvisats. Jag tänker vidare på att endast en mycket liten del av de kvalificerade sökandena till sjukgymnastutbildningen fått tillträde till denna utbildning. Endast ungefär en tiondel av sökandena till förskolläraryrket utbildningen och ungefär lika stor andel av de sökande till arbetsterapeututbildningen har kommit in vid undervisningsanstalterna. Anledningen till denna bristsituation är i viss mån att vi inte har byggt ut utbildningsresurserna tillräckligt. Det är, som herr Hamrin i Kalmar också sade, en dålig investering när man uppför byggnader och sedan inte kan utnyttja dem för sitt ändamål utan kanske får börja med att stänga dem och inte omedelbart kunna ta dem i anspråk.

Vi står frågande när vi hör hur katastrofal situationen är t. ex. vid Södersjukhuset, där man är beredd att stänga röntgenavdelningar. Från Göteborg har jag exempel på att man kan få vänta två år på att få komma in för operation. Jag hade nyligen en kollega som var rätt allvarligt sjuk. Det var

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

visserligen inte något katastroffall, men när han frågade läkaren om vid vilken tidpunkt han kunde få komma in för att opereras svarade denne: Det dröjer minst två år, men det kan också dröja längre.

Bristen på personal är genomgående på alla områden. Här har nu visats på olika lösningar. Det erinras också om att det pågår utredningar på så gott som alla områden. I går tillsattes en utredning med uppdrag att utreda organisationen och möjligheterna till rationalisering vid våra sjukhus m. m. I fråga om människovård har jag emellertid den uppfattningen, att man inte kan komma hur långt som helst med rationaliseringsåtgärder. Det är naturligtvis alldeles riktigt att man söker få fram tekniska hjälpmedel och annat som underlättar arbetet och medför att den personal som finns i större utsträckning kan ägna sig åt människovården. Som det nu är hinner man inte med detta i önskvärd omfattning på grund av att personalen har en massa rutinarbete och mindre kvalificerade uppgifter, som den måste utföra. Vi kommer emellertid inte ifrån det faktum att människovården inte kan ersättas med maskiner.

Man talar om och kan i tidningarna läsa om att datamaskiner skall komma till användning — i och för sig bra — och att det skall bli televisionsovervakning av patienter. Det senare är ett förslag som jag ställer mig litet skeptisk inför när det gäller sjuka och svaga människor, som har behov av mänsklig kontakt. Man kan nästan frukta att i framtiden få se elektronstyrda patienter. Det skulle vara något förskräckligt. I övrigt tror jag att allt vad vi kan få fram av hjälpmedel som underlättar arbetet är mycket tacknämligt. När man besöker sjukhus ser man att det på en hel del av dessa skulle kunna företas mycket enkla ändringar för att arbetet betydligt skulle kunna underlättas, och

man tycker det är egendomligt att dessa förändringar inte är genomförda.

När man i tidningarna i dag läser om vilka som ingår i den utredning som skall ta upp organisations- och rationaliseringsfrågor vid sjukhusen, finner man att det i utredningen naturligtvis ingår professorer, vetenskapsmän, civilingenjörer, byråchefer, landstingsdirektörer, sjukhusdirektörer och en sekreterare etc. Men det finns inte någon sjuksköterska med i utredningen. Det förefaller mig egendomligt, ty det är dock sjuksköterskorna som i praktiken blir berörda av denna fråga. De skulle säkert kunna tillföra utredningen en hel del värdefulla synpunkter.

Alla de utredningar som finns arbetar med sina speciella problem på olika områden. Men vad som krävs är en viss grad av samordning. I reservationen begärs sålunda tillsättande av en grupp, sammansatt av flera experter. Vi menar också att man inte skall nöja sig med att utreda en sak utan att utredningsresultatet skall följas upp och att man undan för undan skall se efter vad som händer på området. Vi har ofta fått uppleva att en utredning blir färdig och att dess resultat efter t. ex. två år är nästan föråldrat. Då måste man tillsätta ny utredning. Jag tror att vi måste ha en grupp som undan för undan följer utvecklingen och ser efter vilka åtgärder man kan vidta för att undanröja svårigheterna.

Det är, som fru Kristensson också framhöll, inte bara utbildningsfrågor det här gäller. Det gäller också att kunna hålla kvar den utbildade arbetskraft, som har kommit in i arbetet. I det fallet föreligger naturligtvis ett mycket stort sammanvävt problem. Svårigheterna gäller obekvämt och splittrad arbetstid, att få sammanhållna skift, lön i förhållande till ansvar i arbetet m. m. Vidare kommer skatterna in i bilden. Man talar om dem framför allt

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

när det gäller gifta sjuksköterskor, men sambeskattningseffekten gör sig gällande även på många andra områden.

Jag vill instämma med fru Kristensson i att man inte tillräckligt har beaktat de svåra arbetsförhållanden som personalen har på de människovårdande områdena — då framför allt den obekväma arbetstiden. Man ser många gånger att den gifta arbetskraften inom sjukvården hellre vill ha tjänstgöring under nattskift än under dagtid, ty vid nattskift får den en sammanhållen arbetstid och sammanhållen ledighet, under det att t. ex. en avdelningssköterska kanske får arbeta hela dagen med endast några timmars ledighet mitt på dagen.

Jag har haft anledning att observera en annan grupp som är kolossalt eftersatt, det är de som arbetar inom åldringsvården. På landsbygden har man kanske ofta enbart en föreståndarinna på ett ålderdomshem. Hon kanske har en avbytare som kan avlösa henne om hon inte har något sjukdomsfall, men om så är fallet och därtill finns långtidssjuka kan hon inte få en helledig dag under kanske ett halvt år. Arbetarskyddslagen föreskriver ändå att varje anställd skall ha en helledig dag per vecka. Förhållandena har förbättrats, men det finns fortfarande många arbetsplatser där det släpar efter ute i landet, och det beror naturligtvis på att det är svårt att få folk till detta vårdområde. Det råder, som fru Kristensson här sade, en cirkelgång. På grund av de svåra förhållandena är det nästan omöjligt att få folk till detta område och att få en avlösare till personalen etc. Man tycker därför att det många gånger skulle vara motiverat med sociala förmåner som är bättre än vad man har ute i arbetslivet i övrigt när det gäller personal med tungt arbete inom sjukvården, ungdomsvården, fångvården och åldringsvården m. m.

Sedan har vi hela frågan med socialt

utbildad personal över huvud taget, socionomerna. När man läst Höjerska utredningen beträffande socialvården i Stockholm och vad som brister där, finner man att det hela är en fråga om brist på personal. Det fanns inte någon möjlighet att utreda frågorna ordentligt. Det var alltså inte fråga om brist på ekonomisk hjälp från socialvården till de sökande utan brist på kurativ hjälp med att kunna ordna upp de privata förhållandena m. m. sådant. Det är det som kanske mer än något annat är det svåra problemet i dagens situation. Hälften av personalen var utbildad inom socialvården här i Stockholm.

Såsom framhållits här av flera föregående talare är det när tillgången på personal är så begränsad nödvändigt att vi ytterligare med uppmärksamhet följer dessa frågor. Det är därför som jag anser att det i fortsättningen måste finnas en expertgrupp som följer upp frågorna, så att man inte bara släpper saken sedan en utredning lagt fram det ena eller det andra förslaget. Man bör uppmärksamma de förändringar som sker och göra förnyade utredningar eller se efter vad som kan behövas i övrigt för att kunna ta hänsyn till nya synpunkter som kan framföras på dessa frågor.

Det är en annan fråga som jag skulle vilja ta upp och som jag har motionerat om. Det gäller utbildningen av industrisköterskor. Företagen håller mer och mer på att bygga upp en industrihälsovård, som är av mycket stor betydelse och har förebyggande verkan. Framför allt industriarbete är bemängt med många olika yrkesrisker, och med den utveckling som äger rum framför allt på det kemiska området uppstår nya risker. Industrisköterskorna betyder mycket när det gäller att förebygga dessa risker. De har många gånger en nyckelposition i den förebyggande verksamheten. Men för att kunna utföra detta speciella arbete krävs en or-

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

dentlig påbyggnad ovanpå sjuksköterskornas grundutbildning. När man har sett hälsovården på olika håll, förstår man också att den avlastar den offentliga sjukvården en del uppgifter, vilket många gånger är till fördel för den senare.

Nu kan man säga: Ja, nu drar vi sjuksköterskor från den slutna vården till industrihälsovården. Men jag skulle bara vilja framhålla att här gäller det arbetstider som gifta sköterskor många gånger kan åtaga sig, fastän de inte kan tjänstgöra på ett vanligt sjukhus. Inom industrihälsovården är många av sköterskorna gifta.

Jag var nog blygsam i min motion att begära utredning beträffande utbildningen av industrisköterskor. Nu framhåller arbetarskyddsstyrelsen och även folkhälsoinstitutet i sina remissyttrandena över denna motion att behovet är klarlagt och att någon utredning inte behövs, men vad man förväntar är att man i fortsättningen skall kunna få anslag för att sätta i gång med kontinuerlig utbildning av industrisköterskor. Hittills har det sporadiskt förekommit kurser, men det är industrisköterskorna själva som fått ta initiativet. De har fått ekonomiskt stöd av arbetsgivareföreningen. Folkhälsoinstitutet framhåller i sitt remissvar att behovet av utbildning av detta slag är stort och trängande. Man får nu hoppas att om institutet i sina petita begär att få anordna kurser denna begäran också blir beviljad och att man återfinner anslag till sådan utbildning i statsverkspropositionen.

Nu förutsätter man att den sittande sjuksköterskeutredningen skall ta upp denna fråga beträffande industrisköterskornas utbildning, men om man går igenom direktiven för denna utredning, finner man att frågan om industrisköterskornas utbildning inte där är upptagen. För att utredningen skall kunna ta upp denna sak måste det understry-

kas att så verkligen skall ske. Som jag förut framhållit är emellertid efter vad som framkommit i remissvaren en utredning onödig. Man bör därför omedelbart kunna ta upp utbildningen för dessa sjuksköterskor.

Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Den sedan länge pågående sjukvårdskrisen har belysts ur olika aspekter. Det är här fråga om ett mycket allvarligt problem, som av allt att döma inte kan lösas med alltför kortsiktiga åtgärder. Från centerhåll har vi i motion begärt en skyndsam undersökning av orsakerna till den nuvarande bristen på sjuksköterskor och annan personal inom sjukvården. Denna undersökning bör omfatta både arbetsförhållanden, sociala frågor, lönefrågor och skattefrågor. På grundval av en sådan undersökning bör möjligheter föreligga att föreslå de åtgärder som situationen kräver.

Det är uppenbart att sjuksköterskebristen har blivit ett allvarligt socialt problem. Det måste strida mot rättvisekänslan, att sjuka människor som är i absolut behov av vård inte kan få denna därför att tillräckligt kvalificerad personal inte finns att tillgå. Att sjuka personer över huvud taget i vårt välordnade samhälle skall drabbas så hårt är närmast en skandal, som vi snarast möjligt måste komma till rätta med. Många exempel kunde anföras på att människor fått avlida i väntan på vård. Alltjämt finns det ett otal patienter som det är omöjligt att bereda plats för inom sjukvården.

I slutet av år 1961 tillsattes en samarbetsgrupp för att undersöka olika rationaliseringsåtgärder inom sjukvården. Sådana skulle också enligt min mening kunna vara ett steg i rätt riktning för

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

att lösa krisen. De eventuella positiva resultat som arbetsgruppen skulle kunna åstadkomma kan dock inte med de direktiv den fått på lång sikt svara mot vad situationen kräver.

På grundval av tidigare gjorda prognoser inom sjukvården har det sagts från myndigheternas sida, att man inte felbedömt *behovet* men däremot *tillgången* på sjuksköterskor. Det framstår då som synnerligen angeläget att strävandena målmedvetet inriktas på att få de sjuksköterskor som lämnar tjänsten att återinträda i arbetet. Härför krävs emellertid först och främst att arbetsförhållandena blir sådana, att yrket framstår såsom mera attraktivt. Vidare bör man ovillkorligen öka antalet daghem, helst i anslutning till sjukhusen, där gifta sjuksköterskor kunde lämna sina barn under betryggande tillsyn den tid de arbetar. Även införandet av flera förskolor kunde vara ett led i strävandena att underlätta de gifta sjuksköterskornas möjligheter att göra en aktiv insats på sjukhusen.

Den ökade utbildningskapacitet som den Thapperska utredningen ställer i utsikt kan säkerligen också på längre sikt vara erforderlig, men den löser inte de problem som nu, snarast möjligt, helt enkelt måste lösas. Att utbilda t. ex. undersköterskor, röntgen- och laboratoriepersonal tar nämligen sin tid.

Förutom löneförhållandena och skattefrågorna bör de praktiska förslagen till en lösning beaktas. Det finns ett stort antal sjuksköterskor som tillmäter just de praktiska svårigheterna den allra största betydelsen; det gäller då i första hand arbetsförhållandena inom sjukhusen.

Till detta vill jag också lägga fram en annan aspekt, på frågan om hur man utnyttjar vårdplatserna på sjukhusen. På ansvarigt läkarhåll har vissa olägenheter påtalats även i detta avseende. Det har sagts att minst 20 procent av patienterna inom den slutna vården inte

är i egentligt medicinskt behov av sjukhusvård — var femte patient skulle sålunda i onödan uppta en vårdplats!

Även om dessa missförhållanden ligger något vid sidan om det problem vi i dag diskuterar, anser jag dock, herr talman, att även de bör underkastas en närmare granskning. Vi är säkert i stort sett överens om att sjuksköterskornas arbetssituation kräver den allsidiga undersökning som vi från centerhåll i motion har begärt. Till detta bör självfallet alla tänkbara komplement, t. ex. i form av ökad tillgång till familjevård, hemvårdarinnor etc., övervägas. Just frågan om dessa sistnämnda an knyter som jag ser det nära till problemet med det föga rationella utnyttjande av vårdplatserna som jag nyss berörde.

Herr talman! Tillåt mig att uttala min tillfredsställelse över att inrikesministern har tillsatt ett tekniskt medicinskt råd som vid sidan av centrala sjukvårdsberedningen skall verka för rationalisering av sjukhusdriften. Trots det värdefulla i detta råd kan jag dock inte underlåta att framhålla, att hela sjukvårdskrisen redan fått så långtgående verkningar för de sjuka, att hela problemkomplexet tarvar ökad uppmärksamhet. Det är ingen tröst att veta att sjuksköterskebristen inte är något som är unikt för vårt land — samma förhållande råder ju i andra länder — och det framstår som ett synnerligen angeläget rättvisekrav att de ansvariga på allvar tar itu med dessa problem.

Med dessa ord, herr talman, vill jag anmäla att jag till viss del är tillfredsställd med utskottets skrivning. Trots detta anser jag att frågan är så viktig, att det finns anledning att pröva de förslag som har framförts i reservationen av herr Nestrup m. fl., varför jag vill yrka bifall till denna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är ganska många motioner som har behandlats i allmän-

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

na beredningsutskottets utlåtande nr 51. Utskottsmajoriteten anser motionerna i stort sett vara besvarade, men några av motionärerna — de sitter också i utskottet — har velat i en särskild reservation få sin mening framförd. Den som inte har läst motiveringen tycker nog att det är en relativt mager sak de har satt som kläm i denna reservation. Hela den motivering som reservanterna här har framfört om bristen på sjukvårdspersonal av olika kategorier, om behovet av rationalisering m. m. har nämligen inte fått plats i klämman, utan där har endast medtagits en enda liten fråga, nämligen förslag om tillsättandet av expertgrupper. För mig är det synnerligen svårt att förstå vad det löst utkastade ordet experter innebär. Skall dessa experter vara knutna till det ena eller andra organet, skall de arbeta lokalt eller skall de finnas inom medicinalstyrelsen eller i den centrala sjukvårdsberedningen? Härom har ingenting alls utsgts.

Bl. a. fröken Elmén har framhållit, att det pågår en rad utredningar och att det är fel av utskottet att nöja sig med detta. Men det inte bara pågår utredningar, utan nyligen har *avslutats* en rad utredningar på de väsentliga punkter, där vi alla strävat efter en lösning. Att sätta i gång utredningar igen, när resultatet av tidigare utredningar redan föreligger och när några av dessa resultat redan har avsatt beslut och nya ting har åstadkommit, är en metod som vi sällan brukar anse förnuftig.

Fröken Elmén yttrade vidare att det var synnerligen oförnuftigt att inte se till att det fanns tillräckligt med personal. Men hon ville i alla fall inte helt ansluta sig till tanken att lösa sjukhuskrisen på det sätt som nu anses nödvändigt att pröva, nämligen genom automation. Hon var rädd att sjukvården skulle bli opersonlig och hon kom därvid in på ganska sentimentala tongång-

ar. Men den automation som man på experthåll nämner — det var ju folkpartiet som förordade expertgrupperna — är en automation fram till sjuksäng- en. Man har aldrig tänkt att sjuksköterskan skall ersättas av en robot vid sjuksängen. Men vad är det för uppgifter som genom elektronisk databehandling och genom rationalisering på olika områden skulle kunna lösas med mindre personal, kanske med mindre kostnader och med större säkerhet? Jo, det är att få bättre journalföring, att samla in upplysningar i journalerna på ett bättre sätt för att därigenom få en säkrare bedömning av sjukvårdsfallen. Man får större möjlighet att följa behandlingen av en rad likartade sjukdomsfall, och behandlingsmetoderna kan kontrolleras bättre. Man kan få automatisk rekvisition av förnödenheter och mat, automatisk avisering till sjuk- kassa och folkbokföring, automatisk debitering av vårdavgifter och automatisk beläggningsstatistik. Över huvud taget kan den ekonomiska statistiken och bokföringen underlättas och journalerna bli lättillgängligare, förväxlingsrisken mindre o. s. v.

Detta kan inte för ett ögonblick anses vara någonting som stör patienten på ett sjukhus. Det är detta man vill åstadkomma med det organ som i dag aviserats i tidningarna, nämligen ett råd för rationalisering av sjukhusdriften. Fröken Elmén påstod att i det rådet sitter en rad framstående människor men ingen företrädare för sjuksköterskorna. Men det finns en företrädare för sjuk- sköterskorna också.

När man resonerar om bristen på läkare, sjuksköterskor och annan vårdpersonal brukar man ofta förebrå regeringen och naturligtvis regeringspartiet för att de inte har varit förutseende. Så sent som i förra veckan hade herr Ohlin som så många gånger förr, en omgång med ecklesiastikministern i sjukvårdsfrågan. Då sade han bl. a., att vi skall

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

inte bry oss om det som varit utan tänka på det som är i dag. Men detta har inte hindrat att de folkpartister, som tagit till orda här i dag, den ena efter den andra sagt att det är dåligt förutseende som gjort att vi hamnat i dagens brist-situation. Men alla som varit med en tid vet ju, att folkpartiet i början av femtiotalet inte var särskilt angeläget om att öka utbildningen av läkare och sjuksköterskor. Jag minns när herr von Friesen i denna kammare höjde ett varnande finger mot utbildning av för många läkare. Det var 1954 om jag inte missminner mig.

Jag vet att fröken Höjer pekade på att vi inte hade kvalificerade sökande för att fylla de sjuksköterskeskolor vi hade, och jag är övertygad om att hon visste vad hon talade om då. Fröken Höjer sade också så sent som 1960, att 1955 års misstag — hon avsåg då arbetskraftsutredningens alltför snäva arbetskrafts-prognos — har givit återklang ända tills nu. Hon var fullt medveten om att den prognosen betydte en del för bedömningen, och hon visste att ingen betvivlade den, när den lades fram.

Om man skall tala om den historiska bakgrunden bör man göra det på allvar och säga sig, att situationen i dag inte löses genom dessa ständiga gliringar till en enda grupp. Ingen i riksdagen var mera förutseende än någon annan vid den tidpunkten. Det har även förekommit andra reservationer t. ex. när det var tal om att utbilda andra yrkes-grupper som skulle kunna överta vissa av de sjukvårdsuppgifter, som nu vilar på sjuksköterskorna, då varnade fröken Höjer för detta. Hon var rädd för att man inte skulle få tillräckligt god kvalitet på den personal som skulle kunna tänkas överta en del av sjuksköterske-uppgifterna.

De frågor som man från folkpartihåll fört fram — det har i dag varit främst reservanterna som uppträtt som sjukvårdens riddare liksom tidigare i olika

interpellationer — har varit sjuksköterskornas löneförhållanden, förvärvs-avdraget, sambeskattningen, sociala förmåner för deltidsanställda o. s. v. När vi i dag i utskottsutlåtandet säger att frågan har kommit i något annat läge, menar vi bl. a. att en löneuppgörelse nyligen har träffats, som ger sjuksköterskorna bättre löner än tidigare. En sjuksköterska har nu en inkomst på 19 000 eller 20 000 kronor. Jag säger inte att det är för mycket, men det innebär en väsentlig lyftning sedan vi senast diskuterade frågan. Under sommaren har också prövats att låta pensionerade sjuksköterskor få behålla sin pension och få full lön. I år har denna åtgärd inte givit det resultatet att pensionerade sköterskor varit villigare att ta anställning. Men det sades i utskottet att förmånerna aviserades så sent, att de äldre pensionerade sjuksköterskorna inte hade möjlighet att planera för sin sommar på det sättet. Vi tror därför att åtgärden bör prövas flera gånger och att den då kan ge effekt. Beträffande deltidsanställda finns det nu möjlighet även för dem att få pension.

Folkpartiets främsta recept i dag är precis detsamma som det vi alla är överens om, nämligen en ökad utbildning av både läkare och sjuksköterskor. Det sker redan en intensiv upprustning och utbyggnad av läkarhögskolorna. Vi fattade i våras beslut om en ökning, och sedan dess har nya förslag om utvidgning i Lund och Göteborg framlagts. Man räknar med att nästa år kunna utbilda 650 läkare per år. Något därutöver lär väl inte kunna nås genom att man yrkar bifall till reservationen.

Bland andra frågor som tas upp i motionerna är rationaliseringsåtgärder. Här är utskottsmajoriteten kanske ännu mera positiv än t. ex. fröken Elmén, att döma av hennes yttrande nyss. Hon reserverade sig i viss mån mot åtgärder som skulle kunna onödiggöra en del sjuksköterskor och skaffa fram den nöd-

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

vändiga servicen genom annat yrkesfolk och genom automation. Statens medicinska forskningsråd har fört fram de tekniskt medicinska frågorna till inrikesdepartementet. I tidningarna i dag har också aviserats ett råd i anknytning till CSB som skulle medverka till att rikta in forskningen på sjukhusautomationen och hjälpa till att förenkla administrationen. Organisatoriska och rent tekniskt medicinska åtgärder skulle alltså främjas genom detta råd.

Beträffande utbildningen fick arbetsmarknadsstyrelsen, medicinalstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning i följd uppdraget att utbilda laboratorie- och röntgenpersonal, och redan i år har vi fått veta att laborantskolorna mångdubblats. Yrkesskolorna har startat utbildning av operations-, röntgen- och radioterapiassistenter. Vi har emellertid ännu inte kunnat utnyttja resultatet härav.

Reservationen innehåller inte något ytterligare förslag om hur vi snabbare skall kunna realisera de yrkesutbildningsplaner som är beslutade.

Vad återstår då i motionerna, utöver vad utskottsmajoriteten berört? Granskningen gäller då också centerpartiets motion som är precis lika intensivt intresserad av en ökad utbildning, ökad rationalisering och nya former för sjukvård, vilka kan avlasta sjukhusen och dra mindre personal.

Jag hörde att herr Börjesson i Falköping skilde sig från sina partivänner i utskottet och gick in för den folkpartistiska reservationen. Hans partivänner i utskottet har nöjt sig med den utformning som utskottsutlåtandet fått med hänsyn till vad som hänt under detta år med förhoppning om snabba tillfredsställande resultat. Herr Börjesson går emellertid som sagt in för reservationen.

Motionerna har inte tagit upp något område där inte utskottet varit lika intresserat av åtgärder. Vi har emel-

lertid med de upplysningar vi fått ansett motionerna besvarade.

På en punkt har herr Ohlins parti kanske inte tidigare fått så klart besked som det fått i dag genom tidningarna. Det gäller tillsättandet av experter. I och med att man fått detta råd, som redan tidigare funnits som ett samarbetsorgan, och under ett år diskuterat ämne efter ämne för att därmed komma fram till mer bestämda riktlinjer borde reservanterna kunna vara nöjda. Även om det här inte kallas skilda expertgrupper, utan är en grupp samordnad med den centrala sjukvårdsberedningen inryms expertis för forskning, teknisk expertis samt folk från medicinalstyrelsen och huvudmän m. fl.

Motionerna avser inte bara att få folk till sjukhusen, även om det har blivit huvudsaken. Det har också påpekats att det råder brist på folk inom socialvården. Från utskottets sida medges att man där inte kan peka på samma utveckling som i fråga om sjukvårdens personal. Men vad man vill från folkpartihåll är tydligen först och främst att skaffa experter för sjukhusfrågorna. Betänkandet med förslag om socionomutbildningen som nu är ute på remiss borde så snabbt som möjligt kunna ge ett utbyte i flera socionomer. Det hoppas utskottsmajoriteten. Ett bifall till reservationen kan inte heller på detta område leda till ett snabbare resultat.

I år har beslutats ett nytt socialinstitut i Umeå. Personalutbildningsberedningen har haft en grundkurs för vårdpersonal för fångvård, nykterhetsvård och ungdomsvårdsskolorna. Det är en försökskurs som har en alldeles för liten omfattning ännu. Men beredningen skall fortlöpande följa utbildningen av statens personal på dessa områden.

Det finns en annan grupp människor i behov av utbildning som berörs i en motion som vi skall ta ställning till senare i dag och som centerpartiet har väckt. Det gäller hemsamariter. Där

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

pågår en verksamhet som är mera intensiv än den något ämbetsverk tidigare har satt i gång. Det är arbetsmarknadsstyrelsen som håller i skaffet, och jag skulle tro att ingen kan klaga på farten och kraften i initiativ som kommer från det hållet.

Ett prognosinstitut inom arbetsmarknadsstyrelsen har upprättats och har åtminstone medicinalstyrelsens fulla förtroende. Det bör kunna ge oss förtroende korttids prognoser liksom prognoser för längre tid framåt. Det kommer att bli till stor hjälp för bedömning av behovet av vårdpersonal.

Även om det finns möjligheter att peka på områden just inom socialvården, där bristerna är stora och mindre uppmärksammade än inom sjukvården, så har man inte i motionerna framfört några förslag, som vi i utskottet kunnat biträda. Vi har ansett att de upplysningar vi har fått är sådana att vi kunnat låta oss nöja med dem för dagen. Det betyder inte att vi inte hoppas på en utveckling i ännu snabbare takt. Vi brukar emellertid vara praktiska i riksdagen och över huvud taget inte syssla med det som vi inte kan finna några lösningar på. Vi anser att det är praktiskt att man först får avsluta en utredning, innan vi begär en ny. Vi brukar undersöka vilka resultat det kan bli av de åtgärder man beslutat innan vi kräver att nya vägar skall anvisas. I den tron har vi i allmänna beredningsutskottet kunnat samsas om att anse motionerna besvarade och är övertygade om att beredningsarbetet på olika fronter bedrivs i snabbast möjliga takt.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till allmänna beredningsutskottets hemställan i dess utlåtande nummer 51.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att fru Eriks-

son i Stockholm i någon mån förvränger vad jag sade förut om rationalisering. Hon kallade mig sentimental. Jag framhöll att all rationalisering som kan underlätta personalens arbete så att den har större möjlighet att ägna sig åt den mänskliga vården är en fördel. Hur ofta hör man inte sjuksköterskorna tala om att man tyvärr inte hinner ägna sig åt patienterna i den utsträckning som en god sjukvård skulle kräva.

Fru Eriksson i Stockholm erinrade om att fröken Höjer på sin tid hade sagt att det var svårt att få elever till sjuksköterskeskolorna. Ja, men det har skett en oerhörd förändring sedan dess, och under de senaste fyra, fem åren har det varit en kraftig tillströmning till alla utbildningsanstalter på sjukvårdens område. Under sådana förhållanden borde det väl ha varit möjligt att dubblera kurserna och att över huvud taget utvidga utbildningen, i synnerhet med tanke på att det samtidigt har byggts många nya sjukhus och andra sjukvårdsanstalter.

Vidare har ju arbetafskraftsutredningen kanske mer än någon annan visat, att utvecklingen på arbetsmarknaden går mycket snabbt och att de siffror, som är aktuella vid en viss tidpunkt, kan vara föråldrade efter några år.

Allt detta gör det enligt vår mening nödvändigt att tillsätta några expertgrupper, som får i uppdrag att samordna och följa upp hittills framkomna förslag och att med ledning av nya erfarenheter bedöma vad som i fortsättningen kan behöva göras.

För att återkomma till rationaliseringsfrågan vill jag framhålla, att en rationalisering inom sjukvården nog inte medför lika stora personalbesparingar som industri- eller kontorsrationaliseringar. Vården av sjuka människor är dock på ett helt annat sätt personalkrävande än verksamheten inom dessa andra områden.

Slutligen vill jag säga, att jag inte

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

visste att sekreteraren fröken Inga Johnsson skulle anses representera sjuksköterskorna inom den tillsatta utredningen. Bland utredningens ledamöter i övrigt kunde jag inte återfinna någon representant för denna grupp.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm ansåg att det var litet svårt att fatta syftet med den enligt hennes mening löst utkastade tanke på expertgrupper som återfinns i en av motionerna och i reservationen.

Jag vill därför påpeka att motionen varit remitterad till två remissinstanser som uttalat sig ganska positivt till sådana expertgrupper. I varje fall finns det inte i de citat av yttrandena, som återgivits i utskottsutlåtandet, någon negativ inställning i detta hänseende. Medicinalstyrelsen säger bl. a.: »Enligt styrelsens mening är det vidare av stor vikt att en samordning kommer till stånd av allt det utredningsarbete, som har anknytning till motionens syfte och dess detaljer. Motionärernas krav på en vidgad långsiktig prognosverksamhet vill styrelsen kraftigt understryka.» Därefter tillägger visserligen medicinalstyrelsen, att det närmast torde ankomma på arbetsmarknadsstyrelsens prognossektion att handlägga dessa frågor.

Socialstyrelsen, som har samma inställning som medicinalstyrelsen, säger att styrelsen har »saknat resurser att verkställa prognoser som direkt tar sikte på utvecklingen av behovet av arbetskraft inom dess vårdområden. — — — Socialstyrelsen vill förorda att en sådan expertgrupp kommer till stånd i nu förevarande sammanhang.»

Vidare kan jag inte finna att det spelar någon roll vem som bär skulden till att det för ungefär tio år sedan uppgjordes en felaktig prognos. Huvudsaken är att vi nu försöker få rätsida på problemet. Enligt min mening är det

ganska ofruktbart med dessa historiska resonemang om vad olika personer sagt vid de tillfällen då frågan varit på tal.

Slutligen vill jag uttrycka en förhoppning om att den resignation, som talade ur fru Erikssons anförande när hon sade att vi här i riksdagen brukar vara praktiska och inte syssla med frågor som vi inte kan anvisa någon lösning av, inte skall vara signifikativ för riksdagen i dess helhet. Vi är helt enkelt tvungna, fru Eriksson, att finna en lösning av den fråga det här gäller.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill understryka att jag i mitt förra anförande framhöll, att man från myndigheternas sida har försökt komma till rätta med det problem det här gäller, men jag betonade samtidigt att det fanns anledning att även beakta de synpunkter som anförts i min motion och den till utskottet fogade reservationen. Ingen kan förneka att det vid våra sjukhus finns köer med människor som väntar på att få sjukvård. Man har därför starka skäl att pröva alla vägar som över huvud taget kan leda till bättre förhållanden.

I detta sammanhang vill jag med tillfredsställelse konstatera, att inrikesministern har tillsatt ett tekniskt-medicinskt råd. Men det hindrar inte att man bör ta under övervägande även de synpunkter som återfinns i den till utskottet fogade reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping sade nyss, att även de synpunkter som är framförda i reservationen kunde vara värda att ta fasta på. Menade herr Börjesson då, att vi vid sidan av det råd som vi i dag har fått konkret besked om — vi visste tidigare att det fanns en samarbetsgrupp, som sysslade med rationaliseringsfrågor —

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

skall tillsätta ett antal samordnade expertgrupper? Om motionen skulle vinna bifall vore det mycket bra att veta hur man har tänkt sig att dessa expertgrupper skall stå i förhållande till det nya rådet.

Fröken Elmén framhåller att man inte får rationalisera så mycket att patienterna får känning av det. Jag skall ta ett rationaliseringsobjekt ur ett föredrag som visar hur det nu går till när man skall ta blodprov på en patient på ett sjukhus.

»På rondan ber läkaren avdelnings-sköterskan att ombesörja ett blodprov, sköterskan antecknar detta på ett vanligt block, och efter rondan stämplar hon ut en remiss på en särskild blankett med patientens namn, ålder o. s. v. Hon skickar ett biträde med lappen den långa vägen till laboratoriet, där biträdet stoppar densamma i ett fack. Ett annat biträde öppnar så småningom luckan inifrån och tar ut de lappar, som samlats i facket och sorterar dem i olika högar. Därefter skickas en sköterska upp från laboratoriet till avdelningen, provet tas och sköterskan återvänder till laboratoriet, där provet analyseras. Svaret skrivs på remisslappen samt införes även i en liggare, där patientens namn, nummer o. s. v. även måste införas. Lappen bärs sedan eventuellt in till överläkaren på laboratoriet för underskrift. Därefter läggs lappen i ett annat fack i korridoren, där den hämtas av ett biträde från avdelningen nästa morgon för att återföras till avdelningssköterskan, som antecknar resultatet i journalen. På nästa rond finns då detta tillgängligt för läkaren.»

Ingen skulle väl känna någon saknad, om sådant kunde ske snabbare. Tvärtom skulle sjuksköterskan, om hon inte var så jäktad av att springa med lappar o. s. v., få tid att stanna en stund till hos patienten, vilket säkerligen skulle vara till stor fördel.

Vidare säger man att mycket har änd-

rats och att det var svårt att göra prognoser. Det är alldeles riktigt. Blir vi överens om det, behöver vi inte rikta så många förebråelser mot varandra för vad som gjorts i det förgångna.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att konstatera, att det inte skadar att man bland annat även söker pröva den möjlighet som dessa expertgrupper kan innebära för att vinna vad man äsyftar, nämligen att minska köerna vid våra lasarett.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag skall endast helt kort kommentera motionerna 321 i första kammaren och 400 i andra kammaren. Motionärerna, bland vilka jag befinner mig, är väl delvis skyldiga till att motionen inte blivit helt förstörd. Den har två ärenden. Först och främst syftar den till att ge en större chans åt den lägre sjukvårdspersonalen — d. v. s. undersköterskor och biträden — att gå vidare och få sjuksköterskeutbildning för att på det sättet underlätta rekryteringen till denna yrkesgrupp, varigenom man samtidigt tillgodoser rättvisekravet, att människor som kommer in i den lägre sjukvården och visar fallenhet för yrket genom utbildning skall kunna avancera till sjuksköterskor.

Vi har i motionen citerat ett stycke ur den s. k. Thapperska utredningen, där man säger sig önska en sådan vidareutbildning men inte anser sig behöva ta upp saken utan utgår från att dessa frågor beaktas vid den översyn av sjuksköterskeutbildningen som skulle följa efter utredningen. Då jag läser direktiven för denna 1962 års sjuksköterskeutredning kan jag emellertid inte finna att denna fråga är upptagen. Nu har emellertid allmänna beredningsutskottet sagt sig ha erfarit av utredningen att

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

så är fallet, och vi får väl låta oss nöja med detta besked.

Motionens andra ärende var att åstadkomma en skoladministrativ samordning mellan olika utbildningsgrenar inom sjukvården. Vi anför i motionen ett aktuellt exempel från en ort där man skall bygga ett lasarett, ett mentalsjukhus och ett vårdhem och där vederbörande landsting också har beslutat inrätta en sjuksköterskeskola. Skall man sörja för personalutbildningen på denna punkt, betyder det att dess olika grenar med nuvarande ordning kommer att sortera under olika departement, olika centrala verk, olika skolstyrelser, olika rektorer etc. Vi tycker att detta från många synpunkter måste vara en stor olägenhet.

Det borde vara möjligt att konstruera någon form av sjukvårdsskola som tillgodoser de olika utbildningsbehov som här har uppstått. Kan man komma dit-hän, befrämjar man på ett naturligt sätt den trappstegsmässiga utbildning som jag tidigare har talat om. Dessutom måste man härigenom absolut kunna spara på väl skickade skoladministratörer, som i detta fall lämpligen bör vara sjuksköterskor. Det måste också ges möjlighet till en mera rationell användning av lärarna, som likaså oftast är sjuksköterskor. Inte heller dessa åtgärder kan jag finna upptagna i direktiven för den tidigare nämnda sjuksköterskeutredningen.

Jag anser liksom alla övriga motionärer, att detta är ett mycket angeläget problem. Det är för övrigt inte på något sätt fråga om ett hugskott från oss få motionärer, utan samma tanke har förts fram från många håll. I en längre artikel har exempelvis direktören i Örebro läns landsting pläderat för en sådan ordning. Det måste väl vara särdeles betydelsefullt när förslaget kommer just från det landsting, där man har gjort så ytterligt mycket för att stimulera utbildningen av olika perso-

nalkategorier. Mina medmotionärer har från sina håll också erfarenhet av att detta önskemål är allmänt inom deras respektive landsting. Från Storstockholms område kan jag själv vittna om att frågan är synnerligen aktuell.

Jag tror inte att man kan säga att det föreligger eller under senare år har förelegat ett bristande intresse hos sjukvårdens huvudmän för utbildningsfrågorna. Själv har jag haft tillfälle att under ett par decennier följa ett landstings arbete, och under hela den tiden har utbildningsfrågorna varit aktuella. Man har haft klart för sig, att man inte bara kan bygga ut sjukhus utan att man också måste sörja för personalrekryteringen. Men jag är helt medveten om alla de flaskhalsar som nu finns när det gäller att bygga ut sjukhusvården. Det gäller att skaffa lokaler och det gäller att skaffa praktikplatser inom sjukhusen — en mycket svår fråga eftersom praktikanterna naturligen åtminstone under en viss tid är till olägenhet för dem som skall bedriva sjukvården.

Beträffande lärarfrågan vill jag gärna instämma med flera tidigare talare, att den är mycket besvärande för närvarande. Själv är jag i det predikamentet som en av de ansvariga för en yrkesskola, att jag just i dagarna måste ta ställning till om vi skall ställa in en kurs, som vi redan har elever till och som skall starta på måndag, därför att det ser ut som om vi inte kan skaffa de lärare vi behöver.

Det har blivit bra nära en konfliktsituation mellan sjukvårdens och personalutbildningens talesmän. Sjukvårdens talesmän säger att man inte kan bedriva sjukvård om man tar bort folk därifrån till utbildningsändamål, och samtidigt kan man inte lösa vårdproblemet om man inte sörjer för en utvidgad utbildning. Det är alltså en ond cirkel som vi är tvungna att bryta, och vi bryter den om vi följer vårt beslut här tidigare att successivt och långsiktigt bygga upp

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

utvidgade utbildningsresurser. Men vi måste också enligt min mening omedelbart vidta alla möjliga åtgärder för att ta vara på de resurser som föreligger i fråga om praktikplatser, personer som kan undervisa o. s. v. Det kan bäst ske om man river murarna mellan olika utbildningsområden och etablerar ett samarbete. Det är min förhoppning att detta också skall ske.

För närvarande förhindras det som jag tidigare har beskrivit av formella skäl, och i det synnerligen expansiva skede som vi nu är inne i måste en samordnad utbildning vara målsättningen. Det är verkligen inte oviktigt att man har målsättningen klar för sig då man planerar. Jag vet emellertid, att när det sitter utredningar kan man inte påkalla rätt till provisorier i fråga om t. ex. denna samordning mellan lägre vårdpersonals utbildning och sjuksköterskeutbildning. Därför hoppas jag desto mera på snabba resultat av den här av mig tidigare åberopade utredningen. Eftersom en av dess ledamöter, herr Kärrlander, står närmast mig på talarlistan, vill jag gärna till honom lämna över den för mig öppna frågan, om utredningen kommer att ta upp dessa problem trots att så inte tydligt framgår av direktiven. Jag begär självfallet inte att han skall antyda hur man i så fall skall lösa dem, men det är i alla fall en viss tröst att de är aktuella för utredningen. Om så är fallet, vill jag bara hoppas att man snart också kommer med synpunkter på problemen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i utskottet fått ett bestämt besked från den utredning, som skall planera sjuksköterskeutbildningen, att man redan har tagit itu med prövningen av en samordning med den lägre utbildningen. Med det beskedet har vi låtit oss nöja, eftersom man också gav oss den upplysningen att detta

måste komma i första hand. På ett mycket tidigt stadium av sitt arbete skall man alltså vara klar på den punkten. Därför uppfattade vi det så, att direktiven innebar även denna samordning.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Alla de problem, som diskuterats här i dag i anledning av motionerna och allmänna beredningsutskottets utlåtande, har ju under senare år ventilerats jag vet inte hur många gånger. Jag tror inte att jag överdriver om jag säger, att de uppslag som motionärerna haft denna gång inte skiljer sig från de förslag som har framkommit i föregående motioner och interpellationer. Det är alltså inga nya grepp motionärerna fått om problemet, utan de fortsätter och säger att här har vi bristerna, här vill vi ha förbättringar, och det är ju alla överens om. Men jag nödgas säga, herr talman, att några förslag i motionerna eller i reservationen, som skulle betyda en lösning av ens ett delproblem, har man inte lyckats åstadkomma.

Vad beträffar utbildningen av sjuksköterskor vill jag dock erinra om att det inte står så stilla på det området som motionärerna tycks föreställa sig. År 1957 var antalet sjuksköterskeskolor 27, och 1963 kommer det att vara 33. Det sammanlagda antalet elever vid dessa skolor var 1957 omkring 4 400, och förra året, som är det sista år jag har siffror för, hade det stigit till 5 300. Under de mellanliggande fyra åren ökade alltså elevantalet med cirka 900 eller nära 20 procent. År 1961 var hela antalet nyutbildade sjuksköterskor 1 500.

Fru Lewén-Eliasson påtalade alldeles nyss bristen på lärare, och det är riktigt att den är mycket besvärande. Men jag vill erinra om att det ändå har skett en kraftig ökning även där. Tidigare hade vi en lärarkurs om 20 elever per år; nu har vi tre kurser med sammanlagt 60

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

elever, alltså en mycket markant ökning.

I det sammanhanget vill jag också säga, att 1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen inte har så snäva direktiv som fru Lewén-Eliason tycks ha läst in. Utredningen är tvärtom oförhindrad — och kanske jag rent av kan säga skyldig — att ta upp frågan om samordning av utbildningen över hela fältet, alltså från sjukvårdsbiträdena via undersköterskorna fram till de färdiga sjuksköterskorna. På den punkten tror jag därför inte motionärerna behöver vara oroliga.

Men det var den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, som var den egentliga anledningen till att jag begärde ordet. Där säger reservanterna — och fröken Elmén framhöll samma sak — att sjukvårdens huvudmän bara har tänkt på att bygga fler och större sjukhus, men man har inte planerat någonting för att få personal. Detta, fröken Elmén, är en kraftig överdrift! Det framgår redan av de få siffror jag här anfört. Sjukvårdens huvudmän har inte bara tänkt på själva sjukvårdsanstalterna, ty som jag nämnde har alla sjuksköterskeskolor ökat sin elevintagning — där inte rent av nya utbildningsanstalter tillkommit.

Jag har läst de fem punkterna i reservationen mycket noga men har inte kunnat hitta något matnyttigt, när det gäller att åstadkomma bättre förhållanden. Herr Börjesson i Falköping förklarade att han var nöjd med utskottets skrivning, men att han ändå kommer att rösta för reservationen. Det förefaller mig underligt. Och både herr Börjesson och reservanterna frågar, om det ändå inte vore bra att tillsätta expertgrupper — alltså ovanpå alla de utredningar som nu är tillsatta eller kanske rent av är klara med sitt arbete. Jag tänker här exempelvis på den Thapperska utredningen, vars resultat nu efter hand genomföres ute på våra sjuk-

hus, och på den utredning som skall verkställa en allmän översyn av sjuksköterskeutbildningen samt på det tekniskt-medicinska råd som enligt vad vi i dag fått veta tillsatts av inrikesministern. Detta förefaller mig mycket underligt.

Herr Hamrin i Kalmar sade att remissinstanserna, däribland medicinalstyrelsen har ställt sig välvilliga till förslaget om samordnade expertgrupper, men ingen av dem har dock tillstyrkt förslaget. I stället har remissinstanserna ansett att prognosverksamheten bör ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen, där man har tillgång till ett prognosinstitut. Jag har inte kunnat få klarhet i vad reservanterna avser med sitt förslag om att tillsätta dessa expertgrupper, och man har inte preciserat vad det skulle vara för sorts experter.

Vidare sade fröken Elmén beträffande den senast tillsatta kommittén, att det i den inte finns med någon sjuksköterska. Där blev hon dock rättad av fru Eriksson i Stockholm. Fröken Inga Johnsson är ju sjuksköterska och därmed i allra högsta grad expert. Det missnöjet kan fröken Elmén sålunda inte fortsätta att odla.

På s. 17 i utskottets utlåtande säger reservanterna en annan mycket märklig sak, som jag ber att få citera. Där står nämligen: »Förslag till personalbesparande rationaliseringsåtgärder har lagts fram av den s. k. CSB-utredningen i form av förslag om utbildning av sjukvårdsadministratörer.»

Detta, herr talman, förefaller mig vara grundat mera på tro än på vetande. I den utredning som företagits rörande utbildningen av sjukhusadministratörer har jag nämligen inte hittat någonting som berättigar reservanterna att skriva, att om vi vid Uppsala universitet genast tillskapar en sådan utbildning för sjukvårdsadministratörer som leder fram till medicine pol. mag., och om vi dessutom har en särskild

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

institution för forskning på detta område, så innebär det en rationaliseringsåtgärd som kan minska personalbristen. Detta är, med förlov sagt, att tala om saker som man egentligen inte har någon kännedom om.

Jag skall ta upp en enda sak till. Fröken Elmén var inne på att man skulle förbättra situationen i allmänhet genom att stimulera till utbildning av industrisköterskor. Jag fick inget klart besked, om fröken Elmén menade att det skulle vara vanliga legitimerade sjuksköterskor eller en mellangrupp, något slags Epa-sköterskor. Menar fröken Elmén att det skall vara vanliga sköterskor, så kan det väl inte sägas vara någon stimulans till minskning av personalbristen att splittra upp personalen i nya personalkategorier. För övrigt är mitt intryck från det verksamhetsområde som jag känner till att i och med att landstingen blivit huvudmän för sjuksköterskorna inom den öppna vården har man inom industrien inte varit så intresserad av att utbilda speciella sköterskor, eftersom man då fått betala dem själv. Därför har en rad industrier, åtminstone i min hemtrakt, slutat med att ha särskilda industrisköterskor. Man tycker helt enkelt inte det finns anledning att ha sådana när landstinget är huvudman för vården och alltså skall svara för hela detta vårdområde.

Det anses sålunda under dessa förhållanden inte vara motiverat att bygga på med särskilda industrisköterskor. Jag har här inte tagit någon ställning till detta förhållande utan bara refererat åsikterna. Men jag tror, herr talman, att om man nu skulle försöka stimulera vissa av våra sköterskor att bli s. k. industrisköterskor är det inte säkert att efterfrågan på sådana inom industrien skulle vara så stor att utbildningen fick någon betydelse för lösandet av bristproblemen.

Låt mig sammanfatta resonemanget

genom att säga, att vad som nu har föreslagits och vad som är under utredning, hela den aktivitet som kännetecknar detta område, kommer väl så småningom att ge utslag som förbättrar den rådande bristsituationen. Motionärerna har enligt min mening inte kunnat bidra med någonting nytt som skulle lösa krisen bättre än vad fallet blir vid ett bifall till utskottets hemställan. Jag yrkar bifall till denna.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander har svårt att förstå vad som menas med expertgrupper. Jag vill då understryka vad jag sade förut, att de två remissinstanser som yttrat sig har tydligen förstått vad som menas. De har inte i de delar av yttrandena som citeras i utskottsutlåtandet varit negativt inställda till motionen, och jag förmodar att remissyttrandena i de delar utskottet inte citerar ej heller varit negativa — det borde väl i så fall ha redovisats i utlåtandet.

Men vad som är viktigare än att herr Kärrlander inte förstår vitsen med expertgrupper är att inrikesministern tycks göra det. Motionärerna hoppas att den förståelsen skall fortsätta. Inrikesministern tillsatte så sent som i går en expertgrupp för rationalisering av sjukhusdriften — det gällde tydligen närmast forskning och forskningsrön. I händelse denna expertgrupp inte kan ta hand om de nu aktuella frågorna hoppas jag att inrikesministern fortsätter på den inslagna vägen och tillsätter ytterligare en expertgrupp för att söka få litet ordning på dessa för sjukvården så akuta frågor.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är att det tydligen blivit en missuppfattning av vad jag sade i

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

mitt anförande. Jag slutade — jag har det ordagrant uppskrivet — med att anmäla att jag till viss del är tillfredsställd med utskottets skrivning, men trots detta anser jag att frågan är så viktig att det finns anledning att pröva de förslag som är framförda i reservationen, och då innefattar det givetvis också expertgrupper.

Jag har velat säga detta, eftersom tydligen en missuppfattning uppstått på denna punkt.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Trots att herrar Hamrin i Kalmar och Börjesson i Falköping försöker att förklara detta med expertgrupper måste jag säga, att mig förefaller det som om man vill ha en expertgrupp för expertgruppens egen skull. Den skall staplas ovanpå allt som nu finns. Man säger, att visserligen är det bra att inrikesministern tillsatt ett teknisk-medicinskt råd, men det kunde väl ändå vara en fördel att ha en expertgrupp till. Herr Hamrin i Kalmar går till yttrandet från medicinalstyrelsen, som han anser vara välvilligt. Men, herr Hamrin, medicinalstyrelsen säger att denna expertgrupp lika väl kunde lyda under arbetsmarknadsstyrelsen, som redan har ett prognosinstitut.

Herr talman! Jag är fortfarande kvar på den ståndpunkten att motionärerna och reservanterna inte har uppvisat något sakligt fog för att man ytterligare skulle utvidga skaran av de olika expertgrupper och utredningar som är nödvändiga. Det kan inte ens ur samordningssynpunkt för närvarande påvisas några sådana behov.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det finns anledning att uttala sin glädje över den ånger som folkpartiet nu lägger i dagen i frågan om utbildning av sjukvårdspersonal m. m. — ty jag tolkar det intresse som

man nu visar så, att man ångrar att man inte under den tid de hade politisk makt använde denna till att bygga sjukhus och sjukvårdsinrättningar och till att ordna utbildningen på detta område. Dåförtiden gjorde herrarna och damerna mycket litet. Låt mig bara som exempel ta det län jag representerar. År 1937 hade vi där en landstingsstat som understeg 3 miljoner kronor, varav några hundra tusen kronor gick till hälso- och sjukvård. Nu är vi uppe i 43 miljoner kronor enbart för hälso- och sjukvård.

Det har på de senaste åren skett oerhört mycket på detta område. Hur var det med lönerna för sjukvårdens personal så länge herr Ohlin och hans borgerliga kamrater styrde? Det var en oerhörd underbetalning. Vad har herr Ohlin gjort under senare tid för att komma till rätta med alla dessa problem? Han har talat om skattesänkning och sambeskattning, så att det verkat som om han försökte skrämma bort människor från dessa yrken. Det är anmärkningsvärt att de som har skapat en sådan här ohållbar situation efteråt ger sig ut för att vara något slags missionärer. De försöker att verka sympatiska på ytan, men hur det är under skalet ställer man sig frågande till.

När man ser på vad som gjorts under senare tid av den nuvarande inrikesministern, måste man erkänna att det verkligen har skett väsentliga ting på sjukvårdens område. Alla de frågor som i detta sammanhang kommit fram i motioner och interpellationer och på annat sätt har inrikesministern och sjukvårdens huvudmän redan försökt komma till rätta med på bästa möjliga sätt. Men man kan icke rätta till alla misstag på en gång. Vi kan inte bygga ett sjukhus eller genomföra en utbildning omedelbart, utan detta tar en viss tidrymd. Hade man från borgerligt håll i början och i mitten av 1950-talet för-

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

sökt att tillmötesgå de krav på utbildning som vi då ställde, skulle läget nu ha varit ett annat.

Det talas i debatten om utredningar och expertgrupper. Jag anser att vi har tillräckligt med utredningar och expertgrupper. Vi måste också se till att det blir någon sjukvård. Vi, som rent praktiskt har att sköta om sjukvårdsverksamheten ute i länen och på andra plan, har redan varit med om att sätta till utredningar av olika slag, och det finns expertgrupper på i varje fall alla större sjukhus i landet. Man frågar sig mot denna bakgrund: Skall vi avdela ytterligare personal som inte kan få några nya arbetsuppgifter utan bara skall sitta och ingenting göra?

Jag tror, herr talman, att orsakerna till de brister som finns inom hälso- och sjukvården dels ligger i gamla synder och dels i att det har skett en så snabb utveckling inom dessa områden. De brister som föreligger när det gäller läkare, tandläkare, sjuksköterskor och biträdespersonal beror på gamla synder. Vi har nu fått rusa fram på ett sätt som vi icke kunde drömma om tidigare. Det är givet att det därvid uppstår svårigheter, något som är i allra högsta grad beklagligt.

Men, herr talman, jag skulle, när vi nu står inför nästa års arbete, vilja fråga hur exempelvis folkpartiet kommer att ställa sig i de praktiska frågorna. Vi har t. ex. en disciplin, anestesi, d. v. s. narkosläran, som är underutvecklad. Kommer vi att få låt oss säga en narkosöverläkare i professors grad vid alla de medicinska högskolorna? Det lär inte finnas någon narkosläkare med professors grad för närvarande.

Om vi skall ha en utbildning, måste vi ha forskning och lärare, och detta finns inte i tillräcklig omfattning. Det är först under senare år som en verkligt stor upprustning har börjat ske på detta område.

Herr talman! Vi håller på att arbeta

på alla de områden där bristsituationer har påpekats. Inom det län jag har äran företräda har vi försökt göra vad vi kan för att möta den hastiga utveckling som har ägt rum inom sjukvårdens område.

Om man t. ex. läser det interpellationssvar som ecklesiastikministern gav till herr Ohlin angående läkarutbildningen, skall man finna att vi har utökat utbildningen av läkare, tandläkare och sjuksköterskor till nästan det dubbla, trots att man bara för några år sedan varnade för att det skulle uppstå ett proletariet inom dessa yrkesgrupper. Jag frågar: Hur skulle det ha stått till om vi inte hade fört en mera aktiv sjukvårdspolitik än folkpartiet och andra partier ville ha i början och i mitten av 50-talet?

Herr talman! Jag har inget att erinra mot utskottets hemställan.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Den debatt som förts här i dag verkar på mig litet underlig i det avseendet att diskussionen gäller en sak som egentligen inte borde beröra riksdagen i så hög grad som här har gjorts gällande. De påtalade bristerna i fråga om sjuksköterskepersonal torde hänföra sig till vårdområden som har städer och landsting som huvudmän, och debatten kanske i stället borde ha förts på det hållet.

Emellertid torde det inte råda något tvivel om att vad som här har sagts om det svåra läge i fråga om personaltillgång, vari sjukvården befinner sig, är riktigt. Jag betvivlar att det i något landstingsområde eller hos någon huvudman eljest finns en fulltalig personaluppsättning så att man kan utnyttja alla tillgängliga vårdplatser. Läget torde i stället vara det, att ett allt större antal vård sökande icke kan omhändertagas och att allt längre väntelistor uppstår hos sjukhusläkarna och allt längre

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

väntetider för de människor som behöver undergå operation.

Som ordförande i en sjukhusdirektion kan jag inte underlata omtala att en väntelista för operationspatienter på mellan 300 och 400 numera tyvärr inte är någon ovanlig företeelse, trots att huvudmannen i det fall jag avser sedan länge har förutsett den situation vi har i dag och verkat för att den skulle mildras såvitt möjligt. Det är svårt att finna radikala medel. Uppenbart är emellertid att något måste göras. Det försiggår en stark förslitning av personalen på våra inrättningar på grund av den enormt stora arbetsbörda som den genom sin lojalitet mot sjukhusen påtar sig.

Här har sagts att många utredningar fortfarande arbetar på dessa frågors lösning och att det fördenskull inte skulle finnas anledning för riksdagen att närmare diskutera dessa problemställningar. En av de utredningar som har arbetat och redovisat förslag i ämnet är den av talman Thapper ledda utredningen om överföring av vissa arbetsuppgifter på andra personalgrupper. Sannolikt kommer många tjänster att kunna besättas tack vare de lösningar som denna kommitté kommit fram till, exempelvis genom avlastning av sjuksköterskornas arbetsuppgifter på expeditjonsbiträden, undersköterskor och annan personal. Men detta är åtgärder som enligt mitt förmenande borde vidtagas omgående och samtidigt över hela linjen för att en verklig lättnad skall komma till stånd. Utbildningen borde här effektiviseras genom tillsättande av flera klinicklärarinnor — hur svårt det än kan vara att få tag i dessa i dag.

Vad sedan gäller sjuksköterskornas antal har jag den bestämda uppfattningen att en prognos — och det är väl här som riksdagen bör komma in i bilden — är nödvändig, men det kanske först och främst bör göras en prognos för varje huvudmannaområde för att få en uppfattning av det antal sjuksköterskor som

kan behövas där. Tyvärr sker inte detta i dag. Tyvärr finns det fortfarande huvudmän som inte ägnar denna sak tillräcklig uppmärksamhet. Det hjälper då föga — och det kommer i framtiden att hjälpa föga — om vissa huvudmän inom sina områden genom olika åtgärder i rationaliserings-, effektiviserings- och trivselfrämjande syfte verkar för en positiv lösning av problemet. Resultatet blir som helhet betraktat endast att det fortfarande inom landet är en brist-situation, och det kanske till och med uppstår konkurrens mellan huvudmännen om arbetskraften. Här skulle därför vara värdefullt med litet mera långsiktig prognosverksamhet, vilket också medicinalstyrelsen mycket kraftigt har understrukt.

Tyvärr har utskottets majoritet inte ens i detta fall ansett sig behöva ta ställning till föreslagna åtgärder. Vi kanske också skall uppmärksamma den tendens som gör sig påmint på läkarsidan, där det i dag många gånger är svårt att besätta underläkartjänster, kanske speciellt inom kirurgien. Sannolikt sammanfaller denna tendens med att utbildningen är betydligt mindre till sin omfattning än antalet ledigförklarade tjänster samt med att man i denna situation av naturliga skäl väljer andra specialiteter än de mest arbetskrävande.

Situationen inom sjukvården är med andra ord i dag så ömtålig att den med alla medel måste uppmärksamt följas och åtgärder i god tid insättas för att vi inte skall råka in i verkligt kaos.

Jag beklagar att utskottets majoritet inte har funnit denna fråga värd ett mera positivt ställningstagande vad gäller prognosverksamheten. Jag erkänner att vad som har sagts i utskottets utlåtande om de åtgärder som har vidtagits och resultatet av dem är riktigt, men jag har också den uppfattningen att frågan trots detta inte som helhet är löst, och jag kommer, herr talman, vid röstningen att följa reservanterna i utskottet.

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! När man nyss lyssnade till herr Lundberg, kunde man få den uppfattningen, att socialdemokraterna övertog regeringsmakten 1957 när inrikesminister Johansson tillträdde. Men det var ju cirka ett kvartssekel tidigare som regeringsmakten i huvudsak övergick till det socialdemokratiska partiet.

Utskottets ordförande sade för en stund sedan, att reservanternas motivering var storartad men att klämman var utomordentligt mager. Jag vill till detta bara säga att debatten i dag har visat, att det finns många problem på både de medicinska och de sociala vårdområdena som det är angeläget att lösa. Det har erkänts, jag tror jag vågar säga, av alla talare. De flesta anser att det är möjligt att göra mer åt de problem som i dag aktualiserats. Även regeringen har ansett, att det är möjligt att göra mer. Därom bär tillkomsten av ett tekniskt-medicinskt råd klart vittne. Detta råd täcker ett stort område, där det finns många delproblem att gripa sig an med. Vi tror därför att expertgrupper — eller kalla dem gärna råd — skulle behövas på flera områden, inte ovanför — som herr Kärrlander uttryckte det — utan vid sidan om den expertgrupp som tillkom i går. Det skulle t. ex. behövas en expertgrupp som arbetade med frågan hur man skall få personal till det sociala vårdområdet och till sjukvården över huvud taget.

Det pågår nu utredningar av olika delproblem inom vårdområdena. I några fall har utredningarna pågått länge, och jag vill gärna upprepa att vi tacksamt noterar det som gjorts och göres. Jag vill också gärna ge inrikesministern en blomma för det. Men samtidigt pekar undersökningar och prognoser på att personalbristen förvärrats. Vi måste se till att praktiska åtgärder vidtas utan dröjsmål, så att vi omedelbart kan öka vårdmöjligheterna och minska väntetiderna för de vårdbehövande och även

skapa bättre arbetsförhållanden för alla dem som i olika befattningar arbetar inom sjukvård och socialvård.

Därför anser reservanterna att det är riktigt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär tillsättande av det antal samordnande expertgrupper som befins lämpligt för att inom vårdområden, där det råder svår personalbrist, föreslå sådana skyndsamma reformer och åtgärder som syftar till att minska denna brist och därigenom skyndsamt stärka den medicinska och sociala vården. Det gäller alltså att liksom samla ihop och verkställa de förslag som kan komma från de många utredningarna.

Vi har också understrukit behovet av prognosverksamhet, och vi tror att det behovet är väl dokumenterat.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Reservanterna hänger envist fast vid påståendet att de kommit med något värdefullt i sin reservation.

Herr Westberg sade nu att det, vid sidan av den expertgrupp han läst om i tidningarna i dag och som vore bra, kunde behövas flera sådana. Men vad är det för expertis man skulle behöva och som inte är företrädd i detta råd? I detta råd ingår ju de förnämsta företrädarna för sjukhusadministration och sjukvård över huvud taget. Där finns även företrädare för sjuksköterskor, där finns medicine professorer och där finns tekniker med speciell inriktning på det medicinsk-tekniska området. Det vore värdefullt att få höra vad det är för ytterligare expertis som folkpartiets reservation avser.

Man har även sagt att det skulle behövas ett prognosinstitut, så att vi kan göra framtidsberäkningar. Som stöd för den uppfattningen citerar man medicinalstyrelsen. Det är riktigt att medicinalstyrelsen har sagt att det är ytterst värdefullt med säkra långsiktiga prognoser. Men medicinalstyrelsen påpekar också att

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

arbetsmarknadsstyrelsen nu fått ett prognosinstitut och att det är dess sak att sköta denna uppgift.

Det hade varit märkvärdigt, om medicinalstyrelsen sagt att det inte är värdefullt med prognoser. Socialstyrelsen har också sagt att, sedan vi nu fått ett prognosinstitut på arbetsmarknadsstyrelsen, så kan man vänta sig att det där skall finnas goda möjligheter att göra systematiska kalkyler för de aktuella vårdområdena.

Vad nytt i reservationen? Underkänner man arbetsmarknadsstyrelsens prognosinstitut eller vill man ha flera prognosinstitut att välja mellan? Någon skillnad i uppfattning om behovet av utbildning finns inte mellan utskottsmajoriteten och reservanterna; och har inte heller framkommit under denna diskussion. Men expertgrupperna är mystifierade.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm sade att reservanterna och deras talesmän envist hänger kvar vid uppfattningen att deras reservation skulle innehålla något nytt. Jag vill påpeka, att reservationen var skriven när dagens offentliggörande av den av inrikesministern tillsatta expertgruppen kom.

Jag vill också upprepa vad jag sagt tidigare, att om denna expertgrupp kan ta hand om dessa frågor är det bra. Men skulle det behövas ytterligare expertgrupper för att studera frågor som den nu tillsatta gruppen inte är avsedd att lösa, hemställer jag vördsamt att vi får ytterligare sådana grupper. Och det tror jag också att vi kommer att få, fru Eriksson.

Beträffande prognoserna är det självklart att vi inte skall stapla det ena prognosinstitutet på det andra. Men jag vill också framhålla, att det både i remissyttrandena och under debatten här i dag i kammaren har påpekats, att yt-

terligare insatser här behövs. Jag hänvisar bara till vad herr Dahlgren sade. Jag tycker det är riktigt. Det behövs prognoser för de olika landstingsområdena ty de är nödvändiga för att dessa skall kunna klara utbildningsfrågorna och därmed behovet av arbetskraft på sjukvårdens område.

Det påpekas också i remissyttrandena, att det saknas medel hos socialstyrelsen för att verkställa de prognoser, som man där behöver göra. Det borde inte vara så svårt att förstå att det även där behövs en insats.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Den siste ärade talaren, herr Hamrin i Kalmar, anförde som en förmildrande omständighet, att reservationen till det föreliggande utskottsutlåtandet var skriven innan inrikesministern hade tillsatt sitt senaste expertråd. Herr Hamrin menade också att det naturligtvis är bra, om detta råd kan uträtta något. Men för säkerhets skull, tillfogade han, kunde det tänkas att det behövdes något mer. Han vidhöll därför yrkandet i reservationen.

Herr Westberg säger, att dessa expertgrupper inte skall staplas ovanpå varandra utan arbeta jämsides. Men det är ett allmänt tal. Jag saknar fortfarande en konkretisering i fråga om vad expertgrupperna skall syssla med. Vi har nu medicinalstyrelsen, som väl får anses vara en expertinstitution. Vi har vidare CSB, som också torde få anses vara en expertorganisation. Vi har Landstingsförbundet som representerar den störste huvudmannen på sjukvårdsområdet och som om några år kanske blir den ende huvudmannen, där bedrivs ständig rationaliseringsverksamhet och ett ständigt arbete för att samordna dessa problem.

Jag förstår praktiskt taget inte alls hur man, som fru Eriksson i Stockholm också påpekade, så envist kan hålla fast vid kravet på inrättandet av dessa så

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

kallade expertgrupper, då man saknar förmåga att konkretisera deras uppgifter. Jag skulle vara mycket intresserad om reservanternas nu komme och sade: Det här och det där tycker vi skall uppdras åt särskilda expertgrupper att utreda. Så länge det saknas en sådan konkretisering är reservanternas synpunkter ett allmänt tal utan någon täckning.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Till herr Kärrlander och fru Eriksson i Stockholm vill jag ställa en fråga: Om denna debatt hade förts i går, skulle man då också ha varit lika angelägen om att framhålla att det icke behövdes några ytterligare expertgrupper?

Sedan har jag uppfattat saken så att den expertgrupp, som tillsattes i går och som vi fick veta om i morse, skall i huvudsak syssla med rationaliseringsfrågor. Det är givetvis ett mycket viktigt avsnitt i detta stora sammanhang. Men det är icke bara detta vi vill komma åt, utan även utbildningsfrågorna över det stora vida fält som det här gäller. Vi som var med i beredningsutskottet i våras hade ju då tillfälle att delta i en studieresa och se hur det låg till inom alkoholistvården och konstatera det stora behov som där föreligger av differentiering, utbyggnad, större personal etc. Jag tar det som ett enda exempel på de stora problem vi här brottas med. Är det så tvärsäkert att vi nu lyckats lösa allt detta och kan sätta punkt?

Enligt min mening skulle vi få nytta av expertgrupper som finge taga om hand olika delar av detta stora komplex och söka utvinna resultat, som skulle kunna användas för att på ett snabbt och effektivt sätt nå fram till en bättre ordning på dessa områden.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Så nytt är inte detta

organ, att vi inte skulle ha kunnat föra diskussionen och vara tillfredsställda för några dagar sedan. När vi skrev utlåtandet i utskottet, hänvisade vi till de upplysningar vi hade fått om att en arbetsgrupp hade varit verksam under mer än ett år, att denna arbetsgrupp haft fortlöpande diskussioner om olika problem för att så småningom utmynna i en mer fast grupp som har kallats för ett råd för sjukhusdriftens rationalisering. Det är ingenting som har förändrats från i går till i dag i den delen. Organet har officiellt inte haft ett namn, men det har varit verksamt på samma sätt som det avses skola bli i fortsättningen. Det har haft en rad experter, och kanske ännu fler än som sitter i rådet har deltagit i förberedelsearbetet. Det var på basis av en upplysning att en arbetsgrupp fanns som följde rationaliseringsfrågorna som vi i utskottet kunde avstyrka förslaget om ännu fler expertgrupper.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Nu har tydligen fru Eriksson i Stockholm accepterat i varje fall en expertgrupp, nämligen det nu tillsatta rådet för sjukhusdriftens rationalisering. Jag skulle tro att fru Eriksson så småningom även kommer att acceptera flera expertgrupper, ty det är inte så som herr Kärrlander tycks tro att sådana expertgrupper kommer att få söka efter uppgifter. Hela denna debatt har visat vilka uppgifter som föreligger och som måste lösas. Om debatten inte räcker till som underlag i det fallet kan man gå till utskottets utlåtande, som redovisar hela raden av frågor.

Att döma av de tidningsartiklar som förekommit beträffande detta nytillsatta råd för sjukhusdriftens rationalisering ligger dess uppgifter mest på en tyngdpunkten förlagd till forskningen. Jag skulle tro, som jag förut framhållit,

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

att detta råd inte räcker för att lösa alla dessa frågor. Jag tror att det behövs flera expertgrupper på både det ena och det andra området för att ta hand om det stora frågekomplex som är redovisat här i dag. Jag tror, fru Eriksson, att vi kommer att få dessa expertgrupper vare sig det blir ett bifall till reservationen eller inte. Jag skulle dock helst se att kammaren bifaller reservationen för att därmed påskynda saken.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skulle naturligtvis inte lägga mig i denna debatt, eftersom det egentligen är fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t, vilken jag i så fall fått ta emot. Men jag vill ändå säga ett par saker framför allt med hänsyn till det sista som berörts, nämligen frågan om vad expertgruppen skall göra och varför den har kommit till.

Låt mig först säga att sedan jag har lyssnat har jag fått den uppfattningen att man på ömse sidor har ett mycket positivt intresse för att någonting skall göras, att man är helt medveten om de svårigheter som vi befinner oss i, att vi måste ha mera personal, måste ha den utbildad, måste försöka vidta alla åtgärder som kan göras för att underlätta för de gifta kvinnorna att gå in i arbetet, att vi måste tillvarata alla möjligheter som kan föreligga i fråga om utnyttjande av tekniska hjälpmedel inom vår sjukvård.

Då det gäller personalbehovet och utbildningen får jag förmodligen tillfälle att i nästa vecka diskutera denna sak i denna kammare på basis av en interpellation som herr Ohlin har väckt. Därför skall jag inte nu ta upp problemet ytterligare utan bara beröra den andra frågan, nämligen rationaliseringen inom sjukvården och vad den kan uträtta.

Detta är ingenting nytt. Det är inte så att vi plötsligt har kommit under-

fund med att här kanske någonting brister, att vi lämnat något åsido. Vi har under ett par år diskuterat vilka vägar man skall gå fram på och om man kan använda sig av den moderna datatekniken. Låt mig säga, att de erfarenheter som vi fått oss presenterade exempelvis från Amerika av medicinska forskare och tekniker klart visar på att det finns ett område som man ännu inte i vårt land har prövat och som förmodligen kan ge oss mycket. Den diagnostisering, hälsovårdsundersökning och allmänna hälsokontroll, som vi försöksvis påbörjat i Värmland, bygger delvis på utnyttjandet av modern datateknik. Här har vi alltså förstått att för att komma fram till ett resultat måste vi ha med forskare, både tekniker och medicinska forskare, administratörer och andra. I juni månad i fjol hade vi en sammankomst i riksdagshuset, till vilken vi hade kallat representanter för dessa grupper, framför allt från den medicinska och administrativa sidan. Då gällde det hur snabbt vi skulle kunna komma till rätta med en del av de svårigheter som vi förväntade oss inför sommaren. Det var då vi tillskapade den samarbetsdelegation, som verkat sedan dess. Men redan vid den sammankomsten sade jag till denna församling, att avsikten var att vi skulle tillskapa en teknisk-medicinsk arbetsgrupp, som skulle utan några bundna direktiv sysselsätta sig med hela denna problematik, men att tidpunkten ännu inte var inne för att vi skulle kunna presentera hur hela detta arbete skulle kunna läggas upp.

Sedan har det inträffat att tekniska forskningsrådet, i vilket generaldirektör Rosén är ordförande, under ungefärligen ett och ett halvt å två år har ägnat sig delvis åt dessa uppgifter. Man har haft några av sina medarbetare sysselsätta med att se litet på sjukhusfrågorna, problemet om sjuksköterskornas arbetsuppgifter o. s. v., och tidigt

Åtgärder för tillgodoseende av personalbehovet inom de sociala och medicinska vårdområdena

i våras kom generaldirektör Rosén upp till mig och sade att tekniska forskningsrådet hade kommit fram till att här föreligger ett mycket stort arbetsområde som ännu icke är tillräckligt bearbetat och där det gäller att sätta in forskare på olika gebit. Han sade också till min stora glädje och tillfredsställelse att man från tekniska forskningsrådets sida var beredd på att sätta medel från forskningsanslagen till sådana uppgifter. Det är klart att detta var, som jag sade, utomordentligt glädjande ur vår synpunkt. Men han sade också att det krävdes en samverkan mellan medicinare, tekniker och administratörer och att det därför vore riktigt att vi från sjukvårdens sida toge initiativ till bildandet av en sådan expertgrupp.

Det är detta som ligger bakom den kallelse som sedan skickades ut till det möte som vi har haft i höst, vars resultat blev den delegation om vilken vi lämnat uppgifter i dagens tidningar. Tillåt mig erinra om att den sammankomst vi hade med tekniker och forskare hölls den 18 oktober. Det var en utomordentligt intressant överläggning, där både de medicinska experterna och teknikerna helt var överens om vilka möjligheter man skulle kunna ha att inom vårt sjukvårdsarbete begagna moderna tekniska resurser. När vi kom att diskutera hur arbetet skulle läggas upp var det ganska rimligt att vi då sade oss: Vi har en central sjukvårdsberedning, omorganiserad sedan något år tillbaka med den nya uppgiften att i huvudsak svara för och leda rationaliseringsarbetet inom vår sjukvård. Det finns alltså ett sådant statligt organ, som byggts ut och som vi tillfört experter. Vi ville anknyta hela denna verksamhet till centrala sjukvårdsberedningens arbete. Det är därför vi fått vår talman såsom ordförande; han är ju samtidigt ordförande i centrala sjukvårdsberedningen.

Många tycker naturligtvis att detta är ett mycket stort råd — det är 16—18 deltagare. Låt mig då bara säga att avsikten är att detta råd skall sammanträda tre å fyra gånger om året för att diskutera hela sjukvårdsområdet. Ur dessa diskussioner hoppas vi att man skall få fram de uppgifter som skall specialbehandlas och på vilka man skall sätta in expertgrupper. Rådet är alltså oförhindrat att ta upp praktiskt taget allt som rör sjukvården. Så långt jag kan förstå är detta precis det som flera talare, vilka stött reservationen, efterlyser. Det är därför jag har velat lämna denna uppgift. Det finns ingen anledning att strida om en sak som vi borde kunna vara helt överens om. Rådet skall arbeta förutsättningslöst, och i den mån vi kan få fram tillräckliga ekonomiska resurser väntar vi oss utomordentligt mycket av denna verksamhet. Därför tycker jag att även om beslutet blir i enlighet med vad beredningsutskottets majoritet föreslagit, bör alla i kammaren kunna känna sig nöjda — även jag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlsson i Huskvarna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Nestrup m. fl.

Landsbygdens avfolkning

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Carlsson i Huskvarna begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 60 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Landsbygdens avfolkning

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av väckta motioner angående landsbygdens avfolkning och angående vissa landsbygdproblem.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 52 behandlas bl. a. en motion av herr Widén och mig, där vi föreslår en samlad statlig insats för att möta de allvarliga problem som avfolkningen i glesbygderna medför. Det rör alltså den ena sidan av det stora problem som den allmänna strukturomvandlingen av vårt samhälle skapar. Den andra sidan är de problem som uppstår i de expansiva regionerna, kö- och bristsituationerna. Denna fråga är vittomfattande och komplicerad, och det skulle vara väl motiverat att här i kammaren debattera den. Men, herr talman, med hänsyn till att en omfattande debatt redan hållits om likartade problem i Tornedalen och att det finns de som är liknande i andra delar av landet med glesbygdregioner, skall jag be att få begränsa mig till några enstaka punkter.

Det är givet att dessa problem, som vi fått en så färgstark skildring av, ger upphov till frågor, som vi som bor i dessa regioner, har svårt att svara på. Skall man kunna hålla den samhällsliga standarden uppe i dessa bygder, där utglesningen minskar skatteunderlaget och gör det allt svårare att till rimliga kostnader tillgodose kraven på kommunikationer, varuförsörjning och service av olika slag? Till detta kommer de psykologiska och kulturella problem som avfolkningen skapar.

På några punkter har utskottet ställt sig positivt till våra förslag. Jag vill gärna ta fasta på vad utskottet säger om den utredning som skall tillsättas i syfte att ge företagareföreningarna större möjligheter att göra en effektiv insats. Det är givet att företagareföreningarnas arbete i dessa regioner är värdefullt. Företagsamheten har ofta kapitalsvårigheter.

Jag ber vidare att få citera vad utskottet säger i slutet av sitt yttrande: »Utskottet finner emellertid angeläget, att de resultat som framkommer genom utredningsarbetet och genom erfarenheterna i den praktiska verksamheten så snart ske kan leda till åtgärder.» Detta vill jag starkt stryka under. Ju längre vi väntar med att göra en samlad statlig insats på detta område, desto svårare blir problemen att lösa.

Staten gör redan nu vissa insatser, men dessa har enligt min mening något av krisåtgärder över sig: man startar t. ex. beredskapsarbeten för stora summor i de bygder där ordinarie arbetstillfällen inte står till buds. Det är naturligtvis viktigt att ge folk arbetstillfällen, men man kan fråga sig om det inte vore riktigare av samhället att försöka finna en mer långsiktig lösning, använda en del av de summor som läggs ner på beredskapsarbeten till en mer permanent lösning av dessa sysselsättningsproblem.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Landsbygdens avfolkning

I detta anförande instämde herrar *Löfroth* (fp) och *Westberg* (fp).

Herr **LARSSON** i Norderön (cp):

Herr talman! Även en icke-motionär kan uttala tillfredsställelse över allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 52 med anledning av folkparti- och centerpartimotioner. Expansionen inom vårt lands näringsliv är ju koncentrerad till vissa regioner, medan andra regioner drabbas av undersysselsättning och avfolkning. Samhället har hittills alltför passivt sett på dessa tendenser, vilket haft till följd att utvecklingen inom vissa avfolkningsregioner nu nått ett stadium, där effekten av utflyttningen blir allvarliga funktionsstörningar på samhällslivets skilda områden.

Ett motionspar i denna fråga bygger på speciella förhållanden i Jämtlands län, förhållanden som jag givetvis inte heller är främmande för. Jag hade tillfälle att under årets remissdebatt den 24 januari i denna kammare beröra dem. Jag skall inte nu i dagens uppbrotsstämning upprepa vad jag då anförde. Det är i alla fall klarlagt i utskottsutlåtandet, att man nu är sysselsatt med utredningar, där sysselsättningskapande åtgärder, bostadsbyggande, kapitalanskaffning och skatteutjämning ingående prövas och ägnas stor uppmärksamhet. Det är glädjande att även beredskapsfrågan ägnas utrymme i detta sammanhang. Den aspekten har ägnats viss uppmärksamhet i samband med en nyligen hållen försvarskonferens i Östersund.

Utskottet finner det angeläget att de resultat, som utredningarna kan komma att redovisa, sammanställs med erfarenheter från den praktiska verksamheten så snart ske kan och att detta skall leda till åtgärder. Jag vill på den punkten instämma i vad herr Jönsson i Ingemarsgården nyss sagt: Det är angeläget att åtgärder vidtas *snabbt!*

Det har tidigare inte saknats praktiska förslag för riksdagen att ta ställning till frågan om åtgärder för att sti-

mulera företagsamhet och näringsutveckling i här berörda områden. Men riksdagen har inte ansett sig kunna bifalla dessa förslag med hänsyn till pågående utredningar.

Herr talman! Jag tillåter mig nu uttala förhoppningen, att den dag snart skall vara inne, då vi i riksdagen kan enas om åtgärder som ger positiva resultat för hårt drabbade avfolkningsområden.

Fru **THUNVALL** (s):

Herr talman! Det är inte första gången vi här i riksdagen debatterar frågan om avfolkningen, utplånandet av hela orter eller deras förmåga att överleva. Det stora intresset för problemen bevisar väl bäst frågans vikt och aktualitet. Den pågående strukturomvandlingen och den snabba rationaliseringen påverkar givetvis den situation, som vi nu befinner oss i — vilket de föregående talarerna berört. På många håll i vårt land förmärker vi tendenser till uttunning av landsbygdsbefolkningen med en stark dragning till tätorterna, vilka därigenom får svårt att hålla takten, t. ex. på bostadsområdet. Utflyttningen har dock varit mest markerad inom vissa kommuner i norrlandslänen. Siffrorna om befolkningsminskningen 1961 t. ex. talar sitt tydliga språk.

För att avhjälpa de missförhållanden som härigenom uppstått har olika projekt och förslag aktualiserats. Lokalisering av industrier till orter som anses lämpliga är ett sådant förslag.

Svårigheten att få industrier och företag att flytta t. ex. från Stockholm med omnejd till någon ort utanför den regionen har vi fått många bevis på. Från en del företagarehåll har jag hört att man säger: Varför skall vi straffas med utflyttning? — eller hur man uttryckt saken. För oss som älskar vår hembygd, är det svårt att förstå den reaktionen, eftersom vi fortfarande uppskattar den mindre tätortens fördelar och är förvisade om att vår mening snart skulle

Landsbygdens avfolkning

delas av dem som flyttade ut. Hos andra är det andra reaktioner. Transporterna blir för dyra och servicen inte densamma, säger man t. ex.

Emot dessa farhågor skulle jag, herr talman, bara vilja anföra ett par saker. På de större orterna och inte minst i Stockholm kan många företag få svårigheter med nyrekrytering. Jag tänker t. ex. på sådana områden där en viss yrkesutbildning och erfarenhet kan påverka lönesättningen. Många serviceyrken t. ex. ger höga löner även till rutinrad arbetskraft och arbetskraften går då hellre dit. Ute i landet där det finns gott om arbetskraft men för få arbetstillfällen skulle den svårigheten snart vara avhjälp.

När det gäller transportkostnaderna vill jag nämna t. ex. Edsbyn som ej har de bästa kommunikationerna men där industrierna expanderar såväl när det gäller skidor som möbler och småstugor. Där tycks transportsvårigheterna inte verka hindrande, eftersom man har export även utom Europas gränser av sina produkter. Givetvis skall en omflyttning eller en nyetablering nog planeras, men jag tror att man många gånger förstorar upp svårigheterna.

Inom skogsbruket medför arronderingen och rationaliseringen tillsammans med andra åtgärder på skogsbrukets område som jag inte här skall ta upp en minskning av skogsarbetarkåren. Här vore det önskvärt att bolagen på ett tidigare stadium av denna planering än som nu många gånger sker tog kontakt med de kommuner, som kommer att beröras samt med de länsråd som även har lokaliseringsfrågorna på sitt program, så att de i god tid kunde ta ställning till en sådan situation och eventuellt hinna intressera något företag som söker lokaler, mark och arbetskraft att förlägga sin tillverkning till någon av de eventuella krisorterna. En sådan kontakt finns väl redan på flera platser men kunde kanske vara bättre.

Att den verkliga siffran på ledig arbetskraft är större än den som arbetsförmedlingarna kan redovisa är ju en gammal sanning, eftersom den kvinnliga arbetskraften på vår landsbygd och våra mindre tätorter aldrig rapporteras som arbetslösa.

Herr talman! Ärendets vikt och behandling har bl. a. resulterat i en hel del utredningar som också redovisas i utskottsutlåtandet. Jag är väl medveten om att inte varje liten kommun kan få del av de hävor som kan bli resultatet, och det är inte heller min tanke. Min uppgift här i dag är inte heller att begära ytterligare utredningar utan jag vill bara understryka vikten av att de utredningar som nu arbetar med frågan snarast möjligt blir färdiga, så att effektiva åtgärder med anledning härav kan komma till stånd innan det är för sent.

Tar det för lång tid med detta arbete kommer ju bl. a. arbetsmarknadsstyrelsens regionindelning att bli inaktuell och den lokalisering och den planering som utredningarna kan anse förnuftiga kan då bli alltför dyrbara för vårt samhälle. Vi kanske upptäcker att medan gräset vuxit, d. v. s. utredningarna arbetat, så har kon dött, d. v. s. en tätort med omland som borde ha förblivit ett levande inslag i vår landskapsbild har under tiden hunnit försvinna.

Herr talman! Jag har här velat understryka hur viktigt det är med en snar redovisning av de berörda utredningarna. Jag har ansett liksom tidigare talare att utskottets utlåtande är så positivt att jag endast kan yrka bifall till utskottets hemställan. Jag har också själv varit med om att skriva under det.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! I långa stycken delar jag motionärernas åsikt i denna fråga. Däremot anser jag inte att nya utredningar bör tillsättas för att granska förhållandena. Under de tio år som jag

har tillhört denna kammare har det talats mycket om lokaliseringsfrågorna. Man har utrett dem, men man har inte i någon större utsträckning beslutat om konkreta alternativ. Jag tror att tiden nu är inne att gå från ord till handling när det gäller dessa problem. Vi måste försöka lyfta upp lokaliseringsfrågorna från utredningsstadiet till de instanser där de konkreta besluten väntar.

Vi har tidigare här i dag diskuterat olika förslag som gällde Tornedalen. Jag tror att när man angriper dessa frågor på det sättet, kan man vinna framgång. När man sätter in punktvisa, konkreta förslag för att förbättra utkomstmöjligheterna för en landsända, är man säkerligen inne på rätt väg. Det vore önskvärt om man från regeringens sida fortsatte att lägga fram konkreta förslag, i stort sett utformade efter samma principer som i den proposition som bygger på Tornedalsutredningen.

Vad jag menar är alltså kort och gott att vi måste bestämma oss för om vi skall ha en lokaliseringspolitik i detta land eller inte. De människor som bor i glesbygderna har rätt att få ett klart besked om hur framtiden skall gestalta sig för dem. Skall de flytta till andra delar av landet, bör de få veta det. Kan de däremot vänta en ökad lokalisering av företag, skall de ha det beskedet, så att de kan inrätta sig där efter.

Jag har ingen erinring mot den skrivning och det förslag, som allmänna beredningsutskottet presterat, och kommer därför att stödja förslaget.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner om en intensifierad hemsamaritverksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20

Interpellation ang. åtgärder mot halka på vägarna

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! Den kraftiga expansion, som bilismen fått under senare tid, har medfört ökade risker för trafikolyckor. Åtgärder för ökad trafiksäkerhet framstår som synnerligen angelägna. Det kan konstateras att statsmakterna i allt större utsträckning vidtagit sådana åtgärder av blicka slag för att söka hindra en fortsatt tillväxt i olyckstalet. Men det kan väl också råda enighet om att en tillfredsställande trafiksäkerhet ännu inte på långt när kunnat uppnås.

Ett svårbemästrat problem är härvid givetvis att så långt möjligt eliminera de risker, som halt väglag innebär. Särskilt gäller detta, när ett plötsligt omslag i väderleken medför en besvärlig halka på vägbanorna inom stora områden. Vid flera tillfällen i höst har sådan s. k. blixthalka inträffat. Ett flertal svåra trafikolyckor har skett under den senaste tiden. I många fall synes orsaken främst ha varit halkan.

Det måste givetvis anses nödvändigt, att vägförvaltningarna snabbt kan genomföra sandning av vägbanorna, när halka inträffar. Det torde emellertid vara anledning att konstatera, att detta i en hel del fall inte kunnat ske på tillfredsställande sätt. Flera exempel kan anges på att stora vägsträckor inte blivit sandade förrän åtskilliga timmar efter halkans inträffande, ibland inte förrän på följande dag. Särskilt gäller detta de mindre, allmänna vägarna. Förhållandet synes vara, att sådana dröjsmål med åtgärderna mot halka nu är vanligare än förr.

Effektiva åtgärder mot halkan på vägarna är givetvis en fråga om resurser för vägförvaltningarna i fråga om personal och materiel. Det är emellertid enligt min mening av största betydelse ur trafiksäkerhetens synpunkt,

Interpellation ang. åtgärder mot halka på vägarna

att en så god sandningsberedskap som möjligt upprätthålles. Vägförvaltningarna måste ha en sådan beredskapsorganisation på området, att åtgärder snabbt och effektivt kan vidtas, så snart halkan inträffar. Det synes mig nödvändigt, att en effektivisering på området kommer till stånd.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat, att sandning mot halka på allmänna vägar vid en del tillfällen kommit till stånd först åtskillig tid efter halkans inträffande?

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en effektivare sandningsberedskap mot halka på de allmänna vägarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.;

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31 angående utveckling av försörjningsmöjligheterna i Torne-dalen jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

Vidare anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten; och

nr 376, i anledning av väckta motioner om bestämmelser rörande tillstånd att förändra vattnets kemiska beskaffenhet i allmän vattenledning.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.12.

In fidem

Sune K. Johansson